

***Stowarzyszenie
Perły Mazowsza – Lokalna Grupa Działania***

***LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
2023-2029***

Tarczyn, maj 2023 r.

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”

Spis treści

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	3
1. Nazwa LGD, forma prawna	3
2. Proces tworzenia i doświadczenie partnerstwa	3
3. Struktura LGD.....	4
4. Organ decyzyjny LGD	6
5. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.....	6
II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ LSR	8
1. Opis i mapa obszaru.....	8
2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru	8
III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	11
1. Etap opracowania LSR	11
2. Etap wdrażania LSR	15
IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR.....	18
1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru	18
2. Analiza SWOT.....	36
V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA.....	43
VI. CELE I WSKAŹNIKI	50
VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	55
VIII. PLAN DZIAŁANIA.....	58
IX. PLAN FINANSOWY LSR.....	59
X. MONITORING I EWALUACJA	60
Spis rysunków.....	62
Spis map	62
Spis wykresów	62
Spis tabel	62
Wykaz wykorzystanej literatury:.....	63
Załączniki do LSR.....	64

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1. Nazwa LGD, forma prawna

Lokalna Grupa Działania – Perły Mazowsza (LGD) działa jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną, wpisane w dniu 18 listopada 2008 r. do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000317853. Formą prawną partnerstwa jest stowarzyszenie „specjalne” – jest to jednolita dla wszystkich LGD forma organizacyjno-prawna, charakteryzująca się tym, że w stowarzyszeniu oprócz osób fizycznych członkami zwyczajnymi mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, z wyłączeniem województw, a nadzór nad nim sprawuje marszałek województwa i może ono prowadzić działalność gospodarczą służącą realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju (dalej: LSR). Poza tym w takim stowarzyszeniu, obok walnego zebrania członków, zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, funkcjonuje dodatkowy organ jakim jest rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR (chyba że w Statucie LGD przewidziano, że zadania te należą do właściwości zarządu).

2. Proces tworzenia i doświadczenie partnerstwa

Lokalna Grupa Działania – Perły Mazowsza powstała w celu wykorzystania zasobów obszaru dla zapewnienia jego harmonijnego rozwoju społeczno-gospodarczego, innowacyjnego wykorzystania walorów przyrody i bogatego dziedzictwa kulturowego oraz wspierania oddolnych inicjatyw społeczności lokalnej. Długofalowym celem jest również rozwijanie i ugruntowanie poczucia identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania oraz upowszechnianie inicjatyw związanych z aktywizacją ludności na obszarze objętym LGD.

Pierwszym etapem budowania partnerstwa było powołanie z inicjatywy burmistrz Tarczyna Pani Barbary Galicz Stowarzyszenia Rozwoju Gmin Tarczyn, Prażmów – Lokalna Grupa Działania. Zostało ono powołane uchwałą zebrania założycielskiego w dniu 13 sierpnia 2008 roku. Lokalna Grupa Działania (LGD) w I. Schemacie Programu LEADER+ obejmowała tereny gmin Tarczyn, Prażmów i Pniewy. Do realizacji Schematu II. wybrano dwa tematy wiodące. Przeprowadzono stosowne ankiety i konsultacje potrzebne do przygotowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich. Dla obszaru trzech gmin należących do LGD została opracowana ZSROW. W ramach realizacji osi 4 LEADER na lata 2007–2013 Stowarzyszenie Rozwoju Gmin Tarczyn, Prażmów – Lokalna Grupa Działania swoim zasięgiem obejmowało obszar dwóch gmin z powiatu piaseczyńskiego – Tarczyn i Prażmów. Drugim etapem było rozszerzenie grupy o Gminę Góra Kalwaria w wyniku czego w dniu 9 marca 2010 r. powstało Stowarzyszenie Perły Mazowsza – Lokalna Grupa Działania. W lutym 2011 r. do LGD dołączyła Gmina Konstancin-Jeziorna. Dzięki czemu do 2014 r. na obszarze gmin Tarczyn, Prażmów, Góra Kalwaria i Konstancin-Jeziorna realizowany był program LEADER na lata 2007–2013, w tym projekty mające na celu odnowę i rozwój wsi, tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw, różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej oraz tzw. małe projekty. Poszczególne gminy przystępowały do stowarzyszenia po podpisaniu deklaracji członkowskich oraz przyjęciu przez Rady Gminy uchwał o przystąpieniu do LGD¹. W latach 2007–2013 LGD Perły Mazowsza realizowała program LEADER. Od 2009 do 2015 roku zostało rozdysponowane 6 051 000 zł na projekty z 4 gmin wchodzących w skład LGD Perły Mazowsza.

W poprzedniej LSR ponad połowa funduszy dostępnych w LGD musiała zostać przeznaczona na przedsiębiorczość. Założenia projektów poczynione przed 2015 rokiem, gdzie bezrobocie stanowiło poważny problem społeczny, musiały być realizowane w odmiennych warunkach gospodarczych i społecznych. Abstrahując od limitów podziału środków, należy zaznaczyć, że wsparcie przedsiębiorczości bardzo dobrze wpisuje się w budowanie kapitału społecznego. Dzięki działaniom LGD na obszarze powstały nowe miejsca pracy i nowe przedsiębiorstwa. Intensyfikacji uległo również funkcjonowanie stowarzyszeń, które z roku na rok posiadają coraz większe doświadczenie i odważniej sięgają po środki na dofinansowanie wydarzeń, warsztatów czy szkoleń. Duże zapotrzebowanie na te fundusze potwierdza, że aktywność gospodarcza współgra z aktywnością społeczną. Stowarzyszenie prowadziło również dodatkowe działania nakierowane na rozwój gospodarczy obszaru (Kongres

¹ *Lokalna Strategia Rozwoju Kierowanego przez Społeczność Obszaru Lokalnej Grupy Działania Perły Mazowsza*, Załącznik nr 1 do uchwały nr Z/7/2022 z dnia 25 listopada 2022 r. Zebrania Członków Zarządu Stowarzyszenia Perły Mazowsza – Lokalna Grupa Działania.

Lokalne Przedsiębiorczości). W ramach 3 celów szczegółowych wyznaczonych w LSR zaplanowano 8 przedsięwzięć z precyzyjnie wyznaczonymi 10 wskaźnikami produktu. Najwięcej środków w złotych wypłacono w ramach przedsięwzięcia *Budowa dróg lokalnych oraz uzupełnienie istniejącej już infrastruktury drogowej* (1,1 mln zł) i *Wsparcie dla rozwoju podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie LGD* (610 tys. zł). Najwięcej środków zakontraktowano na *Wsparcie dla tworzenia nowych podmiotów gospodarczych na terenie LGD* (2,60 mln zł). Na koniec 2021 roku na przedsięwzięcie *Zachowanie dziedzictwa lokalnego obszaru LGD* wypłacono 237 tys. zł².

W ramach działalności LGD zostały również zrealizowane dwa projekty współpracy. Pomysłodawcą pierwszego projektu współpracy *WALK – wspólnie, aktywnie, lokalnie, kulinarnie* była Białkopodlaska Lokalna Grupa Działania (BLGD). Projekt był realizowany wspólnie z LGD Ziemi Siedleckiej, BLGD oraz DEUTSCHLAND LEADER-Regionalmanagement Dübener Heide/ LAG Dübener Heide Sachsen. Celem projektu była promocja regionu LGD Perły Mazowsza oraz aktywizacja lokalnej społeczności, poprzez stworzenie strony internetowej oraz informatora eksponujących lokalne produkty, a także zasoby turystyczne, przyrodnicze, kulturowe oraz historyczne regionu. Realizacja projektu zakładała promocję atrakcji turystycznych z terenu wszystkich czterech gmin należących do LGD oraz wytwórców miejscowych wyrobów. Założono, że projekt przyczyni się do zwiększenia ruchu turystycznego w regionie oraz sprzedaży lokalnych produktów bezpośrednio od producenta. Drugi projekt współpracy *MiT – Muzycznie i Turystycznie* został zrealizowany wraz z Lokalną Grupą Działania „Źródło” z Wielkopolski. W ramach realizacji projektu odbyły się dwie wizyty studyjne, jedna w Wielkopolsce, druga zaś na Mazowszu, w trakcie których zaprezentowano m.in. regionalne kuchnie, wycieczki ukazujące walory obszarów objętych Lokalną Strategią Rozwoju. Goście mieli okazję zobaczyć czternastowieczny modrzewiowy kościół w Rembertowie, Ruiny Zamku Książąt Mazowieckich w Czersku, czy Park Zdrojowy w Konstancinie-Jeziornie. Z kolei delegacja z LGD Perły Mazowsza miała okazję poznać m.in. bardzo ciekawą historię związaną z miejscowością Buk – miasta o wielkiej i dumnej historii, która wg. legendy sięga czasów Mieszka I. Dodatkową atrakcją było przedstawienie przez LGD „Źródło” trzech zespołów podczas koncertu w konstancińskim Domu Kultury „Hugonówka”: „Bel Canto” z Dopiewa, Kapela Dudziarska „Kozłary” ze Stęszewa oraz zespół „Amici Canti” z Buku. Oprócz koncertu partner wydał płytę z utworami trzech wymienionych zespołów³.

LGD Perły Mazowsza podejmowała również działania poza RLKS i realizowała 3 projekty: *Zakup maseczek ochronnych dla szkół podstawowych z terenu LGD*, *Zakup płynów do dezynfekcji dla szkół podstawowych z terenu LGD* oraz *Kastracja, sterylizacja i czipowanie psów i kotów z terenu LGD*. Na pierwszy i drugi projekt LGD pozyskała dwa dofinansowania z Urzędu Marszałkowskiego na rzecz walki z pandemią w zakresie zakupu maseczek w liczbie 16 000 sztuk oraz 214 sztuk płynów 5 litrowych dla 6 098 uczniów szkół podstawowych. Na trzeci LGD Perły Mazowsza w ramach otwartego konkursu ofert: *„Ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego”* pozyskało prawie 20 000 zł ze środków budżetu Województwa Mazowieckiego.

Członkowie LGD posiadają niezbędne doświadczenie oraz wiedzę w zakresie zarządzania oraz realizacji operacji w ramach LSR. Wielu z nich posiada doświadczenie w realizacji projektów na terenach obszarów wiejskich, w tym projektów w partnerstwie z wykorzystaniem zarówno środków w ramach PROW (LEADER), jak i innych źródeł zewnętrznych, m.in. Gmina Tarczyn w Partnerstwie z Samorządem Województwa Mazowieckiego zrealizowała projekt *Mazowiecki program przygotowania szkół, nauczycieli i uczniów do nauczania zdalnego* w ramach EFS z RPO WM 2014–2020, Gmina Tarczyn zrealizowała projekt *Wsparcie dzieci z rodzin popegeerowskich w rozwoju cyfrowym – Granty PGR* w ramach EFRR z Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 2014–2020, Gmina Góra Kalwaria zrealizowała projekt *Zielona Góra Kalwaria* w ramach Funduszu Spójności z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020.

3. Struktura LGD

Na strukturę członków Stowarzyszenia LGD Perły Mazowsza składają się reprezentanci każdej gminy z trzech sektorów – publicznego, gospodarczego i społecznego, w tym mieszkańców. Są to osoby fizyczne i prawne mieszkające lub mające zarejestrowaną siedzibę na terenie jednej z 4 gmin wchodzących w skład LGD. Według danych na dzień 16.05.2023 r. Stowarzyszenie skupia 89 członków. Sektor publiczny reprezentuje 17 osób, sektor

² Stan na marzec 2023 r.

³ Strona internetowa Stowarzyszenia Perły Mazowsza – Lokalna Grupa Działania, lgd-tp.pl, zakładka „LEADER 2014–2020” / „Projekty współpracy”, inf. z dn. 03.04.2023 r.

społeczny (organizacje – 7 osób, mieszkańcy – 39 osób), zaś sektor gospodarczy – 26 osób. Sektor publiczny reprezentują samorządy lokalne. Wśród przedstawicieli sektora społecznego znajdują się organizacje pozarządowe, w tym organizacje sportowe, OSP, KGW, a także osoby fizyczne, tj. mieszkańcy wszystkich gmin należących do obszaru LGD. Przedstawiciele sektora społecznego posiadają bogaty dorobek w zakresie organizowania przedsięwzięć na rzecz lokalnego społeczeństwa na terenie opisanego obszaru. Członkami Stowarzyszenia są także lokalni przedsiębiorcy. Wśród osób będących członkami Stowarzyszenia znajdują się reprezentanci grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR: osoby młode (do 25. roku życia), seniorzy (osoby starsze, które ukończyły 60. rok życia).

Członkowie Stowarzyszenia w związku z dysponowaniem środkami publicznymi będą podejmować jawne decyzje, będą cierpliwi w tłumaczeniu ewentualnym niezadowolonym osobom, dlatego podjęli takie, a nie inne decyzje i przede wszystkim będą świadomi swojej odpowiedzialności. Dla pracowników Biura, jak również dla członków organu decyzyjnego przewidziano w okresie realizacji LSR dodatkowe szkolenia w celu podnoszenia ich wiedzy i kompetencji, a także szczegółowego zapoznania się z zapisami Strategii i dokumentów programowych oraz wynikającymi z nich obowiązkami. Wszelkie szkolenia / kursy/ wyjazdy studyjne w ramach wewnętrznych struktur LGD będą miały na celu pozyskiwanie odpowiednich kwalifikacji z zakresu ekonomii i administracji niezbędnych do gospodarowania środkami publicznymi. Zgodnie z założeniami Planu Komunikacji, raz w roku planuje się przeprowadzenie działania edukacyjnego dla członków LGD w zakresie ich samorozwoju.

Relacje między członkami LGD na etapie wdrażania LSR są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji, która jest niezwykle istotna. Stosuje się formy kolegiального podejmowania decyzji. Członkowie LGD są w stałym kontakcie zarówno z pracownikami Biura LGD jak i z Zarządem nie tylko w kwestiach zmian w LSR, ale również w celu omówienia bieżących spraw dotyczących obszaru LGD oraz monitorowania realizacji LSR. Częste spotkania Członków oraz kontakt pozwalają na skuteczniejszą realizację przedsięwzięć oraz efektywne wykorzystanie środków finansowych. Stała komunikacja Członków pozwala również na szybką interwencję w przypadku zmian w LSR. Zakres decyzji, które Zarząd może podejmować sam, bez konsultacji, jest ograniczony. Te decyzje, które Zarząd może podejmować samodzielnie określono w Statucie. Ponadto komunikacja odbywa się w sposób dostosowany do wszystkich członków bez względu na wiek czy stopień sprawności, tak aby żadna osoba nie była wykluczona z wdrażania LSR. Podczas zebrań organów LGD uczestnicy na ogół stosują się do zasad kultury dialogu. Podczas każdego spotkania uczestnicy mają prawo głosu i zadawania pytań, stosowane jest podsumowanie spotkań czy uzgodnień w każdej innej formie komunikacji. Chcąc mieć możliwość sprawnego zaspakajania potrzeb lokalnych społeczności wraz ze zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi, prowadzony będzie ciągły nabór propozycji projektów do realizacji. Wyniki naboru będą raz w roku podsumowane i opublikowane, oraz będą mogły stać się podstawą do wnioskowania przez Zarząd o aktualizację LSR.

Władzami LGD są: Walne Zebranie Członków (WZC), Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna – jedna osoba może być jednocześnie członkiem tylko jednego z tych organów. Charakter działalności Stowarzyszenia jest inkluzyjny, co potwierdza Statut w zakresie kadencyjności organów. Kadencja Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej trwa 4 lata, z zastrzeżeniem, że dotychczasowe władze działają do czasu wyboru władz na nową kadencję. W przypadku zmniejszenia się składu władz LGD, Zarząd zwołuje WZC w celu uzupełnienia ich składu. Stowarzyszenie jest otwarte na nowych członków, nowych partnerów chętnych do włączenia się w realizację Lokalnej Strategii Rozwoju. Sposób rozszerzenia składu LGD o kolejnych partnerów następuje zgodnie ze Statutem. O przyjęciu w poczet członków Stowarzyszenia decyduje Zarząd w formie uchwały. Występuje rozdzielność funkcji zarządczej od decyzyjnej. Nie można być jednocześnie członkiem Zarządu i Komisji Rewizyjnej, Zarządu i Rady, Komisji Rewizyjnej i Rady.

Jednym z organów i najwyższą władzą Stowarzyszenia jest Walne Zebranie Członków (WZC), do którego kompetencji należy w szczególności: uchwalanie kierunków programu działania Stowarzyszenia, ustalanie liczby członków organów LGD oraz wybór członków i odwoływanie Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej, rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań, udzielanie absolutorium Radzie, Zarządowi, Komisji Rewizyjnej, podejmowanie uchwał w sprawie rozwiązania Stowarzyszenia, rozpatrywanie odwołań od uchwał Zarządu wniesionych przez członków, uchwalanie regulaminu obrad Walnego Zebrania i regulaminu Zarządu, uchwalanie zmian Statutu. Walne Zebranie Członków zwołuje Zarząd co najmniej jeden raz w roku z własnej inicjatywy lub na pisemny wniosek Komisji Rewizyjnej lub Rady lub grupy 10 członków zwyczajnych Stowarzyszenia, powiadamiając o jego terminie,

miejscu obrad i propozycjach porządku obrad wszystkich członków Stowarzyszenia co najmniej 3 dni przed terminem rozpoczęcia obrad.

Organem wykonawczym i zarządzającym jest Zarząd LGD składający się z 8 osób, w tym: Prezesa, czterech Wiceprezesów, jednego Skarbnika i dwóch innych członków Zarządu wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków. Do reprezentowania Stowarzyszenia oraz do zaciągania zobowiązań majątkowych upoważnionych jest dwóch członków Zarządu, w tym Prezes lub Wiceprezes Zarząd. Zarząd zleca Biuru LGD przygotowanie projektu aktualizacji LSR w oparciu o wytyczne m.in. przedstawione przez Radę. Zarząd kieruje bieżącą pracą Stowarzyszenia, reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz i działa w jego imieniu. Jeszcze przed wdrażaniem niniejszej LSR włączono ludzi młodych (do 25. roku życia) oraz seniorów (powyżej 60. roku życia), do członkostwa w Zarządzie. Wysoka aktywność seniorów ma duże znaczenie na obszarze LGD, ponieważ udział tych osób w liczbie mieszkańców stale wzrasta, równocześnie rosną wskaźniki obciążenia demograficznego. Równie ważna jest aktywność młodych, ponieważ nadal średnio na obszarze ich udział w liczbie mieszkańców jest wyższy niż średnio w województwie i Polsce (dane za 2021 r.).

Trzecim organem jest Komisja Rewizyjna, do której zadań należy bieżąca działalność Stowarzyszenia. Jest ona organem kontroli wewnętrznej Lokalnej Grupy Działania. Komisja liczy 6 osób.

Kolejnym organem jest organ decyzyjny – Rada LGD.

4. Organ decyzyjny LGD

4.1. Skład organu

Organem decyzyjnym jest Rada LGD licząca 15 osób (Przewodniczący i 3 Zastępców, Sekretarz i 10 Członków Rady). Rada jest wybierana przez Walne Zebranie Członków Lokalnej Grupy Działania spośród członków Stowarzyszenia. Przedstawiciele sektora publicznego to 4 osoby (26,7% składu Rady), sektora gospodarczego – 6 osób (40,0% składu Rady), a społecznego również 5 osób (33,3% składu Rady), co oznacza, że żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu. W składzie Rady znajduje się przynajmniej 1 przedsiębiorca, 1 kobieta oraz 1 osoba poniżej 25. roku życia oraz 1 osoba powyżej 60. roku życia.

4.2. Proces decyzyjny

Rada LGD działa zgodnie z zapisami Statutu oraz Regulaminu Rady. Proces decyzyjny organu nie jest zdominowany przez władzę publiczną ani żadną z grup interesów – ani władze publiczne, ani żadna z grup interesów nie posiada więcej niż 49% praw głosów, ponadto co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi (z wyjątkiem projektów grantowych). LGD przez lata doświadczenia i działalności wypracowała mechanizmy, dzięki którym posiada zdolność do zarządzania procesem wdrażania LSR. Wszystkie organy struktury LGD działają na bazie właściwych dla siebie Regulaminów. Jasny jest podział praw i obowiązków. Rada posiada doświadczenie w procesie wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalania kwot wsparcia. Proces decyzyjny oparty jest na zasadzie bezstronności oraz na unikaniu przewagi pojedynczej grupy interesu przy wyborze projektów przez Radę. Dzięki temu, że organ składa się z przedstawicieli różnych środowisk, szeroki jest zakres wiedzy i kompetencji jej członków. Członkowie Rady przechodzili i będą przechodzić szkolenia w zakresie przygotowania do sprawnego wdrażania LSR.

5. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Stowarzyszenie Perły Mazowsza – Lokalna Grupa Działania funkcjonuje w oparciu o przepisy:

- *Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności* (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);
- *Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach* (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);
- *Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020* (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);

- Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;
- Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
- Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005;
- Statut przyjęty Uchwałą nr WZC/4/2023 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia Perły Mazowsza – Lokalna Grupa Działania z dnia 16 maja 2023 r.

Poza wyżej wskazanymi aktami prawnymi, działania LGD regulują dokumenty wewnętrzne przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Nazwa dokumentu	Organ uchwalający i aktualizujący	Najważniejsze kwestie związane z dokumentem
Statut LGD	Walne Zebranie Członków	Dokument wyznacza cele i obszary działalności LGD, określa prawa i obowiązki członków Stowarzyszenia oraz kompetencje poszczególnych organów LGD, w tym organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji. Precyzuje uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji oraz określa zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.
Regulamin organu decyzyjnego LGD	Zebranie Zarządu	Regulamin określa liczebność organu ze wskazaniem zadań oraz zasad wynagrodzenia, zawiera zasady zwoływania i organizacji posiedzeń i ich protokołowania, opisuje szczegółowe zasady podejmowania decyzji dotyczących wyboru operacji, a także określa tryb i sposób wyboru operacji oraz zasady zachowania parytetów.
Regulamin Biura LGD	Zebranie Zarządu	Regulamin określa zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia kierownika Biura, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD, zawiera również opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.
Regulamin Zarządu Stowarzyszenia LGD	Walne Zebranie Członków	Regulamin określa funkcje, prawa i obowiązki (kompetencje) członków Zarządu Stowarzyszenia oraz organizację pracy Zarządu. Dokument określa liczebność i kadencyjność organu oraz zasady wynagradzania członków.

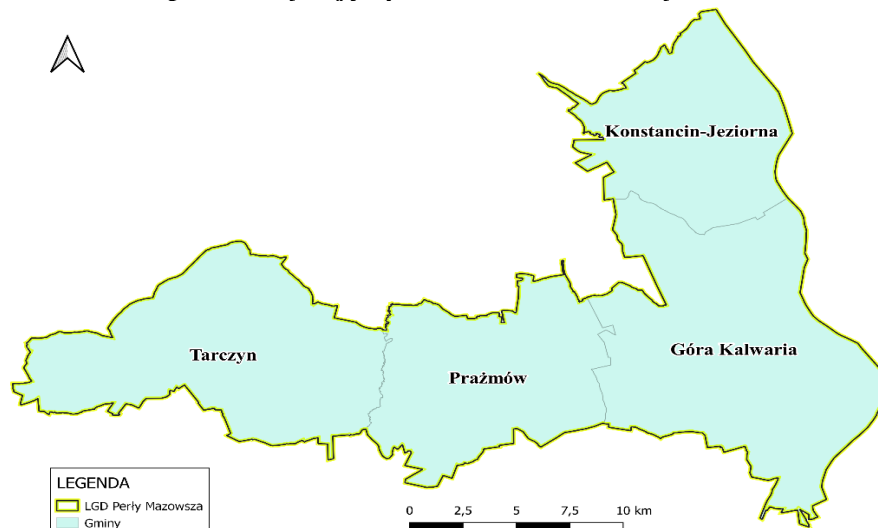
Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów wewnętrznych LGD

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ LSR

1. Opis i mapa obszaru

Obszar funkcjonowania LGD Perły Mazowsza obejmuje cztery sąsiadujące ze sobą gminy położone w województwie mazowieckim, w powiecie piaseczyńskim, w tym: trzy gminy miejsko-wiejskie, tj. Góra Kalwaria, Konstancin-Jeziorna, Tarczyn oraz jedną gminę wiejską – Prażmów. Łączna powierzchnia wymienionych jednostek samorządu terytorialnego wynosi 424 km² i jest zamieszkała przez 78 091 osób (dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.). Na mapie 1 zobrazowano graficznie granice LGD, natomiast w tabeli 2 przedstawiono podstawowe dane dotyczące poszczególnych gmin partnerstwa.

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD Perły Mazowsza

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2 Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD Perły Mazowsza

Nazwa Gminy	Liczba ludności ⁴	Typ gminy	Identyfikator gminy	Powierzchnia (km ²)
Góra Kalwaria	28 040	miejsko-wiejska	1418013	144
Konstancin-Jeziorna	25 294	miejsko-wiejska	1418023	79
Prażmów	12 667	wiejska	1418052	87
Tarczyn	12 090	miejsko-wiejska	1418063	114
RAZEM LGD	78 091			424

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Cały obszar jest spójny pod względem przestrzennym. W skład LGD Perły Mazowsza wchodzi więcej niż dwie gminy, a każda para gmin pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar, znajdujący się w jednym obrysie (mapa 1). Siedziba LGD znajduje się w Tarczynie.

Niniejsza Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność jest strategią jednofundusową, finansowaną w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027.

2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru

Administracyjnie wszystkie gminy LGD Perły Mazowsza należą do powiatu piaseczyńskiego w województwie mazowieckim. Gminy obszaru charakteryzują się spójnością geograficzną pod względem położenia i ukształtowania terenu. Pod względem fizycznogeograficznym obszar położony jest w megaregionie Pozaalpejska

⁴ Dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.

Europa Środkowa, prowincji Nizina Środkowoeuropejska, podprowincji Niziny Środkowopolskie, na terenie mezoregionów: Równina Warszawska oraz Dolina Środkowej Wisły. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamyh uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska. Przez ten teren przepływa rzeka Jeziorka oraz rzeka Tarczynka. Od wschodniej strony obszaru LGD granicą jest rzeka Wisła. Wisła wraz z ze swoją doliną tworzą bardzo silny i znaczący ciąg ekologiczny, łączący wiele ekosystemów Mazowsza.

Obszar gmin wchodzących w skład LGD Perły Mazowsza jest niemal płaski, przecinany dolinami rzecznyh. Na wysoczyźnie lodowcowej występują liczne pola piasków wydmyh i wydmy oraz większe obszary piasków pochodzenia wodnego. Największe i najwyższe wydmy (10–15 m) występują w miejscowościach: Czarnów (Gmina Konstancin-Jeziorna) oraz między Aleksandrowem a Cendrowicami (Gmina Góra Kalwaria). Wschodnia część obszaru oddzielona jest wysoką, wyraźnie zarysowaną skarpią – krawędzią erozyjną.

Wzdłuż współczesnego koryta Wisły wytworzył się fragmentarycznie najniższy taras zalewowy, w którym osadzają się piaski rzeczne. Głównym elementem tej doliny jest taras zalewowy wyższy, odgradzony od koryta rzeki wałami. Wznosi się on około 2 m nad średni poziom Wisły, a jego wysokość bezwzględna wynosi 84,8–94,0 m n.p.m. Jest to równina płaska z podłużnymi, niewielkimi zagłębieniami, często wypełnionymi wodą, tzw. starorzeczami. Wzdłuż krawędzi erozyjnej fragmentarycznie (między Wólką Dworską i Brześcami w Gminie Góra Kalwaria, a także Cieciszewem i Oborami oraz na terenie Jeziornej i Bielawy w Gminie Konstancin-Jeziorna) występuje taras nadzalewowy o średniej wysokości 7,5 m od poziomu Wisły, zbudowany z piasków rzecznych oraz utworów pyłowych⁵.

Ukształtowanie i budowa geologiczna terenu oraz niewielki przepływ cieków odwadniających powodują, że z obszaru zlewni odpływa rocznie około 20% wody z opadów atmosferycznych (w półroczu letnim 10–12%). Wywiera to zasadniczy wpływ na stosunki wilgotnościowe gleb i ich właściwości rolnicze.

Rzeźba terenu i budowa geologiczna decydują również o występowaniu wód gruntowych, których głębokość zalegania waha się od 2 m w osadach rzecznych oraz w obrębie obniżzeń terenu do 4–8 m na obszarach występowania glin zwałowych i 20 m wzdłuż krawędzi erozyjnej.

Jedną z najbardziej charakterystycznych dla obszaru cech jest położenie w pobliżu aglomeracji warszawskiej. Bliskie sąsiedztwo metropolii ma wpływ na kształtowanie się sytuacji obszaru na wielu płaszczyznach. Obszar LGD znajduje się w pasie nizin środkowopolskich, które zostały ukształtowane głównie przez lądolód i jego wody.

Obszar odznacza się spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamyh uwarunkowań poszczególnych elementów:

- region głównie nizinny;
- na terenie powiatu piaseczyńskiego występuje mała ilość surowców mineralnych – na terenie każdej z gmin LGD znajdują się jedynie piaski i żwiry⁶;
- prawie cały obszar LGD to teren ONW z ograniczeniami naturalnymi;
- lokalizacja gmin na terenach kompleksów leśnych oraz płynącej rzeki Jeziorki i rzeki Tarczynki powoduje integrację geograficzno-przyrodniczą, będąc przyczyną jedności przyrodniczej;
- cały obszar posiada potencjał do rozwoju funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej;
- gminy obszaru LGD tworzą spójny obszar kulturowy i historyczny dzięki wspólnym doświadczeniom z dziejów narodu, powodując poczucie przynależności do regionu i chęć integracji wewnątrz obszaru („potop szwedzki” w XVII wieku, Powstanie Styczniowe w wieku XIX i konspiracja w czasie II wojny światowej);
- podobne warunki dla rozwoju rolnictwa (średnie i słabe gleby, bliskość aglomeracji powodują rozwój regionu jako zagłębia sadowniczego);
- każda z gmin charakteryzuje się stałym napływem ludności co może prowadzić do problemów związanych z integracją ludności rdzennej z ludnością napływową oraz generuje potrzebę dostosowania usług i infrastruktury do zmian demograficznych;
- podobne perspektywy rozwoju wynikające z podobieństwa ekonomicznego, społecznego i geograficznego.

Wszystkie gminy obszaru charakteryzują się wysokim udziałem podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w grupie „pozostała działalność”. Najwyższą wartość osiąga Gmina Konstancin-Jeziorna – wyższy

⁵ Portal internetowy Województwa Mazowieckiego, wrotamazowska.pl/pl/samorzady/

⁶ Portal internetowy Państwowego Instytutu Geologicznego, geologia.pgi.gov.pl

udział w porównaniu do średniej dla województwa i kraju. Wszystkie gminy obszaru LGD Perły Mazowsza posiadają również podmioty zarejestrowane w grupie „przemysł i budownictwo”. Zdecydowanie najwięcej podmiotów spośród obszaru zarejestrowanych zostało w Gminie Góra Kalwaria – wartość wskaźnika wyższa niż wartość średniej dla kraju i województwa. Udział podmiotów w grupie „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” nie jest znaczący na obszarze LGD – w 2021 r. osiągnął wartość 0,7%, przy średniej dla kraju 1,5%. Najwyższe wartości (wyższe od średniej dla województwa) występują w gminach Góra Kalwaria i Tarczyn.

Najwięcej podmiotów gospodarczych według sekcji PKD na całym obszarze LGD w 2021 r. było zarejestrowanych w sekcjach: „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” – 2 787 podmiotów (23,2%), M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” – 1 699 podmiotów (14,1%) oraz F „Budownictwo” – 1 430 podmiotów (11,9%).

Losy historyczne gmin obszaru LGD są bardzo podobne, przy czym podobieństwo to znajduje uzasadnienie w najstarszych świadectwach żyjących na tym obszarze kultur. Są to m.in. ślady po kulturze łużyckiej. Spójność kulturowa, mająca swoje korzenie w historii obszaru, znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, czego przykładem są pałacyki i kapliczki, jak również pomniki i zbiorowe mogiły wojenne ku czci poległych. Na terenie każdej z gmin obszaru występują zabytki wpisane do rejestru zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że obszar jest odpowiedni dla Strategii, ponieważ posiada wyróżniające go cechy i czynniki, które czynią go spójnym społecznie, gospodarczo i środowiskowo. Ponadto w wyniku prac nad Strategią stwierdzono, że poza lokalną tożsamością, przynależnością i wspólnymi tradycjami, obszar charakteryzuje się także wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami lokalnej społeczności.

III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Oddolność to jedna z siedmiu podstawowych cech metody LEADER. Oddolność tworzenia niniejszej LSR została zapewniona poprzez angażowanie partnerów lokalnych oraz rzeczywisty, partycypacyjny udział mieszkańców w procesie jej powstawania. Aktywność podmiotów zaangażowanych w przygotowanie LSR będzie kontynuowana również w trakcie jej wdrażania.

Zarówno na etapie tworzenia jak i realizacji LSR uwzględniano / będzie się uwzględniać zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowania praw podstawowych oraz przestrzegania Karty praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyni poważnych szkód”.

1. Etap opracowania LSR

Wszystkie zainteresowane strony, szczególnie partnerzy lokalni i mieszkańcy byli zaangażowani w opracowanie Strategii, począwszy od oceny potrzeb, poprzez identyfikację szans, po wyznaczenie celów. Na każdym tym etapie zastosowano różne metody partycypacji:

- spotkania otwarte w każdej z gmin obszaru LGD (etap diagnostyczny);
- badania ankietowe (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- fiszka projektowa – możliwość zgłoszenia propozycji projektu (etap planistyczny);
- wywiad z Zespołem ds. LSR (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- prace warsztatowe w grupach (etap planistyczny);
- dyżury pracownika on-line (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- punkt konsultacyjny (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- formularze uwag (etap opiniowania projektu LSR);
- prezentacja projektu LSR na WZC.

Nad uporządkowaniem wszystkich zebranych materiałów czuwali członkowie Zespołu ds. LSR. W momencie podpisania umowy w ramach wsparcia przygotowawczego służącego opracowaniu Strategii rozpoczęto działania mające na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w opracowanie LSR. Mieszkańcy byli informowani o konsultacjach społecznych co najmniej na stronie internetowej LGD i jej profilu na Facebook'u, stronach internetowych gmin zrzeszonych w LGD, tablicach ogłoszeń i słupach ogłoszeniowych.

W dniach 20–21.09.2022 r. odbyły się spotkania konsultacyjne z mieszkańcami obszaru w każdej z gmin objętych LSR. W pierwszym dniu spotkania odbyły się w Konstancinie-Jeziornej (24 osoby) i Górze Kalwarii (13 osób), natomiast w drugim dniu w Prażmowie (9 osób) i Tarczynie (20 osób). Na wszystkich spotkaniach obecni byli przedstawiciele Biura LGD Perły Mazowsza. Uczestnicy dowiedzieli się z prezentacji jakie są główne cechy podejścia LEADER i funkcjonowania LGD oraz poznali zasady i cel opracowania i wdrażania LSR. Częścią spotkań była dyskusja mająca za zadanie inwentaryzację obszaru – określenie potrzeb, zasobów, potencjałów. Omówione zostały wstępne wyniki analizy obszaru, przeprowadzonej na bazie danych statystycznych. Podjęto próbę wypracowania wstępnych założeń i celów LSR. Na pytanie o to, gdzie mieszkańcy wydają pieniądze, w większości odpowiadano: w miejscu zamieszkania, w Warszawie, w Internecie. Nakłoniło to uczestników do dyskusji o znaczeniu pieniądza w obiegu lokalnym, znaczeniu dostępu do wysokiej jakości Internetu oraz umiejętności cyfrowych do możliwości rozwoju przedsiębiorczości i wzrostu poziomu jakości życia w danym miejscu. Na spotkaniach, podczas dyskusji, wskazywano na różne potrzeby, określone były różne potencjały, jednak wnioski były stosunkowo spójne, a za najważniejsze z nich uznano te najczęściej powtarzające się, tj. „należy pracować nad

ludźmi i wzbudzać poczucie tożsamości lokalnej”, „należy postawić na przedsiębiorczość, kształtowanie liderów lokalnych”, „powinniśmy się skupić na przedsiębiorczości, małej infrastrukturze i świadomości ekologicznej”, „jest problem z integracją – ludność napływowa nie utożsamia się z obszarem, nie zna go, traktuje jak sypialnię Warszawy”, „na tym obszarze koniecznie trzeba zadbać o dobrą dostępność usług i infrastruktury umożliwiających samorozwój i atrakcyjne spędzanie czasu wolnego”.

W dniach 11.10–04.11.2022 r. przeprowadzone zostało badanie ankietowe na etapie diagnostycznym. Ankieta dostępna była w wersji papierowej w siedzibie LGD, ale też w wersji on-line, o czym ogłoszenie opublikowano zarówno na stronie internetowej LGD jak i gmin partnerskich oraz na profilu LGD na portalu Facebook. Udział w badaniu wzięły 33 osoby. Ankieta składała się z metryczki (płeć, wiek, reprezentowana gmina, reprezentowany sektor) oraz 4 pytań z odpowiedziami zamkniętymi i 2 pytań z odpowiedziami otwartymi. Dotyczyła mocnych i słabych stron obszaru, szans i zagrożeń związanych z jego rozwojem, a także określenia największych potencjałów i wyróżników, na bazie których powinien odbywać się rozwój obszaru. Pierwsze pytanie w badaniu ankietowym dotyczyło kluczowych mocnych stron obszaru. Możliwe było zaznaczenie maksymalnie 3 odpowiedzi. Większość ankietowanych wskazała odpowiedź: „ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru (...)” (52%), na drugim miejscu wskazano odpowiedzi: „unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe i czyste środowisko naturalne” (45% odpowiedzi), a na trzecim ex aequo „duża lesistość terenu” i „rozwijające się budownictwo mieszkaniowe” (po 36% odpowiedzi). Jako kluczowe słabe strony obszaru wskazano przede wszystkim: „nieefektywny system komunikacji i stan dróg” (61%) oraz „niewystarczające wykorzystanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych” (45%). Ankietowani zostali również poproszeni o wskazanie najważniejszych szans stojących przed rozwojem obszaru i największych zagrożeń, które mogą wpłynąć na jego rozwój. Jako szanse wskazano przede wszystkim: „cyfryzację życia codziennego, w tym rosnące możliwości pracy zdalnej” oraz „modę na migrację z większych miast na wieś” (po 52%). Mieszkańcy widzą zagrożenie dla rozwoju obszaru we „wzroście kosztów życia” (82%).

W dniach 10–30.01.2023 r. przeprowadzone zostało kolejne badanie ankietowe – na etapie planistycznym. Ankieta dostępna była w wersji papierowej w siedzibie LGD, ale też w wersji on-line, o czym ogłoszenie opublikowano zarówno na stronie internetowej LGD jak i gmin partnerskich oraz na profilu LGD na portalu Facebook. Udział w badaniu wzięło 66 osób. Ankieta składała się z metryczki (płeć, wiek, reprezentowana gmina, reprezentowany sektor) oraz 4 pytań zamkniętych i 1 pytania otwartego. Na pytanie o kluczowe kierunki/obszary rozwoju LGD (możliwość wskazania 3 odpowiedzi) ankietowani wskazywali: „rozwój działalności kulturalnej i sportu” (41%), „ochronę środowiska” (36%) oraz „podnoszenie kompetencji i rozwój osobisty mieszkańców” i „wspieranie przedsiębiorczości mieszkańców (po 35%). Na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania LSR, wskazano szczególnie młodzież do 25. roku życia (56%), rodziców chętnych do powrotu na rynek pracy (29%) oraz seniorów (20%). W ankiecie przedstawiono 8 głównych obszarów wsparcia określonych w *Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027* i poproszono o wskazanie maksymalnie trzech, które powinny być wdrażane na obszarze objętym LSR. Najwięcej odpowiedzi uzyskała odpowiedź: „rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki (58%). Na prośbę o wskazanie jakie powinny być główne formy partycypacji/komunikacji między LGD i mieszkańcami, zdecydowana większość ankietowanych wskazała „media społecznościowe” (59%), a także „informacje na stronach internetowych gmin wchodzących w skład LGD” (42%) oraz „informacje na stronie internetowej LGD” (39%).

W dniach 11.01–08.02.2023 r. przeprowadzono otwarty nabór fiszek projektowych, tj. propozycji projektów do wdrażania w ramach LSR. W ramach naboru wpłynęły 4 fiszki. Poniżej w tabeli 3 przedstawiono krótki opis zgłoszonych w ramach naboru pomysłów na projekty do realizacji w ramach LSR. Zgłoszone propozycje zostały przeanalizowane przez Zespół ds. LSR. Kształtując założenia do Strategii brano pod uwagę wszystkie z nich. Większość z nich wprost wpisuje się w przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji (wpływają na rozwój kapitału społecznego, rozwój potencjału organizacji pozarządowych i wzmocnienia poczucia tożsamości), inne wpisują się częściowo lub mogą stanowić element szerszej operacji.

Tabela 3 Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR

Zgłaszający	Gmina	Krótki opis projektu
Mieszkaniec	Prażmów	<p>Sfinansowanie i wybudowanie stacji ładowania pojazdów elektrycznych. Łoś leży blisko planowanych tras szybkiego ruchu (plany S7) i brakuje w okolicy stacji szybkiego ładowania ($\geq 150\text{kW}$). Stacja kolejowa Ustanówek to dobra lokalizacja dla 2 wolnych stacji ładowania (50kW), które początkowo funkcjonowałyby jako darmowe stacje ładowania, a po zakończeniu czasu trwania projektu funkcjonowałyby odpłatnie na rzecz gminy, z użyciem terminala płatniczego. Każda ze stacji posiadałaby złącza CCS oraz Type 2.</p>
		<p>Stworzenie obiektu kulturalnego łączącego potrzeby lokalnej społeczności i przyciągającego wybitne osobowości świata muzycznego — hybrydy studia muzycznego i kawiarni. Goście kawiarni będą mogli poczuć się uczestnikami kreatywnych sesji nagraniowych, jednocześnie mając możliwość odizolowania się od hałasu – dzięki dźwiękoszczelnym ścianom pomiędzy przestrzenią studia oraz absorberami akustycznymi pomiędzy stolikami.</p> <p>Muzycy, dzięki systemowi komunikacji audio-video będą mogli dwustronnie komunikować się z gośćmi kawiarni, jednocześnie dając koncert jak i rejestrując materiał całkowicie profesjonalnie.</p> <p>Takie unikalne, innowacyjne na skalę światową miejsce przyczyniłoby się do animacji lokalnej społeczności i umożliwiło obcowanie z muzykami światowego poziomu – przyciągniętych nietypową atmosferą studia. To również zapewni długotrwałość i ciągłość projektu dzięki efektowi synergii.</p>
Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Kędzierówce	Prażmów	<p>Projekt Stowarzyszenia Koła Gospodyń Wiejskich w Kędzierówce zakłada cykliczne spotkania i warsztaty w Kędzierówce i okolicach dla dzieci oraz rodziców, a także seniorów.</p> <p>Ze względu na brak Domu Kultury w Gminie Prażmów będziemy poszukiwać miejsc, gdzie cykliczne zajęcia i warsztaty mogłyby się odbywać.</p> <p>Planujemy zajęcia edukacyjne dla dzieci (muzyczne: „Gordonki”, wokalne, chór, zajęcia specjalistyczne, rozwojowe dla dzieci z autyzmem, spektakle i koncerty), dla dorosłych (zajęcia z psychologiem, wsparcie w rodzicielstwie z technik np. NVC, o komunikacji), cykl zajęć grupowych i indywidualnych – dla osób w największej potrzebie a niedysponujących finansami; zajęcia z rękodziela dla dzieci i seniorów: makrama, wypieki, robienie na drutach – zajęcia integrujące społeczność Kędzierówki i Gminy Prażmów w ogóle.</p> <p>Projekt miałby wymiar małej infrastruktury publicznej, której obecnie brakuje (trzeba dojechać do Piaseczna, żeby skorzystać z zajęć dla dzieci). Stowarzyszenie połączy siły z innymi organizacjami z regionu, tak by projekt mógł się rozrastać i realizować koncepcję inteligentnej wsi. Wspierałby rozwój przedsiębiorczości – zatrudniałby do prowadzenia warsztatów, koncertów, wydarzeń lokalnych rzemieślników i artystów, a także psychologów, byłyby to jednocześnie usługi dla lokalnej społeczności, włączanie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji (zajęcia byłyby nieodpłatne). Niewątpliwie projekt kształtowałby świadomość obywatelską, wspierał nawiązywanie sieci sąsiedzkich i odnawiał kontakty, które pandemia wygasiała przez izolację.</p>
Przedsiębiorca	Prażmów	<p>Mój projekt fotograficzny zakłada cykliczne spotkania i rozmowy z mieszkańcami Gminy Prażmów, dokumentację fotograficzną i video oraz stworzenie aplikacji, która gromadziłaby dane wizualne (fotografie i video rozmowy). Wsparciem merytorycznym i doświadczeniem służyłby mi Dom Spotkań z Historią (samorządowa instytucja kultury miasta stołecznego Warszawy) oraz mieszkańcy Gminy Prażmów (a może i później szerzej gmin ościennych). Projekt miałby wymiar dokumentacyjny, historyczny dla regionu, ale również byłby skarbnicą wspomnień dla pokoleń. Chciałabym połączyć siły z fotografami z regionu, tak by projekt mógł się rozrastać i realizować koncepcję inteligentnej wsi. Wspierałby rozwój przedsiębiorczości – fotografia w dobie inflacji została zepchnięta na margines, ludzie nie mają funduszy, aby realizować sesje rodzinne, więc byłaby do jednocześnie usługa dla lokalnej społeczności, włączanie społeczne osób w niekorzystnej sytuacji (często potrzebujący nie są zauważani, często reportażowa fotografia przemawia w ich imieniu i sprawia, że można powalczyć o ich lepsze jutro).</p>

		<p>Niewątpliwie projekt kształtowałby świadomość obywatelską, wspierał nawiązywanie sieci sąsiedzkich i odnawiał kontakty, które pandemia wygasila przez izolację. Myślę, że ludziom jak nigdy potrzebne jest spotkanie i rozmowa, a forma udziału w tworzeniu historycznego rysu naszego regionu w innowacyjnej formie aplikacji byłaby cennym źródłem.</p> <p>Planuję również bezpłatne wydruki zdjęć dla osób, które zgodzą się na nieodpłatny udział w projekcie (po podpisaniu stosownych umów i klauzul RODO). Dodatkowo można by co rok lub cyklicznie wydawać albumy z wyborem fotografii i wyborem wywiadów – opowieści z regionu i organizować wystawy – wernisaże – spotkania integrujące społeczność.</p>
--	--	---

Źródło: opracowanie własne

Na etapie opracowania LSR, w dniach 22 listopada 2022 r., 2 lutego 2023 r., 13 marca 2023 r., odbyły się również posiedzenia Zespołu ds. LSR. Pierwsze spotkanie miało charakter informacyjno-warsztatowy. Zespołowi przedstawiono *Diagnozę obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju*. Po dyskusji na ten temat odbyły się warsztaty – członkowie Zespołu ds. LSR mieli za zadanie określić najważniejsze cele rozwoju obszaru, zaproponować przedsięwzięcia do realizacji oraz dokonać wstępnego podziału budżetu. W wyniku spotkania stwierdzono, że rozwój obszaru powinien opierać się na aktywizacji społecznej mieszkańców, w tym zapewnieniu mieszkańcom infrastruktury i usług spędzania czasu wolnego, a także możliwości rozwoju. Na spotkaniu mówiono, że należy kontynuować wspieranie przedsiębiorczości, a także zwiększenie dostępności usług dla lokalnej społeczności. Ponadto podczas dyskusji omówiono m.in. poziom innowacyjności obszaru oraz jakie działania należy podjąć w celu jej zwiększenia. Wspólnie zdecydowano, że podczas realizacji LSR duży nacisk zostanie położony na animowanie mieszkańców do wdrażania innowacji, w tym celu mieszkańcy podczas różnych spotkań, warsztatów i szkoleń będą informowani o możliwościach zwiększenia innowacyjności usług, produktów itd. Na spotkaniu dyskutowano także o wdrażaniu operacji w partnerstwie, czyli takich, które są realizowane przez partnerów z obszaru jednej LSR oraz projektów partnerskich, które składają się z kilku operacji realizowanych przez partnerów z obszarów wykraczających poza jedną LSR. Uczestnicy spotkania wspólnie zdecydowali, że należy wdrażać zarówno operacje w partnerstwie jak i projekty partnerskie z partnerami krajowymi i zagranicznymi dla osiągnięcia lepszych efektów wdrażania LSR. Podczas rozmowy analizowano też opinie mieszkańców oraz dane statystyczne pod kątem osób w niekorzystnej sytuacji. Na podstawie spotkań z mieszkańcami, diagnozy, ankiet oraz złożonych propozycji projektów członkowie LGD wraz z Zarządem zdecydowali na jakich obszarach powinno się skupić LGD w najbliższych latach, aby zapewnić stabilny rozwój obszaru. Ponadto zdecydowano, że szczególnego wsparcia potrzebują osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie. Na obszarze brak jest ogólnodostępnej infrastruktury publicznej dostosowanej do osób z niepełnosprawnościami. Stwierdzono, że podczas wdrażania LSR należy niwelować wszelkie bariery poprzez działania w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami.

Projekt LSR został poddany konsultacjom społecznym, podczas których umożliwiono wszystkim zainteresowanym stronom składanie uwag pisemnych lub ustnych podczas spotkań konsultacyjnych. Konsultacje odbyły się w dniach: W ich wyniku do Biura LGD wpłynęło wypełnionych formularzy uwag. Krótkie podsumowanie konsultacji ze wskazaniem co wykorzystano do LSR – rejestr z uzasadnieniem. Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji.

W celu umożliwienia komunikacji jak najszerszemu gronu odbiorców, pracownicy Biura LGD udzielali informacji oraz konsultacji za pomocą strony internetowej na platformie społecznościowej Facebook.

Podczas wszystkich przeprowadzonych spotkań znaczną grupę uczestników stanowili pracownicy urzędów – są oni nie tylko przedstawicielami instytucji publicznych, ale też dobrze zorientowanymi w sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców tego obszaru. Aktywnymi uczestnikami byli także Radni i Sołtysi, którzy są wybierani przez mieszkańców i ich reprezentują. Jednymi z najbardziej zaangażowanych grup w tworzenie i wdrażanie LSR są organizacje pozarządowe oraz instytucje kultury, o czym świadczą zgłoszone przez nich fiszki / uwagi. Na spotkania licznie przybywali mieszkańcy, mniejszą grupę stanowili przedsiębiorcy. W spotkaniach znaczny udział miały kobiety i seniorzy.

Oprócz wykorzystania materiałów z szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, przy opracowywaniu Strategii wzięto pod uwagę wyniki raportu ewaluacyjnego, a w szczególności płynące z niego rekomendacje. W związku z tym, zwrócono szczególną uwagę na przewidzenie grantów skierowanych do organizacji pozarządowych działających na obszarze LGD, a także dalsze wspieranie przedsiębiorczości.

Podczas wdrażania LSR planuje się aktywizować osoby młode (do 25. roku życia) oraz osoby starsze (po 60. roku życia). Na etapie przygotowania LSR włączono zarówno ludzi młodych, jak i starszych do współpracy w LGD poprzez członkostwo w Zarządzie. Zaplanowano również realizację operacji integrujących i animujących dla tych grup.

Czynny udział w tworzeniu dokumentu brali pracownicy Biura LGD poprzez uczestniczenie w szkoleniach i konsultacjach dotyczących tworzenia LSR oraz dzięki współpracy z innymi Lokalnymi Grupami Działania w celu wypracowania wspólnych stanowisk odnoszących się do poszczególnych elementów Strategii.

Działania związane z etapem opracowania LSR prowadzone były z uwzględnieniem zasad horyzontalnych. Metody komunikacji z mieszkańcami, partnerami i potencjalnymi beneficjentami spełniały wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (spotkania konsultacyjne w obiektach dostępnych), dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnych.

2. Etap wdrażania LSR

Na etapie wdrażania i realizacji LSR również przewiduje się dalszy udział społeczności lokalnej i konsultacje społeczne. Dzięki odpowiednim zapisom w dokumentach regulujących, w sytuacjach tego wymagających możliwe jest przeprowadzenie jej aktualizacji. W trakcie wdrażania LSR uwagi i zastrzeżenia mieszkańców poddawane będą analizie i na ich podstawie możliwe będzie dokonywanie zmian w zakresie doradztwa czy w planie komunikacji z lokalną społecznością, który posiada LGD. Zgodnie z procedurą aktualizacji, informacje o planowanych zmianach udostępnione zostaną do publicznej wiadomości za pomocą strony internetowej LGD oraz mediów społecznościowych, a także na tablicach ogłoszeń w każdej z gmin obszaru, do dalszej konsultacji społecznej.

W trakcie wdrażania LSR możliwa będzie jej aktualizacja w przypadku wystąpienia istotnych okoliczności. Aby zaktualizowany dokument nadal odpowiadał potrzebom zgłaszanym przez mieszkańców, planuje się informowanie społeczności lokalnej o każdej zmianie za pomocą strony internetowej LGD, stron internetowych gmin oraz w mediach społecznościowych, a także poddawanie propozycji zmian do konsultacji społecznych. W zależności od rodzaju i ważności wprowadzanej zmiany, konsultacje przeprowadzane będą poprzez formularz zgłaszania uwag lub spotkania otwarte. Uwagi mieszkańców, tak jak podczas tworzenia LSR, poddawane będą analizie oraz uwzględniane będą te istotne i zasadne.

Również na etapie wdrażania planuje się stosować metody komunikacji, które nie wykluczą żadnej z grup społecznych – osoby, które mają problem z przemieszczaniem się czy są ograniczone czasowo (np. młodzi rodzice), będą mogli pozyskiwać informacje w swoich domach – poprzez media społecznościowe, strony internetowe LGD i gmin zrzeszonych w LGD, rozmowy telefoniczne, podczas konsultacji będą mieli możliwość zgłaszania uwag w formie elektronicznej, przewiduje się także transmisję spotkań w czasie rzeczywistym z możliwością zabierania głosu poprzez czat. Osoby, które są wykluczone cyfrowo lub preferują tradycyjne formy komunikacji, będą mogły uzyskać wszelkie informacje w siedzibie LGD lub podczas spotkań, a także będą miały możliwość zgłaszania uwag w formie papierowej. Badania ankietowe prowadzone będą zarówno w formie tradycyjnej (papierowej), jak i on-line. LGD o swoich działaniach będzie informował również tradycyjnymi kanałami komunikacji, tj. ogłoszenia w lokalnych mediach, na tablicach informacyjnych w podmiotach publicznych i prywatnych, a także na słupach ogłoszeniowych. Zaplanowane metody pozwolą na dotarcie do szerokiego grona odbiorców, zarówno tych, którzy do tej pory uczestniczyli we wdrażaniu LSR, jak i osób do tej pory niezainteresowanych współpracą w ramach LGD.

Udział mieszkańców obszaru LGD reprezentujących różne sektory w tworzeniu Strategii był znaczny. To pokazało, iż mieszkańcy chcą pracować wspólnie w celu dalszego rozwoju regionu. Dlatego bardzo istotne jest dalsze angażowanie mieszkańców we współpracę na rzecz regionu. Pierwszym działaniem w tym kierunku będzie organizacja konferencji otwierającej wdrażanie nowej LSR, na której uczestnicy zostaną zapoznani z możliwościami jakie płyną z wdrażania założeń dokumentu.

Wszystkie zainteresowane strony, szczególnie partnerzy lokalni i mieszkańcy będą zaangażowani we wdrażanie Strategii poprzez odpowiednią komunikację i animację, umożliwienie podejmowania decyzji (planowane

mobilizowanie biernych interesariuszy do realizacji Strategii), możliwość wdrażania projektów oraz rozwijanie współpracy między podmiotami i zachęcanie do realizacji projektów partnerskich (budowanie zaufania).

W kontekście partycypacji ważna jest również współpraca wewnątrz LGD. W związku z tym zakłada się, iż raz na kwartał będą odbywały się spotkania jak najszerzej grupy członków w celu omawiania bieżących spraw oraz monitorowania przebiegu realizacji założeń Strategii, a także rozważania wprowadzenia zmian w założeniach. Ponadto planuje się zwiększenie częstotliwości i ilości decyzji podejmowanych w sposób kolegialny. LGD będzie otwarta na inicjatywy członków i będzie do takich inicjatyw zachęcała poprzez zaproszenia do zgłaszania propozycji dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażania LSR (konkursy). Sugestie członków LGD jak i zwykłych mieszkańców będą brane pod uwagę przez Zarząd Stowarzyszenia oraz Radę. Informacje o spotkaniach członków będą zamieszczone na stronie internetowej LGD, w mediach społecznościowych, a także będą rozsyłane wiadomości o spotkaniach drogą mailową bądź w wiadomości SMS, w zależności od wyboru drogi komunikacji przez członków.

Członkowie LGD Perły Mazowska zdają sobie sprawę, że samo informowanie mieszkańców, iż mogą brać udział w rozwijaniu LSR i prezentowanie ofert finansowania dla regionu to za mało, a animacja to proces ciągły, dlatego też zaplanowano szereg innych działań animujących do podejmowania wspólnych inicjatyw ukierunkowanych na partnerstwo oraz zwiększenie innowacyjności obszaru, a także włączających wszystkich mieszkańców do aktywności, tak aby z czasem to sami mieszkańcy przejęli inicjatywę i stali się twórcami i kreatorami zmian w lokalnej społeczności.

W związku z powyższym pracownicy Biura LGD będą organizowali spotkania otwarte oraz spotkania online przez cały okres wdrażania LSR oraz przed ogłaszaniem naborów wniosków, na którym będą informować mieszkańców o możliwościach realizacji projektów w partnerstwie oraz innowacyjnych. Podczas spotkań mieszkańcy dowiedzą się jakie korzyści płyną z współpracy partnerskiej oraz jak wdrażanie rozwiązań innowacyjnych wpłynie na rozwój obszaru. W spotkaniach będą uczestniczyć również potencjalni partnerzy z obszaru LGD oraz spoza niego. Ponadto raz w roku LGD planuje udział w wydarzeniu otwartym, na którym będzie prezentowała informacje na temat wdrażania LSR gdzie również zostanie uwzględniony temat wyżej opisanych projektów.

W związku z powyższym pracownicy Biura LGD będą organizowali spotkania otwarte oraz spotkania online przez cały okres wdrażania LSR oraz przed ogłaszaniem naborów wniosków, na którym będą informować mieszkańców o możliwościach realizacji projektów w partnerstwie oraz innowacyjnych. Podczas spotkań mieszkańcy dowiedzą się jakie korzyści płyną z współpracy partnerskiej oraz jak wdrażanie rozwiązań innowacyjnych wpłynie na rozwój obszaru. W spotkaniach będą uczestniczyć również potencjalni partnerzy z obszaru LGD oraz spoza niego. Ponadto raz w roku LGD planuje udział w wydarzeniu otwartym, na którym będzie prezentowała informacje na temat wdrażania LSR gdzie również zostanie uwzględniony temat wyżej opisanych projektów. Ważnym zadaniem stojącym przed LGD jest zachęcanie mieszkańców z różnych grup do podejmowania działania w partnerstwie. W związku z tym na stronie internetowej LGD powstanie również baza z projektami partnerskimi, które będą zgłaszane przez mieszkańców obszaru, a także informacja z listą potencjalnych partnerów, którzy będą chcieli realizować projekty zarówno z partnerami z obszaru oraz spoza niego.

Oprócz spotkań z członkami oraz potencjalnymi partnerami z obszaru planuje się również wspierać współpracę z innymi podmiotami, czyli animować podmioty z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne i kojarzenie partnerów. W LSR przewidziano także aktywizowanie społeczności poprzez projekty grantowe oraz własne.

Ponadto LGD będzie otwarte na przyjmowanie nowych członków, w celu lepszej realizacji Strategii. Informacje o możliwości przystąpienia nowych członków do Stowarzyszenia będą również umieszczane na stronie internetowej LGD oraz w mediach społecznościowych.

W ramach wdrażania niniejszej LSR zaplanowano preferencje punktowe dla projektów realizowanych w partnerstwie, co przyczyni się do rozwinięcia współpracy między podmiotami z obszaru LGD, zwiększenia zainteresowania, a docelowo realizacji projektów partnerskich. Planuje się również wspierać współpracę z innymi podmiotami, czyli animować podmioty z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne i kojarzenie partnerów. W LSR przewidziano także aktywizowanie społeczności poprzez projekty grantowe.

Wszystkie wskazane powyżej metody i kanały komunikacji będą służyły konkretnym celom. Niektóre stosowane będą w celu wywołania zmiany czy wygenerowania działania (preferencje punktowe dla projektów partnerskich, animowanie społeczności, animowanie podmiotów z obszaru LSR do współpracy z innymi

podmiotami, możliwość zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów), ale też osiągnięcia zrozumienia przekazania informacji lub zadania pytania (badania ankietowe, publikowane w różny sposób informacje, organizowane spotkania i szkolenia itp.).

Działania związane z wdrażaniem LSR oraz wszelkie planowane formy i metody komunikacji z mieszkańcami, partnerami czy potencjalnymi beneficjentami prowadzone będą z uwzględnieniem zasad horyzontalnych. Będą możliwie szeroko spełniały wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (powstająca w ramach LSR infrastruktura dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, spotkania informacyjne w obiektach dostępnych), dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnych.

IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru

Podstawę przygotowania jakiegokolwiek strategii rozwoju stanowi dobrze przeprowadzona diagnoza obszaru dotycząca problemów i potrzeb, jak również zasobów i potencjału danego terytorium i danej społeczności. Na cele opracowania LSR opracowana została w III kwartale 2022 r. *Diagnoza obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju*. W niniejszym rozdziale LSR przytoczono te jej zapisy i wyniki analiz, które mają szczególne znaczenie dla obszaru. Różnice między danymi statystycznymi za 2020 r. i 2021 r. występujące między Diagnozą a LSR spowodowane są zmianą metodologii liczenia ludności przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) po zakończeniu Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 r.

1.1. Demografia

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2020 roku, obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zamieszkiwało 78 091 osób, w tym 37 784 mężczyzn (48,4%) i 40 307 kobiet (51,6%), co stanowiło 39,1% ludności powiatu piaseczyńskiego oraz 1,4% populacji województwa mazowieckiego. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wchodzące w skład LGD, najwięcej ludzi zamieszkiwało gminę miejsko-wiejską Góra Kalwaria (28 040 osób), a najmniej gminę wiejską Prażmów (12 667 osób). Szczegółowe dane na temat liczby ludności poszczególnych gmin w 2020 r. zaprezentowano w tabeli 4. Cały obszar LGD charakteryzują zbliżone uwarunkowania społeczne, które odzwierciedlają wartości wskaźników statystycznych

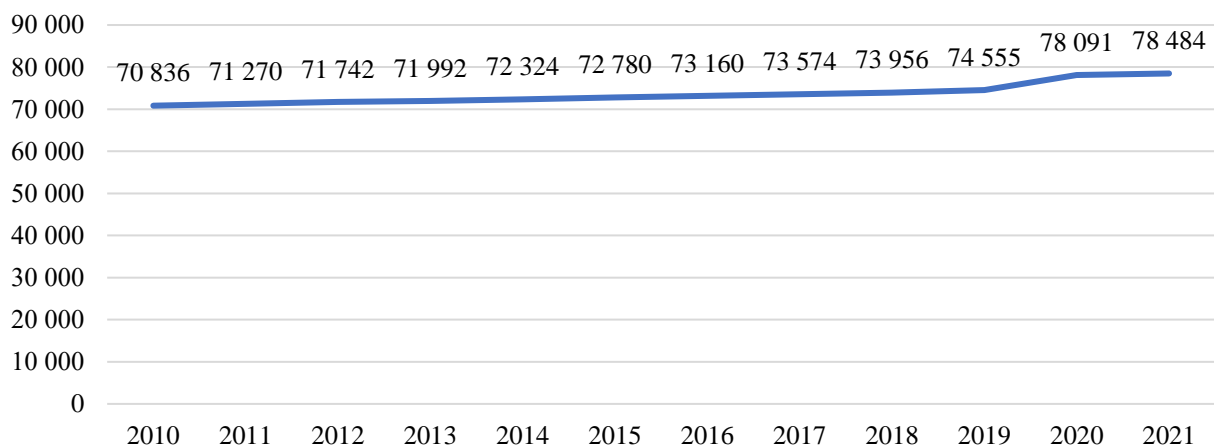
Tabela 4 Ludność gmin LGD Perły Mazowsza w 2020 r.

Nazwa gminy	Liczba ludności	Liczba kobiet	Liczba mężczyzn	Procentowy udział	Gęstość zaludnienia
Gmina Góra Kalwaria	28 040	14 349	13 691	35,9	188
Gmina Konstancin-Jeziorna	25 294	13 319	11 975	32,4	313
Gmina Prażmów	12 667	6 491	6 176	16,2	131
Gmina Tarczyn	12 090	6 148	5 942	15,5	101
Razem LGD	78 091	40 307	37 784	100	176

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni omawianych lat liczba ludności obszaru od 2010 roku stale rosła (wykres 1)⁷. Na wykresie 2 przedstawiono wartości wskaźnika *udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem* na obszarze LGD w latach 2016–2021, natomiast na wykresie 3 pokazano wartości tego wskaźnika w porównaniu do średniej dla województwie i kraju w 2021 r.

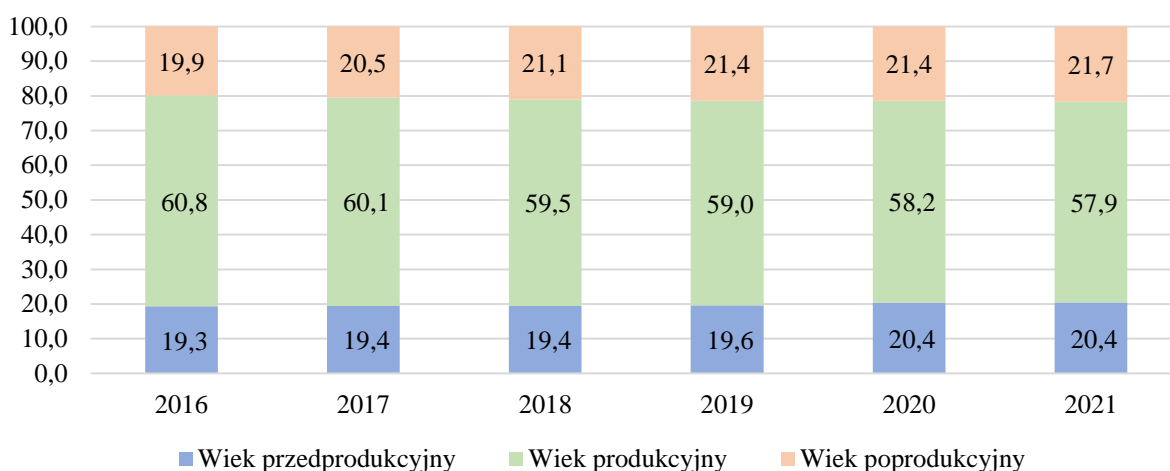
Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2011–2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

⁷ Znaczny spadek ludności w 2020 r. spowodowany jest zmianą metodologii liczenia liczby ludności przez GUS.

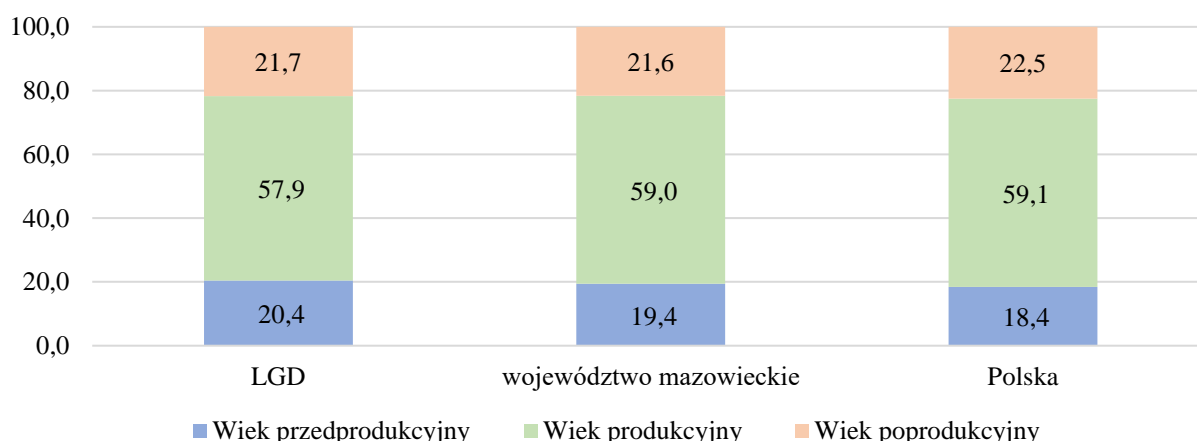
Wykres 2 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dane zobrazowane na wykresie 2 wskazują, że LGD Perły Mazowsza charakteryzuje się stopniowym starzeniem się społeczeństwa, jednak jest to tendencja ogólnokrajowa. Udział osób w wieku poprodukcyjnym na terenie LGD Perły Mazowsza jest jednak niższy od średniej w Polsce i porównywalny do średniej w województwie (wykres 3). Warto natomiast zwrócić uwagę na znaczną przewagę udziału osób w wieku przedprodukcyjnym. Wewnątrz obszaru najstarszym społeczeństwem charakteryzuje się Gmina Konstancin-Jeziorna, a najmłodszym Gmina Prażmów.

Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w porównaniu do średniej dla województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźniki obciążenia demograficznego: *ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym* oraz *udział ludności w wieku nieprodukcyjnym w ludności ogółem* są dla LGD Perły Mazowsza niekorzystne w stosunku do średnich dla województwa i kraju. Na obszarze LGD w 2021 r. pierwszy z ww. wskaźników wyniósł 72,8 przy średniej dla województwa 69,6 i dla Polski 69,3, natomiast drugi z ww. wskaźników wyniósł 42,1 przy średniej dla województwa 41,0 i dla Polski 40,9.

Przy obliczeniu wskaźnika *ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR* za 2020 r. ze wzoru:

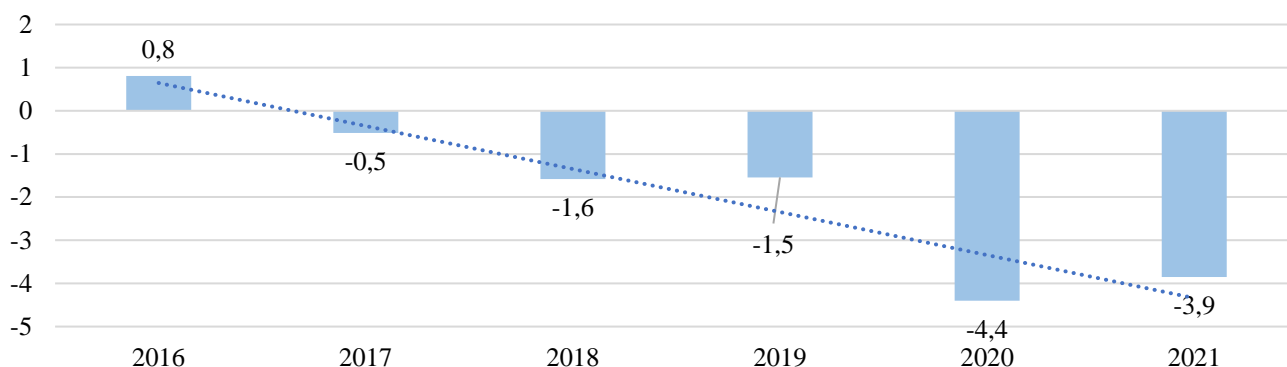
$$30 \times \left(1 - \frac{0,35 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób w wieku nieprodukcyjnym}}\right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 4,96.$$

Tak niekorzystne trendy przekładają się na niekorzystne prognozy ludności dla obszaru, gdyż szacuje się, że w Polsce będzie ubywać ludności. Wyniki badania ankietowego na etapie diagnostycznym wskazują, że największym zagrożeniem dla całego obszaru LGD jest „emigracja mieszkańców Polski” – uważa tak 44% ankietowanych. Ponadto, w badaniu ankietowym na etapie planistycznym na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju ankietowani wskazywali: „młodzież do 25.

roku życia” (42% odpowiedzi). Anketowani najbardziej obawiają się wyjazdu młodych i wykształconych ludzi w poszukiwaniu bardziej atrakcyjnych miejsc pracy. Ważne jest, aby zatrzymać młodych na obszarze poprzez stworzenie dla nich warunków do samorozwoju.

Jednym ze wskaźników mających wpływ na kształtowanie się struktury ludności jest wskaźnik *przyrost naturalny na 1000 ludności* – wartości wskaźnika dla LGD w latach 2016–2021 przedstawiono na wykresie 4.

Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

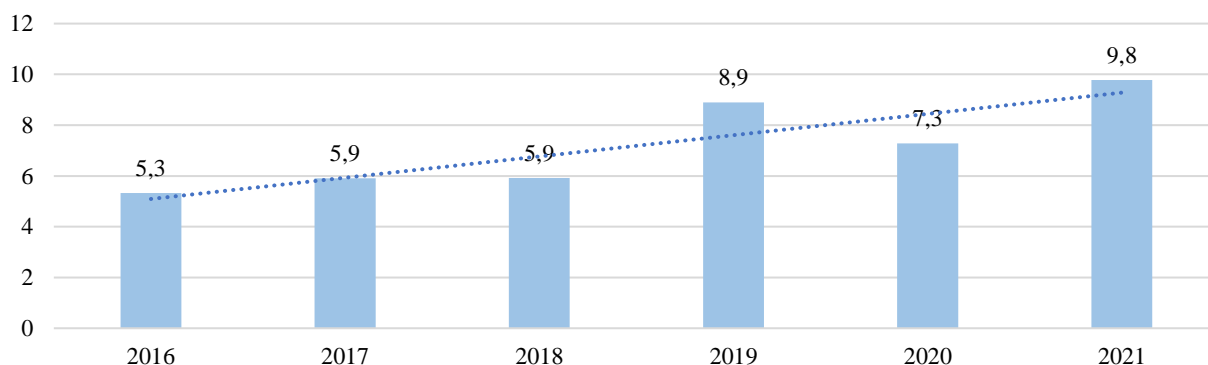

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przyrost naturalny na obszarze LGD Perły Mazowsza od 2017 r. jest ujemny. Wartości w poszczególnych latach wahały się, jednak ogólna tendencja wskazuje na stopniowe pogłębianie się negatywnej sytuacji w tym zakresie. Należy jednak zwrócić uwagę, że nagły spadek wartości wskaźnika nastąpił w latach 2020–2021, które były szczególnie pod względem zmian w sytuacji demograficznej, ponieważ w związku z pandemią COVID-19 wzrosła liczba zgonów, co w konsekwencji istotnie wpłynęło na kształtowanie się poziomu przyrostu naturalnego.

Istotne w kontekście ilości i struktury ludności w danym miejscu jest również saldo migracji, stanowiące różnicę między napływem a odpływem ludności z danego obszaru w określonym czasie. Migracje stanowią jeden z najważniejszych (po liczbie urodzeń i zgonów) czynników kształtujących liczbę ludności na danym obszarze. Saldo migracji na 1000 ludności na obszarze LGD w roku 2021 wynosiło 9,8, a w roku poprzednim: 7,3 (wykres 5). Były to wartości zdecydowanie wyższe niż średnio w województwie mazowieckim (2,2 w 2020 r. i 2,4 w 2021 r.) i Polsce (0,1 w 2020 r. i 2021 r.)⁸. Najlepszą sytuacją w tym zakresie charakteryzowały się gminy Prażmów oraz Tarczyn, gdzie wskaźnik wynosił w 2021 r. odpowiednio 16,7 i 14,5. Najmniejszy przyływ ludności nastąpił do Gminy Konstancin-Jeziorna – wartość wskaźnika: 4,6.

Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika *saldo migracji na obszarze według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:*

$$4 \times (1 - 40 \times \frac{\text{zameldowania} - \text{wymeldowania}}{\text{liczba mieszkańców}}) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 2,89.$$

⁸ Dane GUS

Ważnym czynnikiem świadczącym o potencjale demograficznym danego obszaru jest kwestia związana z budownictwem mieszkaniowym – można go ocenić za pomocą wskaźnika *pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców*. Wartość wskaźnika dla obszaru LGD Perły Mazowsza wykazuje pozytywne tendencje – w całym analizowanym okresie występował trend rosnący, a wartości osiągnięte średnio dla obszaru LGD były istotnie wyższe niż odnotowane dla średniej województwa oraz kraju. Najkorzystniejszą sytuacją w 2021 r. charakteryzowały się gminy Prażmów oraz Tarczyn, dla których wartość wskaźnika wynosiła odpowiednio 164 i 121, przy średniej dla województwa – 36 i Polski – 35.

1.2. Gospodarka, przedsiębiorczość i sektor społeczny

Sytuację gospodarczą obszaru LGD Perły Mazowsza odzwierciedlają wskaźniki gospodarcze tj. *liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności* oraz *podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym*. W tabeli 5 przedstawiono wskaźniki gospodarcze dla LGD Perły Mazowsza oraz województwa mazowieckiego i Polski w latach 2016–2021. Wartości tych wskaźników dla obszaru LGD są wyższe, a co za tym idzie korzystniejsze niż średnio w Polsce, ale niższe niż średnio w województwie mazowieckim.

Tabela 5 Wskaźniki gospodarcze dla średniej obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności						Podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Mazowsza	1 356	1 386	1 417	1 474	1 461	1 533	165	197	200	204	171	190
województwo mazowieckie	1 469	1 503	1 511	1 576	1 608	1 683	208	207	225	221	189	218
Polska	1 103	1 121	1 136	1 175	1 224	1 276	147	154	169	165	145	165

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kondycja lokalnych przedsiębiorstw jest stosunkowo dobra – średnia dla LGD dotycząca podmiotów wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców wykazywała trend malejący w stosunku do roku 2016, corocznie jednak (z wyjątkiem 2021 r.) wskaźnik był wyższy niż średnia dla kraju. Inaczej sytuacja wyglądała w przypadku stosunku podmiotów wykreślonych z rejestru REGON do podmiotów wpisanych ogółem – wskaźnik nie tylko maleje, ale też w każdym analizowanym roku był niższy niż średnia dla kraju (tabela 6). Najkorzystniejszą wartość wskaźników w 2021 r. wewnątrz obszaru osiągnęła Gmina Tarczyn, natomiast najwyższe, a tym samym najbardziej niekorzystne Gmina Konstancin Jeziorna.

Tabela 6 Wskaźniki świadczące o kondycji przedsiębiorstw – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Jednostki wykreślone z rejestru REGON na 10 tys. ludności						Udział podmiotów wyrejestrowanych w ogólnej liczbie podmiotów wpisanych do rejestru REGON (%)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Mazowsza	85	90	87	60	51	49	6,3	6,5	6,1	4,0	3,4	3,2
województwo mazowieckie	88	87	123	61	53	55	5,9	5,8	8,1	3,9	3,3	3,3
Polska	77	75	86	59	45	50	6,9	6,7	7,6	5,0	3,6	3,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 7 przedstawiono wartość wskaźnika *udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem* dla poszczególnych gmin LGD, średnio w LGD oraz województwie i kraju w latach 2016–2021. Przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 50 pracowników to tzw. mikro (do 9 pracowników) i małe firmy (do 49 pracowników). Stanowią one ok. 99% polskiego sektora przedsiębiorstw.

Tabela 7 Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gmina Góra Kalwaria	12,3	12,5	12,8	13,3	13,8	14,3
Gmina Konstancin-Jeziorna	16,6	17,1	17,3	18,0	18,8	19,6
Gmina Prażmów	11,2	11,7	12,1	12,8	13,4	14,2
Gmina Tarczyn	11,7	11,9	12,2	12,7	13,4	14,1
LGD Perły Mazowsza	13,5	13,8	14,1	14,7	15,3	16,0
województwo mazowieckie	14,6	14,9	15,0	15,6	16,2	17,0
Polska	10,9	11,1	11,3	11,7	12,1	12,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem, pomimo stałego wzrostu, w każdym z analizowanych lat był na obszarze LGD niższy niż średnio w kraju.

Przy obliczeniu wskaźnika udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników na obszarze LSR w liczbie mieszkańców LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$\frac{0,25 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba przedsiębiorstw poniżej 50 pracowników}} \text{ obszar LGD osiąga wartość } 1,71.$$

W tabeli 8 przedstawiono udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w 2021 r. w poszczególnych gminach LGD, średnio na obszarze, w województwie i kraju. Średni udział grupy „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” jest dla obszaru LGD niższy niż średnia dla województwa i kraju.

Tabela 8 Udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2021 r.

Jednostka terytorialna	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny	Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	Pozostała działalność
Gmina Góra Kalwaria	1,0	23,1	26,9	2,6	46,4
Gmina Konstancin-Jeziorna	0,5	15,9	19,0	3,4	61,1
Gmina Prażmów	0,5	21,4	19,8	2,3	56,0
Gmina Tarczyn	1,0	19,6	29,8	3,4	46,3
LGD Perły Mazowsza	0,7	19,5	23,2	3,0	53,6
województwo mazowieckie	0,9	17,7	20,8	2,7	57,9
Polska	1,5	22,6	20,8	3,3	51,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

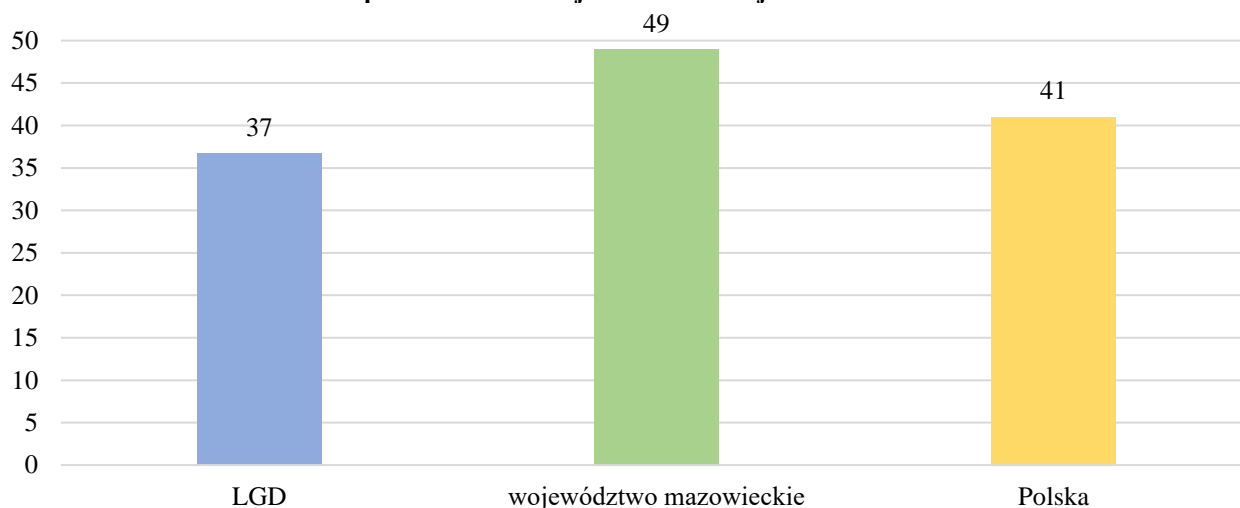
Jak wynika z danych statystycznych klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007, największa liczba, spośród wszystkich 12 028 podmiotów gospodarczych na obszarze w 2021 r., była zarejestrowana w sekcjach: G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” – 2 787 podmiotów (23,2%), M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” – 1 699 podmiotów (14,1%) oraz F „Budownictwo” – 1 430 podmiotów (11,9%). Na obszarze nie są zarejestrowane żadne podmioty w sekcji U „Organizacje i zespoły eksterytorialne”, a najniższe i nikłe udziały podmiotów zarejestrowane są w sekcjach B „Górnictwo i wydobywanie” oraz D „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych”.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym na etapie planistycznym, na pytanie: „Jakie powinny być kierunki/obszary rozwoju LGD?” (możliwość zaznaczenia 3 odpowiedzi), 44% ankietowanych wskazało odpowiedź: „wspieranie rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców”. Mieszkańcy uznali również, że czynnikami sprzyjającymi rozwojowi obszaru może być „cyfryzacja życia codziennego, w tym rosnące możliwości pracy zdalnej” (53% odpowiedzi). Wśród zagrożeń wskazano „wzrost kosztów życia” (81% odpowiedzi). Dlatego ważne jest, aby zapewnić odpowiednie warunki na rzecz rozwoju obszaru, w tym poprzez zwiększenie dostępności szybkiego

Internetu. Nowoczesne drogi promocji i komunikacji również mogą pozytywnie wpłynąć na poziom przedsiębiorczości na obszarze LGD. Istotnym aspektem będzie także pobudzenie postaw przedsiębiorczych czy budowanie współpracy między podmiotami będącymi częścią sektora gospodarczego.

Istnieje wiele definicji przedsiębiorczości. Jedne z nich skupiają się na rezultatach, inne na procesowości, a jeszcze inne na umiejętnościach. Ludzie przedsiębiorczy to ludzie aktywni zawodowo i/lub społecznie. Istotna w tym zakresie jest analiza kapitału społecznego. Istotna w tym zakresie jest analiza kapitału społecznego. Organizacje pozarządowe są partnerem do prowadzenia projektów prorozwojowych i płaszczyzną dla wzmocnienia kapitału społecznego, a ich powstawanie jest wynikiem oddolnych inicjatyw, wskazujących na zaangażowanie mieszkańców w życie lokalnej społeczności. Jednym z głównych mierników kapitału społecznego jest wskaźnik *liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* (wykres 6).

Wykres 6 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wewnątrz obszaru najwyższą wartością wskaźnika charakteryzowała się corocznie Gmina Konstancin-Jeziorna, która osiągnęła w 2021 r. wartość 51, a więc wyższą od średniej dla województwa i znacznie wyższą od średniej dla Polski. Najmniejszą liczbą organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców każdorazowo charakteryzowała się w latach 2016–2021 Gmina Góra Kalwaria (dane GUS).

W polityce społecznej bardzo ważną rolę pełnią organizacje pozarządowe, które zajmują się wspieraniem osób z niepełnosprawnościami. Są one zarówno partnerem dla samorządu w procesie realizacji zadań nakierowanych na pomoc osobom niepełnosprawnym, jak i samodzielnie inicjują działania służące aktywizacji społecznej i zawodowej. Na obszarze LGD znajdują się organizacje pozarządowe, które prowadzą działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin. Wymienić tu można, między innymi⁹: Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Przewlekłe Chorych „Oni Są”, Stowarzyszenie „Razem Dla Niepełnosprawnych”, Fundację Inicjatyw Społecznych „Strefa Działania”, Fundację NIKA, Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Uszkodzonym Rdzeniem Kręgowym „Want2Walk”, Fundację Angeli Terrae, Fundację Master 44, Fundację Świat Seniora, Fundację Ewdomed, Fundację Danuty Lis-Lipowy Dwór w Dukach, Fundację im. Św. Matki Teresy, Fundację Światło Dla Życia, Fundacja „Terapeuci Dla Rodziny”, Fundacja Wolny Umysł, Fundację Makroregion, Stowarzyszenie Gemini M i M, Fundację Rodziny Belina Brzozowskich, Fundację Nowa Nadzieja oraz Fundację „Razem Damy Radę”.

Do grupy osób w niekorzystnej sytuacji zaliczono osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów – osoby te mierzą się z problem dostępności. Na terenie LGD funkcjonują organizacje pozarządowych, które pomagają niepełnosprawnym, jednak brakuje im środków na rozwój, przystosowywanie otoczenia dla potrzeb niepełnosprawnych oraz edukację społeczności pod kątem wspierania niepełnosprawnych i rozwoju wolontariatu. W LSR zaplanowano działania służące wzmocnieniu potencjału organizacji pozarządowych i instytucji działających na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji oraz integracji i aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji oraz wspieraniu lokalnych liderów.

⁹ Portal Rejestrów Sądowych, wyszukiwarka-krs.ms.gov.pl, dostęp z dnia 19.05.2023 r.

Poza formalnie działającymi organizacjami pozarządowymi na terenie objętym LSR funkcjonują jeszcze dość silne grupy nieformalne wśród których wymienić należy KGW, OSP, kluby sportowe i ośrodki kultury. Na spotkaniach z zespołem ds. LSR oraz mieszkańcami zwrócono uwagę na potrzebę wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych na rzecz budowania oferty czasu wolnego. Ponadto w badaniu ankietowym przeprowadzonym na etapie planistycznym w październiku 2022 r. na pytanie: „Jakie powinny być kierunki/obszary rozwoju LGD?” (możliwość zaznaczenia 3 odpowiedzi) 40% ankietowanych wskazało odpowiedź: „Wspieranie aktywności społecznej mieszkańców”. Z zebranych danych wynika, że należy podjąć działania w kwestii przedsiębiorczości społecznej mieszkańców na obszarze LGD. Przewiduje się operacje realizowane w formie projektów grantowych ukierunkowanych na wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych. Wymaga to zaangażowania społeczności lokalnych oraz niezbędne jest zdobywanie nowych kompetencji i wiedzy przez mieszkańców LGD. Należy wzmacniać ich potencjał poprzez ogłaszanie konkursów kierowanych do trzeciego sektora. Będą oni beneficjentami działań zarówno inwestycyjnych jak i „miękkich”: warsztatów, szkoleń itp. prowadzenia projektów prorozwojowych i płaszczyzną dla wzmacniania się kapitału społecznego. Pomocne w tym zakresie mogą być również przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie.

1.3. Rynek pracy

Sytuację panującą na rynku pracy odzwierciedlają wskaźniki dotyczące zatrudnienia oraz bezrobocia. Najistotniejszymi z tych wskaźników są: *udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym oraz udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem* (tabela 9).

Tabela 9 Wskaźniki bezrobocia na obszarze LGD, średnio w województwie i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym						Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Mazowsza	4,8	4,1	3,7	3,1	3,7	2,8	53,7	51,7	53,7	49,4	45,7	54,7
województwo mazowieckie	5,8	4,8	4,2	3,9	4,5	4,0	58,9	57,2	55,0	52,5	52,3	58,5
Polska	5,6	4,6	4,2	3,8	4,6	4,0	56,0	55,0	52,4	49,9	49,3	56,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika udziału liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$5 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{ludność w wieku produkcyjnym}}{\text{liczba bezrobotnych}} \right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 2,84.$$

1.4. Problemy społeczne

We wszystkich gminach obszaru LGD Perły Mazowsza działają ośrodki pomocy społecznej, których zadaniem jest m.in. udzielanie pomocy społecznej osobom i rodzinom w trudnej sytuacji, w szczególności z powodu: ubóstwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, alkoholizmu, narkomanii, zdarzenia losowego itp. Ośrodki na rzecz osób niepełnosprawnych, starszych i chorych organizują usługi opiekuńcze w domu klienta. Są one przyznawane na wniosek lekarza, osoby zainteresowanej bądź pracownika socjalnego. Do zadań Ośrodków należy również pomoc osobom niepełnosprawnym w zakresie: pomocy finansowej (zasiłki rodzinne i pielęgnacyjne, zasiłki stałe, okresowe itp.), usługi i opiekę pielęgnacyjną, pomoc specjalistyczną (poradnictwo, terapia, praca socjalna), przyznawanie pomocy rzeczowej.

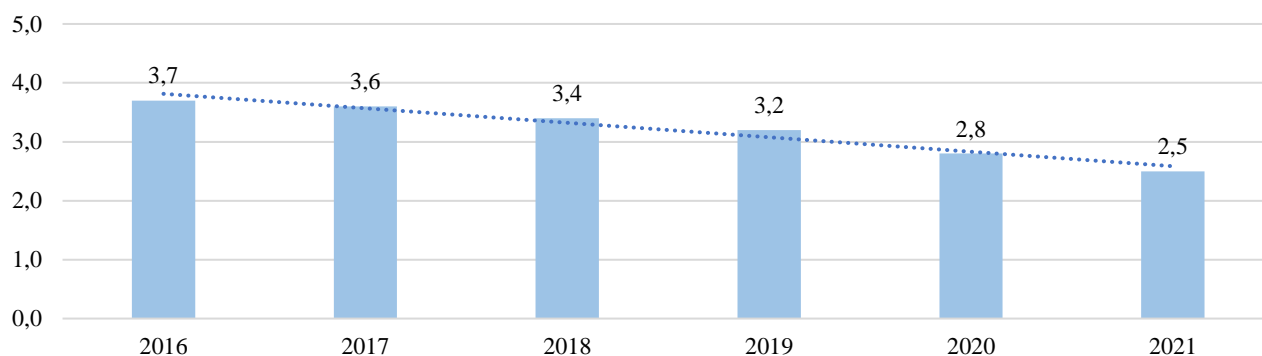
Według danych GUS z 2019 r. wynika, iż liczba osób z niepełnosprawnościami w powiecie piaseczyńskim wynosiła 18 095 osób, co stanowiło prawie 10% ogółu mieszkańców. Z tego 4 747 osób z liczby wszystkich osób z niepełnosprawnościami stanowiły dzieci do lat 16. Problem niepełnosprawności na obszarze LGD jest istotny ze względu na znaczącą liczbę osób potrzebujących pomocy. Obecnie na obszarze LGD znajdują się dwa domy pomocy społecznej (DPS). Jeden zlokalizowany w Konstancinie-Jeziornie, w którym stale przebywa ok. 116 osób z niepełnosprawnościami intelektualnymi ze sprzężonymi dysfunkcjami narządów ruchu, w tym dzieci, młodzież oraz osoby dorosłe. DPS w Górze Kalwarii w latach 2017–2021 miał pod swoją opieką około 400 osób

z niepełnosprawnościami (na dzień 31.12.2021 r. było to 440 osób). Obydwie placówki podejmują działania i realizują zadania służące podnoszeniu jakości usług na rzecz mieszkańców oraz warunków ich codziennego funkcjonowania.

Sytuację panującą na obszarze LGD Perły Mazowsza w zakresie polityki społecznej obrazują następujące wskaźniki: *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem, gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego na 10 tys. mieszkańców, rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem, udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku.*

Wartość wskaźnika *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem* na obszarze LGD w latach 2016–2021 przedstawiono na wykresie 7.

Wykres 7 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 10 przedstawiono wartości wskaźnika *gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców.*

Przy obliczeniu wskaźnika udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$6 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób korzystających z pomocy społecznej}} \right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 2,84.$$

Tabela 10 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gmina Góra Kalwaria	186	178	171	161	134	126
Gmina Konstancin-Jeziorna	207	208	218	213	209	193
Gmina Prażmów	154	140	122	112	106	98
Gmina Tarczyn	148	152	162	146	136	121
LGD Perły Mazowsza	182	179	178	168	154	142
województwo mazowieckie	229	214	198	178	165	151
Polska	268	249	233	215	200	186

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wartości wyżej analizowanych wskaźników (wykres 7, tabela 10) corocznie maleją, co jest zjawiskiem pozytywnym, ale jednocześnie stanowi tendencję ogólnopolską. Ponadto średnie wartości dla LGD są znacznie niższe od średnich dla województwa mazowieckiego i Polski. Wartości wskaźników: *rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem* oraz *udział % dzieci w wieku do lat 17, na które*

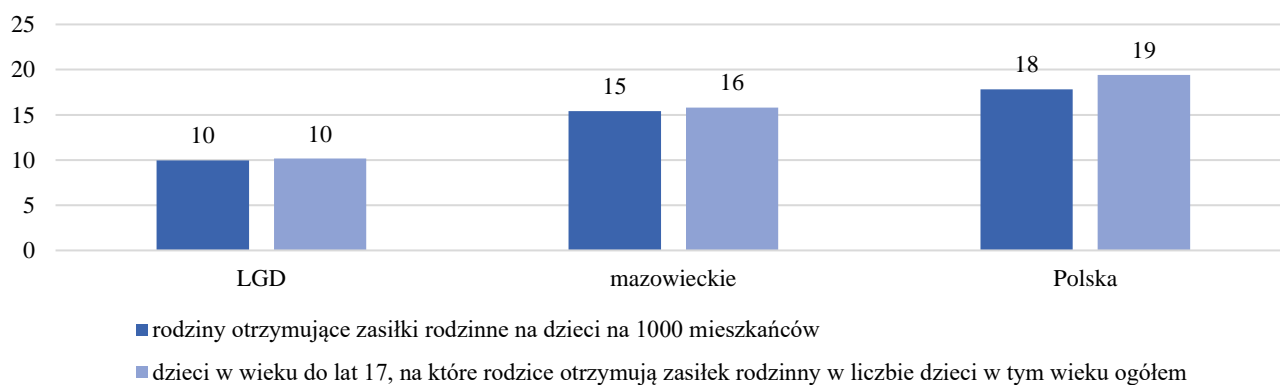
rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku również charakteryzują się tendencją spadkową i są korzystne w stosunku do średnich dla województwa i kraju (wykresy 8–9).

Wykres 8 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 9 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1.5. Finanse samorządowe

Sytuację finansową samorządów z obszaru LGD Perły Mazowsza obrazują m.in. wskaźniki dochodów ogółem i dochodów własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Średnie wartości tych wskaźników dla LGD, województwa mazowieckiego i Polski w latach 2016–2021 przedstawiono w tabeli 11.

Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca oraz dochody własne gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca średnio na obszarze LGD corocznie rosły, co jest tożsame z tendencją krajową. Zdecydowanie najwyższe wartości tych wskaźników wśród gmin LGD osiągała corocznie Gmina Konstancin-Jeziorna: w 2021 r. dochody ogółem na 1 mieszkańca wyniosły 8 646 zł, natomiast dochody własne na 1 mieszkańca – 5 995 zł¹⁰.

Tabela 11 Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem na 1 mieszkańca (zł)						Dochody własne na 1 mieszkańca (zł)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Mazowsza	4 713	5 058	5 522	6 275	6 423	7 171	3 044	3 185	3 492	3 885	3 834	4 205
województwo mazowieckie	5 691	6 085	6 689	7 294	7 532	8 504	3 454	3 664	4 011	4 243	4 220	4 736
Polska	4 585	4 936	5 384	5 960	6 548	7 242	2 368	2 508	2 731	2 954	3 195	3 487

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹⁰ Dane GUS.

Źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego (JST) są m.in.: wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku JST, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody JST, odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej i inne. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD Perły Mazowsza w 2021 r. osiągnęły wartość 2 222 zł, co stanowi wartość wyższą od średniej wojewódzkiej (2 159 zł) i średniej krajowej (1 399 zł). Wskaźnik *udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca* na obszarze LGD w 2021 r. był wyższy niż średnio w kraju, głównie za sprawą wartości dla Gminy Konstancin-Jeziorna (276 zł), która była najwyższa wśród gmin LGD¹¹.

W 2021 r. średnia wartość wydatków ogółem na obszarze LGD wyniosła 6 654 zł i była niższa niż średnia krajowa (6 870 zł) i wojewódzka (8 012). Średnie wydatki bieżące samorządów z obszaru LGD Perły Mazowsza w przeliczeniu na 1 mieszkańca systematycznie wzrastają, w 2021 r. wynosiły 6 108 zł były niższe niż średnia w województwie (7 156 zł) i jednocześnie wyższe niż średnio w Polsce (5 832 zł). Wewnątrz LGD największe wydatki bieżące na 1 mieszkańca ponosi Gmina Konstancin-Jeziorna, natomiast najniższe Gmina Prażmów¹².

W kontekście analizy stanu finansów publicznych ważny jest także tzw. wskaźnik G, czyli wskaźnik dochodów podatkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla poszczególnych gmin. Wskaźnik ten stanowi podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat na dany rok. W tabeli 12 przedstawiono wartość wskaźnika G dla każdej z gmin LGD Perły Mazowsza i średnio dla LGD w latach 2020–2022.

Dochód podatkowy na obszarze LSR obliczony jako wskaźnik średnia arytmetyczna wskaźnika G gmin objętych obszarem LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$\frac{3750}{\text{średnia wartość wskaźnika G gmin objętych LSR}} \text{ wynosi } 1,37.$$

Tabela 12 Wskaźnik G (zł) dla gmin LGD oraz średnia wartość obszaru LGD w latach 2020–2022

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022
Gmina Góra Kalwaria	2 226,60	2 409,17	2 514,94
Gmina Konstancin-Jeziorna	4 687,16	4 973,12	4 796,24
Gmina Prażmów	1 977,96	2 195,74	2 231,31
Gmina Tarczyn	2 066,19	2 272,75	2 497,24
LGD Perły Mazowsza	2 739,48	2 962,70	3 009,93

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

1.6. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Pod względem fizycznogeograficznym, analizowany obszar położony jest w megaregionie Pozaalpejska Europa Środkowa, prowincji Nizina Środkowoeuropejska, podprowincji Niziny Środkowopolskie, na terenie mezoregionów: Równina Warszawska oraz Dolina Środkowej Wisły. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamyh uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska. Przez ten teren przepływa rzeka Jeziorka oraz rzeka Tarczynka. Od wschodniej strony obszaru LGD granicą jest rzeka Wisła. Wisła wraz z ze swoją doliną tworzą bardzo silny i znaczący ciąg ekologiczny, łączący wiele ekosystemów Mazowsza. Wzdłuż współczesnego koryta Wisły wytworzył się fragmentarycznie najniższy taras zalewowy, w którym osadzają się piaski rzeczne. Głównym elementem tej doliny jest taras zalewowy wyższy, odgradzony od koryta rzeki wałami. Jest to równina płaska z podłużnymi, niewielkimi zagłębieniami, często wypełnionymi wodą, tzw. starorzeczami.

Ukształtowanie i budowa geologiczna terenu oraz niewielki przepływ cieków odwadniających powodują, że z obszaru zlewni odpływa rocznie około 20% wody z opadów atmosferycznych (w półroczu letnim 10–12%). Wywiera to zasadniczy wpływ na stosunki wilgotnościowe gleb i ich właściwości rolnicze. Rzeźba terenu i budowa geologiczna decydują również o występowaniu wód gruntowych, których głębokość zalegania waha się od 2 m

¹¹ Dane GUS.

¹² jw.

w osadach rzecznych oraz w obrębie obniżen terenu do 4–8 m na obszarach występowania glin zwałowych i 20 m wzdłuż krawędzi erozyjnej.

Zgodnie z danymi Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody prowadzonego przez Generalną Dyрекję Ochrony Środowiska, na obszarze objętym LGD Perły Mazowsza znajdują się następujące formy ochrony przyrody i krajobrazu¹³:

- rezerwat przyrody „Łachy Brzeskie” (Gmina Góra Kalwaria),
- rezerwat przyrody „Obory” (Gmina Konstancin-Jeziorna),
- rezerwat przyrody „Skarpa Oborska” (Gmina Konstancin-Jeziorna),
- rezerwat przyrody „Łęgi Oborskie” (Gmina Konstancin-Jeziorna),
- rezerwat przyrody „Olszyna Łyczyńska” (Gmina Konstancin-Jeziorna),
- rezerwat przyrody „Wyspy Świdorskie” (Gmina Konstancin-Jeziorna),
- rezerwat przyrody „Wyspy Zawadowskie” (Gmina Konstancin-Jeziorna),
- rezerwat przyrody „Łoś” (Gmina Prażmów),
- rezerwat przyrody „Skarpa Jeziorki” (Gmina Prażmów),
- Chojnowski Park Krajobrazowy (wszystkie gminy LGD Perły Mazowsza),
- Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu (wszystkie gminy LGD Perły Mazowsza),
- Obszar Chronionego Krajobrazu – Dolina Rzeki Jeziorki (Gmina Prażmów),
- Obszar Natura 2000 Łąki Soleckie (Gmina Góra Kalwaria),
- Obszar Natura 2000 Dolina Środkowej Wisły (Gmina Góra Kalwaria, Gmina Konstancin-Jeziorna),
- 83 pomniki przyrody (23 w Gminie Góra Kalwaria, 43 w Gminie Konstancin-Jeziorna, 9 w Gminie Prażmów, 8 w Gminie Tarczyn).

Przez teren LGD Perły Mazowsza przebiega korytarz ekologiczny Dolina Środkowej Wisły. Korytarze ekologiczne to obszary umożliwiające migrację roślin, zwierząt lub grzybów. Korytarze te są ważnym elementem sieci Natura 2000, gdyż umożliwiają przemieszczanie się organizmów między siedliskami.

Łącznie na terenie 100% (4 z 4) gmin obszaru LGD występują formy ochrony przyrody takie jak obszary Natura 2000, obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody, wobec czego wskaźnik *formy ochrony przyrody na obszarze LSR osiąga wartość 4.*

Rozpatrując kwestię środowiska naturalnego, warto zwrócić uwagę na jakość powietrza. Diagnoza w zakresie przekroczenia standardów jakości powietrza przeprowadzona została na podstawie corocznie opracowywanych raportów przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Departament Monitoringu Środowiska, dotyczących oceny jakości powietrza w województwie mazowieckim. W opracowaniu pn. *Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim – raport wojewódzki za rok 2021* oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy. W województwie mazowieckim wydzielono cztery strefy: aglomeracja warszawska, miasto Płock, miasto Radom, strefa mazowiecka. Gminy obszaru LGD zakwalifikowane są do strefy mazowieckiej. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w województwie mazowieckim jest emisja antropogeniczna pochodząca z sektora bytowo-komunalnego, z komunikacji oraz z działalności przemysłowej. Znaczącymi lokalnymi źródłami zanieczyszczeń są kominy domów ogrzewanych indywidualnie oraz komunikacja samochodowa na obszarach bezpośrednio sąsiadujących z drogami o znacznym natężeniu ruchu, a także przemysł petrochemiczny zlokalizowany w Płocku. Na obszarze gmin LGD wystąpiły przekroczenia poziomów dopuszczalnych: pod kątem ochrony zdrowia B(a)P w pyłe zawieszonym PM10 w gminach: Góra Kalwaria, Konstancin-Jeziorna, Prażmów, O₃ – pod kątem ochrony zdrowia w gminach: Konstancin-Jeziorna, Prażmów, Tarczyn oraz O₃ – pod kątem ochrony roślin w gminach: Góra Kalwaria, Konstancin-Jeziorna, Prażmów, Tarczyn.

W trakcie spotkań warsztatowych oraz w badaniach ankietowych mieszkańcy w dużej mierze wskazywali walory krajobrazowe, jako potencjał obszaru. Zdaniem mieszkańców „moda na zdrowy styl życia” (47% odpowiedzi) jest szansą dla rozwoju regionu, głównie pod względem walorów przyrodniczo-krajobrazowych, które

¹³ Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, strona internetowa Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/

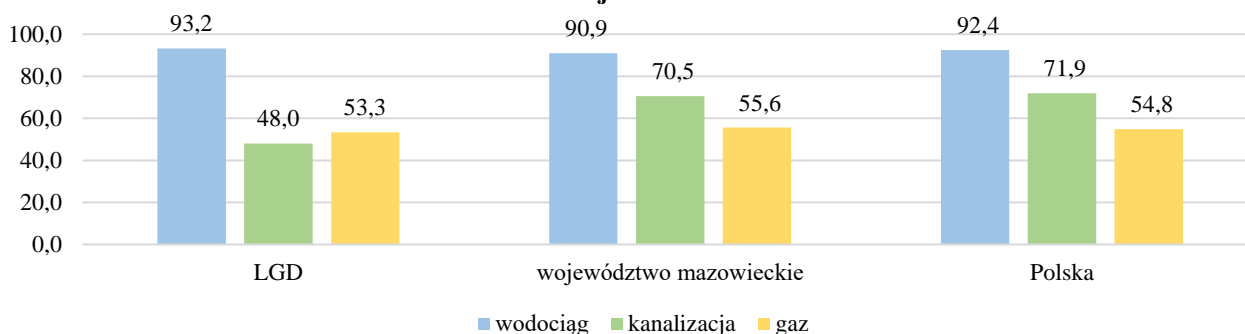
stanowią fundament do rozwoju infrastruktury rekreacyjnej na obszarze. Istotna w tym zakresie będzie realizacja działań związanych z budowaniem czy rozbudowywaniem infrastruktury rekreacyjnej, która służyć będzie w głównej mierze rozwojowi pasji i talentów dzieci i młodzieży, promowaniu aktywności oraz kształtowaniu zdrowego trybu życia oraz integracji mieszkańców. Szanse rozwoju upatruje się również w tworzeniu przyjaznej przestrzeni publicznej sprzyjającej budowaniu i zachowaniu więzi społecznych.

1.7. Przestrzeń, infrastruktura i dostęp do usług

W kontekście przestrzeni istotny jest poziom wykorzystania instrumentów planowania przestrzeni. Bada się go m.in. poprzez wskaźnik *udział powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gminy ogółem (%)*. Wysoki stopień pokrycia powierzchni gminy MPZP świadczy o świadomym podejściu lokalnych władz do planowania przestrzeni. Wśród gmin LGD Perły Mazowsza obowiązują miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Najwyższy wskaźnik posiada Gmina Prażmów – 100%, co oznacza, że gmina posiada plan zagospodarowania przestrzennego dla całego obszaru. Wysoki poziom wskaźnika posiada również Gmina Tarczyn – 99,2%, a nieco niższy Gmina Konstancin-Jeziorna – 85,3%. Natomiast niekorzystny wynik osiągnęła Gmina Góra Kalwaria – 28,2%.

Jakość i dostęp do infrastruktury to również elementy podstawowe takie jak infrastruktura techniczna – wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa itp. Na wykresie 10 zobrazowano graficznie *udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności* średnio na obszarze LGD, w województwie mazowieckim oraz w Polsce w 2021 r.

Wykres 10 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tam, gdzie nie istnieje sieć kanalizacyjna, funkcjonują bezodpływowe szamba lub przydomowe oczyszczalnie ścieków. Te drugie są tańsze w eksploatacji i przede wszystkim zdecydowanie bardziej przyjazne środowisku. Na obszarze LGD najwięcej przydomowych oczyszczalni ścieków funkcjonowało w Gminie Prażmów (80 szt.), Gminie Góra Kalwaria (61 szt.) oraz Gminie Tarczyn (60 szt.), natomiast najmniej w Gminie Konstancin-Jeziorna (1 szt.)¹⁴.

Średni udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD w latach 2016–2021 wyniósł 11,1%. Wynik ten jest wyższy od średniej dla Polski (8,1%) oraz województwa mazowieckiego (7,1%). Należy przy tym zauważyć, że wysoka wartość tego wskaźnika wynika z wysokich wydatków na obszarze Gminy Konstancin-Jeziorna (13,4%), które stanowczo podnoszą średnią dla całego obszaru LGD. Najniższy udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem w tym zakresie zanotowano w Gminie Prażmów (7,3%)¹⁵.

O polityce społecznej oraz dostępie do wysokiej jakości usług publicznych może świadczyć odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach. Na terenie obszaru LGD Perły Mazowsza w 2021 roku zlokalizowanych było łącznie 13 podmiotów, które świadczą usługi opieki nad dziećmi do lat 3, przy czym przeważająca liczba – 7 podmiotów występuje w Gminie Góra Kalwaria. Żłobki oraz kluby dziecięce znajdujące się na obszarze LGD Perły Mazowsza w 2021 roku oferowały łącznie 331 miejsc. Wartość wskaźnika *liczba dzieci w żłobkach i klubach dziecięcych na 1000 dzieci w wieku do lat 3* systematycznie wzrasta w większości gmin obszaru LGD Perły Mazowsza, wyjątek

¹⁴ Dane GUS, stan na 31 grudnia 2021 r.

¹⁵ Dane z GUS za lata 2016–2021

stanowi Gmina Prażmów, w której nastąpił spadek wartości wskaźnika z poziomu 121 dzieci w roku 2016 do poziomu 28 dzieci w 2021 r.

O wysokiej jakości usług publicznych świadczy m.in. dostępność dzieci do wychowania przedszkolnego na obszarze danej gminy. Celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka, które powinno być realizowane przez proces opieki, wychowania i nauczania. Dostępność wysokiej jakości opieki przedszkolnej na danym terenie jest jednym z czynników umożliwiających aktywność zawodową rodzicom, dlatego ważne jest nie tylko, aby przedszkola istniały, ale żeby funkcjonowały co najmniej przez 8 godzin dziennie. W tabeli 13 przedstawiono wartości wskaźników *udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat* oraz *liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego* w latach 2016–2021.

Tabela 13 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział % dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat						Liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Perły Mazowsza	90	94	96	91	88	90	78	79	65	72	79	82
województwo mazowieckie	88	92	93	93	90	92	78	75	74	75	78	77
Polska	81	85	87	88	85	88	86	83	80	80	81	83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując dostęp do infrastruktury i usług publicznych, nie sposób pominąć kwestię oferty usług związanych z kulturą, sportem i rekreacją. Mieszkańcy obszaru wchodzącego w skład Lokalnej Grupy Działania mają dostęp do 12 bibliotek i filii, które znajdują się w każdej z gmin członkowskich, z czego najwięcej w Gminie Konstancin-Jeziorna – 5. W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców średnia liczba bibliotek i filii na terenie LGD jest niższa (1,6) niż średnio w województwie mazowieckim (1,7) i Polsce (2,0)¹⁶. Poza Gminą Prażmów, na terenie pozostałych gmin funkcjonują domy i ośrodki kultury, kluby lub świetlice wiejskie.

Średni udział wydatków z budżetu gmin z obszaru LGD Perły Mazowsza na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w 2021 r. wyniósł 2,7% i był nieznacznie wyższy niż średnia w województwie – 2,6% oraz niewiele niższy od średniej krajowej, która wynosiła 2,9%. Biorąc pod uwagę sumę tego wskaźnika w latach 2016–2021, najwyższy udział wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe charakteryzuje Gminę Konstancin-Jeziorna (średnio po 4,5%), natomiast najniższa wartość wystąpiła w Gminie Prażmów (0,7%). Należy jednak zauważyć, że na terenie Gminy Prażmów nie funkcjonowała żadna publiczna instytucja kultury.

Dostępność usług publicznych należy rozważyć także w kontekście ochrony zdrowia. W każdej z gmin funkcjonują przychodnie zdrowia, które na ogół świadczą szeroki katalog usług, takich jak udzielanie porad lekarskich (w tym specjalistycznych) i stomatologicznych, wykonywanie drobnych zabiegów, usług rehabilitacyjnych. Wskaźnik *porady lekarskie na 100 mieszkańców* określa poziom dostępności usług medycznych. Średnio na obszarze LGD w 2021 r. wyniósł 528 porad, co stanowiło wartość wyższą od średniej dla województwa (412) i Polski (450). Najwyższą wartość na obszarze zanotowano dla Gminy Tarczyn (762), natomiast najniższy poziom wskaźnika wystąpił w Gminie Góra Kalwaria – 381. Była to jedyna niższa niż w województwie oraz kraju wartość wskaźnika w gminach obszaru LGD.

W zakresie dostępności, poza usługami należy zwrócić uwagę również na infrastrukturę. Mieszkańcy obszaru na spotkaniach wskazywali na potrzebę rozwoju tzw. małej infrastruktury, która służyłaby rekreacji mieszkańców i zwiększała nie tylko estetykę i funkcjonalność przestrzeni, ale przede wszystkim wspierałaby rozwój oferty spędzania czasu wolnego. Na obszarze w wielu przestrzeniach i obiektach użyteczności nadal występują bariery architektoniczne dla osób z niepełnosprawnościami i osób o obniżonym poziomie sprawności. Dostępność wiąże się z możliwością korzystania z usług, infrastruktury, ale też dotyczy dostępności rynku pracy czy dostępności oferty spędzania czasu wolnego. W zakresie dostępności istotny jest rozwój cyfryzacji z jednoczesnym kształceniem

¹⁶ Dane GUS za 2021 r.

ludzi w celu zapobiegania wykluczeniu cyfrowemu. Analizy dostępności cyfrowej w zakresie dostępu do Internetu opisano w podrozdziale 1.12 *Innowacyjność i współpraca*.

1.8. Dziedzictwo kulturowe, tożsamość i potencjał turystyczny

Gminy obszaru LGD Perły Mazowsza tworzą spójny pod względem kulturowym i historycznym obszar, będąc terenami o bogatej i ciekawej przeszłości naznaczonej wspólnymi, trudnymi doświadczeniami. Początki osadnictwa na terenie dzisiejszych gmin LGD datuje się na epokę kamienia – okolica była atrakcyjnym miejscem do założenia osady ze względu na położenie na skrzyżowaniu szlaków handlowych, umiejscowienie oraz dogodną przeprawę przez Wisłę. Powiat piaseczyński położony jest na obszarze historycznego Mazowsza Czerskiego, dzięki czemu region charakteryzuje się bogactwem zabytków architektury i urbanistyki. Najstarszą spośród miejscowości powiatu jest Czersk – siedziba książąt mazowieckich, obecnie znajdująca się w terytorium Gminy Góra Kalwaria. Czersk uzyskał prawa miejskie ok. połowy XIV wieku.

Spójność kulturowa, uzasadniona wspólną historią i doświadczeniami obszarów, znajduje swoje odzwierciedlenie w istniejących obiektach kultury materialnej, w skład której wchodzi kościoły, pałacyki i kapliczki, jak również pomniki, cmentarze czy tablice upamiętniające poległych w walce. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa¹⁷ znajduje się wiele cennych zabytków zlokalizowanych na terenie obszaru LGD Perły Mazowsza, w tym m.in.:

- Gmina Góra Kalwaria: willa z lat 1895–1896 w miejscowości Baniocha, zespół dworski w miejscowości Brzeście, układ urbanistyczny miasta średniowiecznego w Czersku, kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego z cmentarzem kościelnym w Czersku, ruiny zamku z przełomu XIII/XIV w. w Czersku, mogiła w miejscowości Kąty z I wojny światowej, wiatrak koźlak z 1850 roku w miejscowości Linin, cmentarz przykościelny kościoła pw. św. Stanisława Biskupa oraz dzwonnica drewniana z 1670 roku, a także cmentarz parafialny rzym.-kat. w Sobikowie, natomiast w miejscowości Góra-Kalwaria: zespół urbanistyczno-budowlany z 1670 roku (w skład którego wchodzi: zespół klasztorny bernardynów, kościół pw. Podwyższenia Krzyża, zespół klasztorny marianów, dawne kolegium pijarów, dawny dom modlitwy z domem cadyka, ratusz, dawne kramy, tzw. Pałac biskupi oraz domy), kościół klasztorny marianów pw. Wierzy Pańskiej (obecnie kościół filialny pw. Opatrzności Bożej), kościół pw. Podwyższenia Krzyża (tzw. Dom Piłata), zespół klasztorny bernardynów (w skład którego wchodzi: kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP, klasztor, brama), zespół dawnego konwentu pijarów, kaplica pw. św. Antoniego, dom modlitwy z budynkiem dawnego Dworu Cadyka z drugiej połowy XIX w., cmentarz żydowski z 1802 roku, kapliczka przydrożna (Marianki), cmentarz ewangelicko-augsburski osadników niemieckich, dawny pałac arcybiskupi z XVII w.
- Gmina Konstancin-Jeziorna: zespół dworski w miejscowości Bielawa z połowy XIX w. (w skład którego wchodzi: dworek, dawny browar, park, kapliczka z ogrodzeniem metalowym), zespół dworski z otoczeniem w miejscowości Kawęczyn-Turowice, zespół dworski z 1920 roku w miejscowości Łyczyn, zespół dworski w miejscowości Obory, kościół pw. św. Zygmunta, dzwonnica i cmentarz parafialny w Słomczynie oraz zespół budowlany miasta Konstancin-Jeziorna. Natomiast w mieście Konstancin-Jeziorna m.in.: kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP z 1913 roku, pensjonat „Ukrainka” z 1914 roku, dom Stefana Żeromskiego z ogrodem z początku XX w., wieża ciśnień, papiernia „Górna” z magazynem, zespół budowlany papierni „Dolnej”, liczne wille.
- Gmina Prażmów: kościół pw. św. Franciszka oraz zespół dworski z początku XIX w. w miejscowości Prażmów, chałupa z przełomu XIX/XX w. w Zadębiu.
- Gmina Tarczyn: zespół dworski w Komornikach, zespół dworski z 1901 r. oraz dworzec kolejowy w miejscowości Kopana, park z aleją dojazdową w miejscowości Książowola, zespół dworski z XIX w. w miejscowości Many, zespół dworski z drugiej połowy XIX w. w miejscowości Prace Duże, drewniany kościół pw. św. Jana Chrzciciela z dzwonnica i cmentarzem kościelnym w Rembertowie, natomiast w Tarczynie: kościół parafialny pw. św. Mikołaja z dzwonnica, dawny zajazd z 1 połowy XIX w., zespół dworca kolejowego (w skład którego wchodzi: dworzec kolejowy, magazyn służby drogowej, wodociągowa wieża ciśnień ze studnią z 1943 r., perony przydworcowe).

Z uwagi na cenne walory przyrodnicze obszaru LGD, w tym głównie kompleks Lasów Chojnowskich, specyficzny mikroklimat uzdrowiskowy Konstancina-Jeziorny oraz bogate zasoby dziedzictwa kulturowego gmin,

¹⁷ Narodowy Instytut Dziedzictwa, nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby, stan na dzień 31 grudnia 2022 r.

obszar oddziaływania LSR jest ciekawym miejscem wypoczynku, nie tylko dla lokalnej społeczności, ale przede wszystkim dla mieszkańców Warszawy. Korzystne położenie geograficzne, dogodne połączenie komunikacyjne drogowe i kolejowe, a także sąsiedztwo największej w Polsce aglomeracji wpływają na wzrost znaczenia obszaru LGD Perły Mazowsza jako celu turystyki weekendowej oraz aktywnego wypoczynku. Ze względu na sprzyjające warunki krajobrazowe, najbardziej rozwiniętymi formami turystyki są: rowerowa i piesza, a także wędkarstwo. Ze względu na malownicze krajobrazy obszaru LGD Perły Mazowsza, jedną z najbardziej popularnych form aktywnego spędzania czasu jest jazda konna.

Niewątpliwym potencjałem, z którego korzystają turyści odwiedzający gminy obszaru LGD Perły Mazowsza, jest Kraina Jeziorki, czyli ponad 400 km szlaków rowerowych leżących w dolinie rzeki Jeziorki. Główny szlak Krainy Jeziorki biegnie zgodnie z nurtem Jeziorki, od okolic Mszczonowa przez gminy: Pniewy, Grójec, Prażmów, Tarczyn, Piaseczno oraz Konstancin-Jeziornę, aż do ujścia na Wiśle. Cały szlak ma około 80 km. Pozostałe trasy są poprowadzone wzdłuż rzek, które stanowią dopływy Jeziorki. Są to: Szlak Kraski, Głuskówki, Czarnej, Tarczynki. Występują również szlaki, które biegną od trasy głównej do Grójca, Góry Kalwarii oraz Mszczonowa. Do najpopularniejszych należą: Chojnowski Szlak Rowerowy (Kabaty – Piaseczno – Góra Kalwaria) oraz Nadwiślański Szlak Rowerowy (Warszawa – Konstancin – Czersk)¹⁸.

Analiza danych zebranych podczas spotkań z mieszkańcami oraz wyniki ankiet na potrzeby opracowania niniejszej Strategii wskazują, iż mocną stroną obszaru jest „ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, w tym cenne zabytki i tradycje regionu” (56% odpowiedzi). Powrót zainteresowania rodzimymi tradycjami i kulturą, szczególnie wśród ludzi młodych przyczyni się do wzmocnienia tożsamości lokalnej. Ważnym obszarem rozwoju kapitału społecznego jest pełniejsze wykorzystanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego. Stanowią one fundament do rozwoju mentalnego lokalnej społeczności, kultywowania tradycji i korzystania z kultury. Dlatego ważne jest, aby stworzyć warunki do realizowania inicjatyw podtrzymujących lokalne tradycje i kulturę. Kluczowe będzie zapewnienie mieszkańcom szerokiego dostępu do kultury, udział w kulturze to nie jedynie rozrywka i rekreacja, ale także ważny element budowania lokalnych tożsamości oraz kapitału społecznego. Wspomaganie lokalnych inicjatyw i form twórczego uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych i środowiskowych, wspieranie organizacji czasu wolnego, wydarzeń kulturalnych oraz współpraca z organizacjami pozarządowymi przyczynią się do podniesienia jakości życia, poczucia zakorzenienia i tożsamości kulturowej.

1.9. Rolnictwo, rynek rolny

Spójność obszaru LGD Perły Mazowsza pod względem ekonomicznym przedstawia ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze tym charakterystyczna jest duża ilość małych gospodarstw (1–5 ha oraz 5-10 ha), co jest odbiciem typowej struktury wielkościowej gospodarstw położonych na obszarach nizinnych. W tabeli 14 przedstawiono dane z 2020 r. dotyczące udziału gospodarstw rolnych w powierzchni poszczególnych jednostek ogółem oraz udziału gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość.

Tabela 14 Struktura gospodarstw rolnych w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Udział gospodarstw rolnych w powierzchni ogółem	Udział gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość			
		1–5 ha	5–10 ha	10–15 ha	15 ha i więcej
Gmina Góra Kalwaria	33,9	30,8	34,5	14,7	19,6
Gmina Konstancin-Jeziorna	46,1	16,5	16,3	8,1	58,8
Gmina Prażmów	33,1	28,4	27,7	12,7	31,0
Gmina Tarczyn	42,4	23,8	31,3	14,1	30,4
LGD Perły Mazowsza	38,3	25,1	28,3	12,7	33,6
województwo mazowieckie	54,0	13,1	20,8	16,2	49,8
Polska	47,8	11,6	13,7	10,6	64,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹⁸ Strona internetowa Stowarzyszenia Gmin i Powiatów Zlewni Rzeki Jeziorki, Krainy Jeziorki, kraina-jeziorki.pl

W 2012 roku rozpoczął się wieloletni projekt badawczy pn. Monitoring Rozwoju Obszarów Wiejskich (MROW) finansowany przez Fundację Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej¹⁹. Celem projektu jest stała obserwacja zmian społeczno-gospodarczych dokonujących się na obszarach wiejskich w Polsce. W wyniku zastosowania procedur statystycznych, wykorzystujących przyjęty schemat analizy, zdefiniowano typy gmin podobnych pod względem struktury rozwoju, a więc charakteryzujących się podobną kombinacją ocen dla jedenastu składowych definiujących operacyjnie rozwój obszarów wiejskich. Przyjęta metoda pozwoliła wydzielić 7 typów gmin, które w MROW stały się przedmiotem analizy. Zgodnie z przyjętą metodologią gminy LGD Perły Mazowsza zostały zakwalifikowane jako następujące typy:

- *zurbanizowane, redukcja funkcji rolniczej* – gminy: Góra Kalwaria, Prażmów;
- *silnie zurbanizowane* – Gmina Konstancin-Jeziorna;
- *wielofunkcyjne, równowaga sektorów* – Gmina Tarczyn.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej została zwaloryzowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w latach 70. XX w. Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP) pozwala na ilościową i przestrzenną ocenę czynników naturalnych, decydujących o potencjalnej wydajności pól na poziomie lokalnym. WWRPP jest wskaźnikiem złożonym, przyjmującym wartość maksymalną 120. Średnia wartość wskaźnika dla województwa mazowieckiego wynosi 59,9 punktów, przy średniej dla kraju 66,6 punktów, a więc poziom wskaźnika dla województwa znajduje się poniżej średniej krajowej. Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) to tereny, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na warunki naturalne. Większość obszaru LGD została zakwalifikowana jako ONW z ograniczeniami naturalnymi. W Gminie Konstancin-Jeziorna przeważają tereny poza ONW, jednocześnie jest to gmina, na obszarze której występują tereny sklasyfikowane jako ONW specyficzne (strefa 1 i 2) oraz części zakwalifikowane jako ONW z ograniczeniami naturalnymi. Obszar Gminy Góra Kalwaria to w przeważającej części tereny ONW z ograniczeniami naturalnymi (strefa 1 i 2), z miejscami sklasyfikowanymi poza ONW. Cały teren Gminy Prażmów to tereny ONW z ograniczeniami naturalnymi (strefa 1 i 2). Natomiast na obszarze Gminy Tarczyn, poza jednym obrębem sklasyfikowanym poza ONW, występuje obszar ONW z ograniczeniami naturalnymi (strefa 1 i 2).

1.10. Produkty lokalne

Dobry stan środowiska naturalnego oraz walory naturalne sprzyjają rozwojowi turystyki, w tym przede wszystkim turystyki pieszej, konnej, rowerowej oraz ekoturystyki. Żadna z gmin obszaru nie jest jednak rozpoznawalna pod względem turystycznym i nie posiada unikatowego produktu turystycznego. Znaczącym problemem jest słaba promocja miejscowych zasobów dziedzictwa naturalnego oraz kulturowego, a także słabo rozwinięta infrastruktura okołoturystyczna. Obszar też nie charakteryzuje się wypromowanymi produktami lokalnymi wyróżniającymi się na tle regionu, jednak pomimo braku specyficznych i rozpoznawalnych na większą skalę produktów, są tutaj produkty tradycyjne wytwarzane przez rolników i małe zakłady przetwórcze. Na terenie LGD popularnością cieszą się miody, szczególnie miód leśny z kruszyną leśną „Księżycowa Pasieka” produkowane przez Gospodarstwo Pasieczne z Wólki Dworskiej w Gminie Góra Kalwaria. Ponadto dzięki bogactwu sadów regionu grójcecko-wareckiego, w 1967 r. w podwarszawskim Tarczynie powstały Mazowieckie Zakłady Przemysłu Owocowo-Warzywnego. Dało to początek przedsiębiorstwu, które obecnie oferuje soki i nektary oraz przetwory warzywne i owocowe.

Gmina Góra Kalwaria znana jest także z tradycji browarnictwa w Czersku, które sięgają co najmniej XVI wieku. W Czersku warzono wówczas 300 warów piwa rocznie. Obecnie w Czersku cyklicznie odbywa się wydarzenie *Weekend Dobrego Piwa*, które nawiązuje do piwowarskiej tradycji. Można wówczas degustować piwo z kilku różnych browarów rzemieślniczych.

Warto zwrócić uwagę, iż LGD Perły Mazowsza realizowała operację pn. *Rozszerzenie oferty społeczno-kulturalnej poprzez realizację tematycznych pikników integracyjnych w Gminie Tarczyn*, która miała na celu promowanie obszaru objętego LSR, w tym produktów i usług lokalnych przez rozszerzenie oferty społeczno-

¹⁹ Strona internetowa Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, irwirpan.waw.pl/index.php/offer/show/538/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich

kulturalnej dla mieszkańców LGD poprzez organizację 5 tematycznych pikników integracyjnych na terenie Gminy Tarczyn.

1.11. Edukacja

W zakresie szkolnictwa podstawowego, na obszarze LGD Perły Mazowsza zlokalizowane są²⁰:

- Gmina Góra Kalwaria: dwanaście publicznych placówek oświatowych;
- Gmina Konstancin-Jeziorna: dziesięć publicznych placówek oświatowych;
- Gmina Prażmów: cztery publiczne placówki oświatowe;
- Gmina Tarczyn: cztery publiczne placówki oświatowe.

W tabeli 15 przedstawiony został *współczynnik skolaryzacji brutto* oraz *liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców*. Współczynnik skolaryzacji jest miarą powszechności nauczania, tj. służy do oceny aktywności edukacyjnej ludności.

Tabela 15 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2020

Jednostka terytorialna	Współczynnik skolaryzacji brutto					Liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
LGD Perły Mazowsza	91,5	90,8	90,6	90,0	92,2	66	76	85	84	85
województwo mazowieckie	100,6	98,8	99,0	98,2	99,2	65	75	86	86	88
Polska	96,6	95,2	95,5	95,1	96,0	60	69	79	80	81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ze względu na to, że w Polsce nauka w szkołach podstawowych jest obowiązkowa, współczynnik skolaryzacji osiąga dość wysokie wartości, ponieważ wszystkie dzieci w wieku szkolnym powinny być objęte nauką. Wartość wskaźnika poniżej 100% nie oznacza, że dzieci nie uczęszczają do szkół w ogóle, ale może wynikać z faktu, że kształcą się w szkołach zlokalizowanych na obszarze innych jednostek terytorialnych lub też kształcą się za granicą. W drugą stronę – współczynnik powyżej 100% oznacza, że do szkół na terenie gminy uczęszczają osoby zameldowane poza nią (najczęściej z gmin sąsiednich) i jest to charakterystyczne dla miast, ale może też oznaczać, że w tych szkołach uczą się osoby, które przekroczyły wiek nominalnie przypisany temu poziomowi edukacji. Im niższy współczynnik skolaryzacji, tym mniej dzieci, które w danej gminie powinny realizować obowiązek szkolny. Można założyć, że jeśli dzieci z danej gminy nie uczęszczają w niej do szkoły, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że w ogóle fizycznie ich tam nie ma, a co za tym idzie – nie ma też rodziców (wyjazd za granicę, praca i nauka w większych ośrodkach miejskich).

1.12. Innowacyjność

Elementem bazowym oceniającym innowacyjność regionu jest ilość podjętych działań w kierunku rozwoju nowoczesnych technologii, infrastruktury, sfery badania i rozwój (B+R) oraz społeczeństwa informacyjnego. Każde z wymienionych działań mogło być w ostatnich latach realizowane przy dofinansowaniu w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR) na lata 2014–2020. W 2021 roku na terenie województwa mazowieckiego podpisano umowy/wydano decyzje o dofinansowanie 2 127 projektów ze wsparciem w ramach ww. programu. Na obszarze powiatu piaseczyńskiego było ich 96 (4,5% projektów w województwie), z czego na obszarze samego LGD: po 8 w gminach Góra Kalwaria i Tarczyn, a także 9 w Gminie Konstancin-Jeziorna. Na obszarze Gminy Prażmów nie realizowano żadnego projektu w ramach ww. programu. Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w 2020 roku w województwie mazowieckim wyniósł 37,9% – był to wzrost w stosunku do 2016 r. o 20 pp. i był to wynik znacznie wyższy niż średnia w Polsce – 31,1% (dane GUS).

Innowacyjność ma znaczący wpływ na rozwój gospodarki. Innowacyjna gospodarka jest istotnym instrumentem kształtowania wysokiej jakości życia mieszkańców oraz wzmacniania konkurencyjności regionu.

²⁰ Na podstawie raportów o stanie gminy za 2021 r.

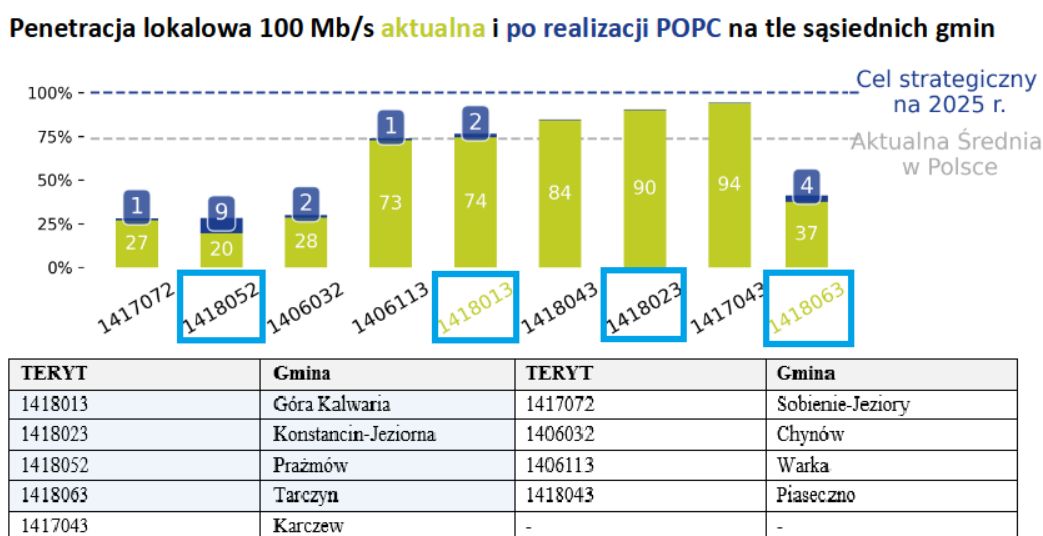
W czerwcu 2021 r. Komisja Europejska opublikowała Europejski Ranking Innowacyjności 2021, który pokazuje, że wyniki Europy w zakresie innowacji poprawiają się w całej Unii Europejskiej. Od 2014 r. wyniki w zakresie innowacji wzrosły średnio o 12,5%. Zgodnie z ww. opracowaniem, najwyższą pozycję w kraju zajął region „Warszawski stołeczny” – 137. miejsce w rankingu 240 regionów Unii Europejskiej. Gminy znajdujące się na obszarze LGD Perły Mazowsza, terytorialnie zaklasyfikowane są do tego regionu. Najgorzej w Polsce prezentował się region „Mazowiecki Regionalny” – 228. pozycja.

Dla województwa mazowieckiego opracowana została i przyjęta przez Zarząd Województwa Mazowieckiego *Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza do 2030 roku*, opierająca się na idei tzw. inteligentnych specjalizacji. Inteligentna specjalizacja województwa mazowieckiego ma charakter otwarty – zakłada możliwość identyfikacji nowych nisz rozwojowych w dowolnym momencie realizacji strategii. Są to obszary aktywności gospodarczej, które mają potencjał, aby sprzyjać wzrostowi gospodarczemu opartemu na innowacjach, przedsiębiorczości i konkurencyjności. W województwie mazowieckim do obszarów inteligentnych specjalizacji zaliczone zostały: bezpieczna żywność, inteligentny system w przemyśle i infrastrukturze, nowoczesny ekosystem biznesowy, wysoka jakość życia.

W poprzedniej *Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność Obszaru Lokalnej Grupy Działania Perły Mazowsza* przyjęto jako definicję innowacyjności: „wdrożenie nowego na obszarze LGD Perły Mazowsza lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych”.

W kontekście innowacyjności i warunków do jej rozwoju warto przeanalizować kwestię cyfryzacji, w tym dostępu do wysokiej jakości Internetu. Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej, aktualna²¹ penetracja lokalowa 100 Mb/s²² dla gmin obszaru LGD jest najwyższa w Gminie Konstancin-Jeziorna (90%) i tylko w dwóch gminach obszaru (Konstancin-Jeziorna i Góra Kalwaria) przekracza aktualną średnią w Polsce (wykres 11).

Wykres 11 Penetracja lokalowa 100 Mb/s aktualna i planowana po realizacji Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (2014–2020) w gminach z obszaru LGD na tle gmin sąsiednich

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, *Atlas szerokopasmowego dostępu do Internetu*, mapbook.uke.gov.pl/areas

1.13. Zasada równości szans i niedyskryminacji

LGD Perły Mazowsza poważnie podchodzi do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości kobiet i mężczyzn. Grupy defaworyzowane wskazane w poprzedniej LSR to bezrobotni długotrwale pozostający bez pracy, osoby bezrobotne po 50. roku życia, osoby bezrobotne do 25. roku życia oraz kobiety wracające na rynek pracy. Wybór ten był wynikiem przeprowadzonej diagnozy. Spośród tak zdefiniowanych grup jedynie kobiety

²¹ Inf. z dn. 01.09.2022 r.

²² Penetracja lokalowa to stosunek liczby wszystkich lokali mieszkalnych w budynkach w zasięgu sieci min. 100 Mb/s (budynek, w którym operatorzy deklarują możliwość świadczenia danych usług) do ogólnej liczby lokali mieszkalnych na analizowanym obszarze. Należy wyjaśnić, że na potrzeby monitorowania postępów realizacji celów Europejskiej Agendy Cyfrowej gospodarstwo domowe utożsamiane jest z lokalem mieszkalnym.

wracające na rynek pracy skorzystały ze środków LGD. W związku z tym obecnej LSR planuje się aktywizację osób młodych (do 25. roku życia), co ściśle związane jest z wnioskami z przeprowadzonej diagnozy. Jako grupę osób w niekorzystnej sytuacji, dla której przewidziano szczególne wsparcie, wskazano osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. Potrzeby związane z aktywizacją osób z niepełnosprawnością oraz przystosowaniem otoczenia do ich potrzeb została poruszona na spotkaniach konsultacyjnych. Podczas wdrażania LSR upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi.

1.14. Zagrożenie trwałą marginalizacją

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030. Istotną częścią dokumentu jest Załącznik 1. *Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021–2027*. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją to zróżnicowane przestrzennie pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych.

Żadna z gmin z obszaru LGD Perły Mazowsza nie znalazła się na powyższej liście co oznacza, że teren obszaru LGD nie jest zagrożony marginalizacją. Na poziomie regionalnym, w *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+*. *Innowacyjne Mazowsze* wyznaczone w KSRR 2030 obszary zagrożone trwałą marginalizacją na terenie województwa mazowieckiego określono jako jeden z obszarów strategicznej interwencji: *OSI Problemowe*.

2. Analiza SWOT

Analiza SWOT to jedno z najpopularniejszych i najsukuteczniejszych narzędzi analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów *Strengths* (mocne strony), *Weaknesses* (słabe strony), *Opportunities* (szanse) i *Threats* (zagrożenia). Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makrootoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależne m.in. od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

Analiza SWOT dla obszaru LGD Perły Mazowsza (tabela 17) została przeprowadzona w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad diagnozą obszaru, w tym dane GUS, a przede wszystkim z wykorzystaniem zróżnicowanych metod partycypacji społecznej. W analizie starano się uwzględnić możliwie najwięcej rekomendacji, uwag i opinii lokalnej społeczności, będącej przedstawicielami wszystkich trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańców.

Tabela 16 Schemat analizy SWOT

S	<i>Strengths</i>	Silne strony, atuty, zalety	ZASOBY
W	<i>Weaknesses</i>	Słabe strony, słabości, wady	
O	<i>Opportunities</i>	Szanse, możliwości, okazje	OTOCZENIE
T	<i>Threats</i>	Zagrożenia, trudności	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 17 Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Stale rosnąca liczba ludności obszaru LGD.	1. Niekorzystna struktura piramidy wieku i płci oraz ryzyko wzrostu wskaźników obciążenia demograficznego w przyszłości.
2. Wysokie dodatnie saldo migracji w porównaniu z wynikiem dla województwa i kraju.	2. Ujemny przyrost naturalny – niższy niż średni poziom dla województwa.
3. Wzrastająca liczba wydanych pozwoleń na budowę – dużo wyższa w porównaniu do województwa i kraju (głównie w gminach Prażmów i Tarczyn).	3. Pogłębiające się zjawisko długotrwałego bezrobocia.
4. Niższy niż w województwie i kraju poziom bezrobocia.	4. Niedostateczna aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych – niższa od średniej w województwie i kraju liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.
5. Specjalizacja w rolnictwie – sadownictwo.	5. Współczynnik skolaryzacji niższy niż średnia w województwie i kraju, świadczący o tym, że część mieszkańców realizuje obowiązek szkolny poza obszarem.
6. Wysoki udział osób z dostępem do sieci wodociągowej.	6. Średni udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych niższy niż średnia w województwie.
7. Pokrycie większości obszaru miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.	7. Stosunkowo niski stopień skanalizowania obszaru i niski stopień korzystających z sieci gazowej.
8. Stosunkowo niski udział osób i gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej oraz niski udział rodzin i dzieci otrzymujących zasiłki rodzinne.	8. Niewystarczająca ilość miejsc przystosowanych do osób z niepełnosprawnościami, w tym dzieci.
9. Położenie obszaru w sąsiedztwie aglomeracji warszawskiej.	-
10. Ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, w tym liczne zabytki.	--
12. Wyznaczone szlaki turystyczne sprzyjające napływowi turystów.	-
13. Teren LGD położony w obszarze Chojnowskiego Parku Krajobrazowego i objęty wieloma formami ochrony przyrody.	-
14. Unikatowe walory przyrodniczo krajobrazowe i czyste środowisko naturalne, w tym różnorodne formy ochrony przyrody.	-
SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej.	1. Zmiany klimatu.
2. Cyfryzacja życia codziennego.	2. Emigracja mieszkańców Polski.
3. Wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania.	3. Atrakcyjność gospodarcza związana z położeniem w pobliżu aglomeracji warszawskiej.
4. Wzrost średniej długości życia.	4. Konsekwencje społeczne i gospodarcze związane z występowaniem pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie i ewentualnych innych nieprzewidzianych wydarzeń.
5. Korzyści ekonomiczne płynące z osiedlania się w miejscowościach podmiejskich – sąsiedztwo aglomeracji.	5. Wykluczenie cyfrowe
6. Moda na migracje z większych miast na wieś.	6. Wzrost kosztów życia mieszkańców obszaru.

Źródło: opracowanie własne

Wnioski z analizy SWOT

Obszar LGD Perły Mazowsza posiada ukierunkowaną tożsamość lokalną mieszkańców, wynikającą ze wspólnej historii, tradycji i dziedzictwa kulturowego. Wydarzenia historyczne, wspólne dzieje i doświadczenia sprawiają, że jest on spójną jednostką pod względem tożsamości lokalnej. Biorąc pod uwagę inne aspekty funkcjonowania, można wskazać mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które w największym stopniu determinują zakres podejmowanych działań.

Aktualna sytuacja demograficzna kształtuje się na tym terenie korzystnie, ponieważ systematycznie wzrasta liczba mieszkańców, a analizowany obszar charakteryzuje się wysokim dodatnim saldem migracji w porównaniu do wyniku województwa i kraju. Niepokojącą wartością odnotowuje jednak poziom przyrostu naturalnego, który od 2017 roku osiąga wartości ujemne. Taki stan przekłada się na kształtowanie się piramidy płci i wieku, a w konsekwencji w przyszłości może doprowadzić do pogłębienia się wskaźników obciążenia demograficznego w gminach. Niemniej jednak aktualnie widoczna jest tendencja oznaczająca stały wzrost liczby ludności na obszarze LGD, co można zauważyć, obserwując wskaźnik wydanych pozwoleń na budowę, który w ostatnim roku znacząco wzrósł (szczególnie za sprawą gmin Prażmów i Tarczyn). Wpływ na taki stan rzeczy może mieć stosunkowo niewielka odległość od aglomeracji warszawskiej, przy jednoczesnym występowaniu ewidentnych walorów krajobrazowo-przyrodniczych. Pomimo tego, że województwo mazowieckie znajduje się w czołówce, jeśli chodzi o dostęp do szybkiego Internetu, należy pamiętać o zróżnicowaniu w poziomie dostępu i jakości Internetu występującego na jego terenie. W obecnych czasach szybki Internet i ucyfrowienie życia codziennego mogą stać się jednym z decydujących czynników o pozostaniu/powrocie do danego miejsca. Na jakość życia, pracy i przebywania w danym miejscu duży wpływ ma jakość środowiska i czyste powietrze. Zagrożenia wynikające z zanieczyszczeń środowiska poprzez niską emisję można niwelować. Należy zwiększać świadomość ekologiczną wśród mieszkańców. Dla miejsc takich jak gminy LGD bardzo ważne będzie też dalsze wzmacnianie lokalnej tożsamości i budowanie więzi społecznych oraz zachęcanie do zawiązywania partnerstw i realizacji inicjatyw oddolnych. Poza Gminą Konstancin-Jeziorna można zaobserwować dość niską aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych.

W sferze środowiskowo-geograficznej atutami obszaru są jego niepowtarzalne zasoby przyrodnicze w postaci Chojnowskiego Parku Krajobrazowego oraz pozostałych form ochrony przyrody, które powodują, że gminy znajdujące się w obszarze LGD Perły Mazowsza stają się atrakcyjnymi destynacjami dla turystów. Położenie w niedalekiej odległości od Warszawy jest również atutem. Sąsiedztwo największego z miast Polski może mieć korzystny wpływ na rozwój obszaru poprzez gospodarcze wykorzystanie walorów naturalnych i kulturowych. Ludność mieszkająca na co dzień w Warszawie staje się potencjalnym odbiorcą bogatej oferty turystycznej i wypoczynkowej obszaru LGD Perły Mazowsza. Ponadto turyści, którzy odwiedzają Warszawę, mogą chcieć skorzystać z oferty wypoczynkowej i poznać przyrodę oraz walory wsi mazowieckiej. Istotnym działaniem dla rozwoju turystyki i znaczenia kulturowego obszaru jest promocja lokalnej kultury i tradycji poprzez różnorodne formy przekazu np. organizowanie imprez o charakterze lokalnym.

3. Grupy docelowe

Szczegółowa diagnoza obszaru wypracowana na podstawie danych statystycznych oraz szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, pozwala na określenie grup docelowych, które powinny być objęte wsparciem w ramach realizacji LSR. Na podstawie wszystkich danych zawartych w diagnozie można wyróżnić cztery grupy docelowe oraz jedną grupę w niekorzystnej sytuacji, która wymaga szczególnego wsparcia.

Pierwszą grupę docelową stanowią wszyscy mieszkańcy obszaru, ponieważ LSR powinna realizować cele służące zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności. Drugą grupę docelową stanowią organizacje pozarządowe i ich członkowie. Aktywność lokalnej społeczności i liczba efektywnie działających formalnych grup mieszkańców stopniowo rosła na przestrzeni analizowanych lat, jednak wciąż nie jest wystarczająca, o czym świadczy niekorzystna liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Niewystarczające zaangażowanie i niską aktywność społeczności lokalnej potwierdza mała liczba osób biorących udział w konsultacjach oraz w badaniu ankietowym dotyczącym budowania LSR. Potencjał lokalnych społeczności, podejście międzysektorowe i wyłonienie liderów jest kluczowe w rozwoju obszarów wiejskich. Bardzo ważne jest zaangażowanie organizacji pozarządowych i wolontariatu. Budowanie kapitału społecznego to jedna z zasadniczych celów funkcjonowania LGD. W związku z tym w ramach LSR przewiduje się operacje realizowane w formie

projektów grantowych, które będzie miały na celu wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych przy wykorzystaniu innowacji i dziedzictwa kulturowego i naturalnego obszaru.

Trzecią grupę docelową stanowią przedsiębiorcy – pomimo, iż poziom przedsiębiorczości mieszkańców poprawia się, to wskaźnik dotyczący podmiotów wpisanych do rejestru REGON jest na niższym poziomie w porównaniu do województwa. Ponadto obszar charakteryzuje się niewystarczającą przedsiębiorczością mieszkańców, co również potwierdzali sami mieszkańcy na spotkaniach. W ciągu ostatnich lat obserwuje się systematyczny spadek bezrobocia, jednak niepokojący jest fakt wzrostu bezrobocia długoterminowego. Ponadto wsparcie przedsiębiorczości bardzo dobrze wpisuje się w budowanie kapitału społecznego. W poprzedniej LSR było duże zapotrzebowanie na te fundusze co potwierdza, że aktywność gospodarcza współgra z aktywnością społeczną, dlatego też w obecnym okresie programowania przewiduje się kontynuację działań wspierających przedsiębiorczość.

Czwartą grupę docelową stanowią osoby młode do 25. roku życia, ze względu na ich odpływ do większych aglomeracji miejskich, a także małe zaangażowanie w sprawy lokalne, o czym świadczy m.in. niski udział osób do 25. roku życia w spotkaniach konsultacyjnych oraz w ankietach prowadzonych przez LGD na potrzeby opracowania LSR. W ramach wdrażania LSR nastąpi także aktywizacja seniorów. Jak wynika z diagnozy, obszar objęty LSR charakteryzuje się zjawiskiem starzejącego się społeczeństwa. Osoby starsze często wykazują chęć aktywności, pragną się integrować, ale brakuje im nierzadko środków.

Ponadto w ramach grup docelowych została wskazana również grupa w niekorzystnej sytuacji. Grupa ta została wskazana podczas konsultacji z mieszkańcami, w przypadku LGD Perły Mazowsza stanowią ją osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie. Osoby te spotykają się z problemem dostępności. Na terenie LGD funkcjonują organizacje pozarządowe, które pomagają niepełnosprawnym, jednak brakuje im środków na rozwój, przystosowywanie otoczenia dla potrzeb osób niepełnosprawnych oraz edukację społeczności pod kątem wspierania ich i rozwoju wolontariatu. Na etapie opracowywania LSR wypracowano działania ukierunkowane na wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych i instytucji działających na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji oraz stworzenie infrastruktury rekreacyjnej promującej obszar, jako miejsce wypoczynku dla ludzi z różnymi dysfunkcjami. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na usprawnienie infrastruktury rekreacyjnej pod kątem osób o obniżonym poziomie sprawności. Zaplanowano również działania służące integracji i aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji.

4. Wnioski z diagnozy

Na podstawie danych statystycznych, opinii mieszkańców wyrażonych w ankietach oraz spotkań z nimi określono problemy oraz potencjały, które w największym stopniu oddziałują bądź mogą oddziaływać na obszar LGD. Słabe strony oraz zagrożenia powinny być pokonywane przez mocne strony oraz szanse rozwoju, które stoją przed obszarem. Na ich podstawie zostały wysunięte wnioski na temat obszaru LGD, które ukazują również potrzeby mieszkańców.

Zgodnie z danymi statystycznymi obszar LGD Perły Mazowsza odnotowuje nieprzerwany od 2010 roku wzrost liczby ludności. W 2021 r. liczba mieszkańców obszaru wynosiła 78 484 osób, co stanowiło wzrost w stosunku do 2016 r. o 7,3%. Jest to wzrost ludności na poziomie dużo wyższym niż średnio w województwie mazowieckim (2,7%) oraz tendencja odwrotna niż w kraju, gdzie nastąpił spadek liczby ludności o 0,9%.

Dane demograficzne wskazują, że LGD Perły Mazowsza jest obszarem stosunkowo szybko starzejącym się. Udział najstarszych grup ludności znacznie wzrósł w badanym okresie, przy jednoczesnym spadku udziału ludności w wieku produkcyjnym i względnie niewielkim wzroście liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym.

Pomimo wzrostu wskaźników gospodarczych, obszar cechuje niski poziom przedsiębiorczości oraz niewystarczająca ilość atrakcyjnych miejsc pracy, co również potwierdzali sami mieszkańcy na spotkaniach. Jednak należy zwrócić uwagę na fakt, że wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości na obszarze LGD w ciągu ostatnich lat uległy poprawie, a dynamika ich wzrostu jest większa niż w województwie i kraju. Również w ciągu ostatnich lat obserwuje się systematyczny spadek bezrobocia (wyjątek stanowił rok 2020, kiedy wystąpił nagły wzrost liczby bezrobotnych – wzrost wystąpił zarówno w województwie i kraju). Alarmujący jest jednak fakt pogłębiania się zjawiska bezrobocia długotrwałego – wskaźnik udziału długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem, pomimo iż corocznie był niższy od średniej wojewódzkiej i krajowej, to charakteryzował się wyższą dynamiką wzrostu. W przypadku województwa mazowieckiego nastąpił spadek wartości wskaźnika na przestrzeni analizowanych lat o 0,4 pp., natomiast dla obszaru LGD tendencja jest odwrotna – wzrost wskaźnika o 0,98 pp.

Pomimo deficytów w przedsiębiorczości, pozytywny jest również fakt, iż mieszkańcy podczas realizacji poprzedniej LSR wyrażali duże zainteresowanie dofinansowaniem działalności gospodarczych.

Aktywność lokalnej społeczności i ilość efektywnie działających formalnie grup mieszkańców można zauważyć, że dla obszaru LGD taki rodzaj aktywności społecznej jest problemem. Wskaźnik *liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* w 2021 r. i każdym poprzednim był dla LGD niższy niż średnia dla województwa mazowieckiego i Polski. Ponadto mieszkańcy na spotkaniach zauważali, że wciąż występują braki w aktywności społecznej oraz integracji różnych podmiotów.

Obszar LGD posiada bogatą historię i dziedzictwo kulturowe, w tym znaczne zabytki. Spójność kulturowa, mająca swoje korzenie w historii obszaru, znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej – są to zarówno pałacyki i kapliczki, jak również pomniki i zbiorowe mogiły wojenne ku czci poległych. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa znajduje się wiele cennych zabytków zlokalizowanych na obszarze LGD. Analiza mocnych i słabych stron obszaru wypracowana przez mieszkańców podczas spotkań warsztatowych oraz wyniki z ankiet na potrzeby opracowania niniejszej Strategii wskazują, że powinny zostać wykorzystane potencjały jakimi są: ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, które stanowią fundament do działania na rzecz lokalnego rozwoju oraz tworzenia miejsc do wypoczynku i integracji.

Biorąc pod uwagę strukturę wieku i zachodzące zmiany, należy ukierunkować działania tak, aby zapewnić mieszkańcom odpowiednie warunki do życia na obszarze. Przede wszystkim przy doborze przedsięwzięć należy zwrócić uwagę na osoby młode, które zamieszkują obszar. Skierowanie działań na zapewnienie im warunków do rozwoju może przyczynić się do zachęcenia ich do pozostania na obszarze bądź powrotu w miejsce zamieszkania po zdobyciu wykształcenia. Dlatego część z działań należy ukierunkować na rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, ale przede wszystkim należy zapewnić młodym mieszkańcom możliwość poszerzania swojej wiedzy oraz rozwoju pasji i talentów w miejscu, w którym żyją. Przedsięwzięcia skierowane do dzieci i młodzieży pozwolą im również na większą integrację i zbudowanie tożsamości lokalnej. Działania ukierunkowane na dzieci i młodzież poprzez zapewnienie im opieki, rozwój ich pasji i talentów oraz wyrównanie szans edukacyjnych mogą przyczynić się również do zwiększenia zainteresowania obszarem jako miejscem do życia dla osób, które chcą żyć na wsi, ale mieć dostęp do usług na takim samym poziomie jak w miastach, szczególnie w zakresie edukacji dzieci. Działania będą też ukierunkowane na zwiększenie świadomości obywatelskiej młodzieży oraz aktywności w życiu lokalnej społeczności, tak aby z czasem zaczęli przejmować inicjatywę i sami kreować miejscem, w którym żyją.

Działania jakie będzie podejmować LGD w kolejnych latach powinny być również skierowane na pobudzenie przedsiębiorczości wśród wszystkich mieszkańców, na co zwracali uwagę sami mieszkańcy zarówno na spotkaniach konsultacyjnych jak również w ankietach przeprowadzonych na potrzeby budowania LSR. Przedsięwzięcia powinny obejmować równocześnie rozwój działalności w celu zwiększenia dywersyfikacji gospodarczej, tak aby zapewnić bezpieczeństwo przedsiębiorcom. Ważne jest także stworzenie systemu zachęt i wsparcia dla inwestorów czy udogodnień i pomocy przy zakładaniu działalności gospodarczej. Również kursy i szkolenia w zakresie zwiększania kompetencji mieszkańców, w tym cyfrowych, oraz promowanie uczenia się przez całe życie wpłynęły pozytywnie na pobudzenie gospodarcze obszaru. Działania powinny być także skierowane na zwiększenie innowacyjności i konkurencyjności lokalnej gospodarki poprzez wprowadzenie nowych modeli biznesowych oraz cyfryzację produktów i usług. W rozwoju lokalnej gospodarki niezwykle istotne jest też dbanie o środowisko, dlatego działania podejmowane przez LGD powinny wspierać przystosowanie do zmian klimatu. Istotne jest, żeby rozwijane działalności bazowały na lokalnych zasobach i przyczyniały się do ich promocji.

Do grupy osób w niekorzystnej sytuacji zostały wybrane osoby z niepełnosprawnościami i opiekunowie, ze względu na potrzeby zgłaszane na spotkaniach konsultacyjnych na etapie opracowania LSR. Osoby te mierzą się z problem dostępności, która jest jednym z podstawowych warunków uczestnictwa osób niepełnosprawnych w życiu społecznym i zawodowym. Stanowi ona o możliwości wykonywania ról społecznych i prowadzenia niezależnego życia tej grupy osób. Na terenie LGD funkcjonują organizacje pozarządowe, które pomagają osobom z niepełnosprawnościami, jednak brakuje im środków na rozwój, przystosowywanie otoczenia dla potrzeb niepełnosprawnych oraz edukację społeczności pod kątem wspierania niepełnosprawnych i rozwoju wolontariatu. Należy podejmować wszelkie działania, które przyczynią się do ich integracji i aktywizacji oraz wzmocnią potencjał podmiotów działających na ich rzecz. Bardzo ważne będą działania w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami.

Zarówno dane GUS jak i rozmowy z mieszkańcami podczas konsultacji pokazały, iż obszar ma potencjał do rozwoju w kierunku rekreacji i aktywnego wypoczynku, z którego mogą korzystać mieszkańcy oraz turyści. Ponadto biorąc pod uwagę fakt, iż mieszkańcy narzekali na słabo rozwiniętą infrastrukturę rekreacyjną oraz niewystarczającą ofertę spędzania czasu wolnego, rozwój działalności gospodarczej mieszkańców powinien być skierowany głównie na te obszary. Dlatego przedsięwzięcia związane z rozwojem działalności gospodarczych należy skierować na rozszerzenie oferty kulturalnej, rozwój infrastruktury rekreacyjnej, rozwój usług związanych z rozrywką, gastronomią oraz z tworzeniem miejsc, gdzie mieszkańcy będą mogli spotykać się w czasie wolnym oraz zwiększające atrakcyjność turystyczną obszaru. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego niezwykle ważne jest wspieranie już istniejących działalności poprzez ich integrację i animowanie do współpracy różnych branż, realizacji projektów partnerskich oraz wymianę doświadczeń, co przyczyni się do podejmowania działań na rzecz rozwoju obszaru na bazie lokalnych produktów i wspierania mniejszych przedsiębiorstw. Oprócz animowania do współpracy, LGD powinno kłaść nacisk na częstą komunikację i spotkania przeznaczone dla przedsiębiorców i mieszkańców, którzy będą zainteresowani rozwijaniem działalności gospodarczej, w celu zwiększenie ich świadomości w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na rozwój działalności oraz przedstawienia korzyści jakie płyną ze współpracy lokalnej. Działania powinny zostać również skierowane na pobudzenie przedsiębiorczości od najmłodszych lat. Uzupełnieniem działań rozwijających obszar gospodarczy będzie wdrażanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie cyfryzacji wprowadzanych w lokalnych przedsiębiorstwach oraz w zakresie możliwości edukacji zdalnej.

Na rozwój obszaru ma również wpływ mocny kapitał społeczny i zaangażowanie mieszkańców w życie swoich społeczności. Na obszarze działają aktywnie stowarzyszenia – należy dalej je wspierać i umacniać do dalszego rozwoju. Dlatego bardzo ważne będzie skierowanie działań integrujących i wzmacniających tożsamość lokalną oraz kreujących lokalnych liderów życia społecznego i publicznego. Zaangażowana i kreatywna społeczność oraz aktywni liderzy działający na tym obszarze są szansą na wzrost popularności oddolnych inicjatyw, odpowiedzialności społecznej i tworzenia wielosektorowych partnerstw. Inicjatywy oddolne powinny być wspierane zarówno przez LGD jak i lokalne samorządy, tak aby wykorzystać pomysłowość i innowacyjność mieszkańców, którzy będą już nie tylko partycypować w podejmowaniu decyzji o obszarze, ale również zaczną sami go zmieniać. Zwiększenie integracji między społecznością lokalną przyczyni się także do współpracy zarówno organizacji pozarządowych jak i nieformalnych grup mieszkańców z innymi społecznościami w kraju i za granicą, co wpłynie na promocję tradycji i kultury regionu poza granicami LGD, województwa oraz kraju, a także pozwoli na poznanie innych regionów oraz na wymianę dobrych praktyk.

Wszystkie powyższe działania powinny również być skierowane do seniorów, którzy stanowią liczną grupę w lokalnej społeczności. Przede wszystkim należy skierować do nich działania aktywizujące oraz włączające do życia w społeczeństwie, by jak najdłużej mogli brać aktywny udział w rozwoju gospodarczym obszaru oraz w życiu publicznym i społecznym. Szczególny nacisk powinien być położony na edukację seniorów w zakresie cyfryzacji i zagrożeń z niej płynących, w czym mogą być pomocne zajęcia i spotkania międzypokoleniowe. Wartością dodaną tych spotkań będzie również pogłębienie integracji ze społecznością lokalną oraz wzmocnienie tożsamości lokalnej wśród młodych mieszkańców. Działania należy ukierunkować także na zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego seniorów zarówno poprzez różnego rodzaju zajęcia oraz promowanie zdrowego i aktywnego trybu życia. LGD powinno również promować rozwój wolontariatu oraz opieki nad osobami starszymi i dostosowanie usług lokalnych do ich potrzeb. Biorąc pod uwagę niską frekwencję seniorów zarówno w ankietach jak i na spotkaniach konsultacyjnych, działania powinny zostać skierowane na zwiększenie świadomości osób starszych na temat funkcjonowania LGD i włączenie ich do współdziałania na rzecz lokalnej społeczności. Dlatego sposób informowania seniorów o działaniach LGD powinien odbywać się zarówno cyfrowo jak i tradycyjnymi metodami poprzez rozwieszanie plakatów informacyjnych na terenie gmin oraz organizowanie spotkań przeznaczonych dla tej grupy odbiorców.

W działania na rzecz lokalnego rozwoju oraz tworzenia miejsc do wypoczynku i integracji powinna być zaangażowana cała społeczność, która obejmuje mieszkańców, przedsiębiorców oraz samorządy lokalne. Część działań powinna być ukierunkowana na rozwój ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej, która będzie dostosowana do osób z różnymi potrzebami, tak aby zarówno dzieci i młodzież, osoby w wieku produkcyjnym jak i seniorzy, a także osoby z niepełnosprawnościami mogły z niej korzystać i spędzać wspólnie czas. Istotne jest również zadbanie o przestrzeń i zwiększenie ilości miejsc do wypoczynku i rekreacji nie tylko dla mieszkańców, ale również dla osób odwiedzających obszar LGD. Głównym zadaniem powinno być wykorzystanie zasobów

naturalnych przy jednoczesnej ich ochronie poprzez rozwój tras rowerowych ukierunkowujących ruch mieszkańców na terenach cennych przyrodniczo.

Reasumując: zadaniem LGD na najbliższe lata jest podjęcie szeregu działań pobudzających aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców, promujących zdrowy i aktywny styl życia oraz dbanie o środowisko naturalne, a także racjonalne wykorzystywanie zasobów i przestrzeni.

A. Kluczowe problemy i potrzeby:

- niedostatecznie zagospodarowany potencjał kulturowy, przyrodniczy i turystyczny;
- brak lokalnych liderów;
- niedostateczna aktywność społeczna mieszkańców;
- brak wystarczająco rozwiniętej bazy noclegowej;
- braki w infrastrukturze rekreacyjno-wypoczynkowej oraz infrastrukturze służącej rozwojowi kultury;
- niewystarczająco dostosowana do osób z niepełnosprawnościami infrastruktura publiczna;
- zjawisko polaryzacji społecznej na niektórych terenach (głównie Gmina Konstancin-Jeziorna).

B. Kluczowe zasoby i potencjały:

- walory przyrodnicze i krajobrazowe;
- systematyczny wzrost liczby ludności;
- bogata historia i dziedzictwo kulturowe, w tym cenne zabytki;
- warunki umożliwiające rozwój funkcji osiedleńczej obszaru;
- doświadczenie we współpracy wielosektorowej, w tym w ramach LGD Perły Mazowsza.

V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS, LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy dwóch aspektów. Pierwszy z nich odnosi się do zintegrowania celów i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR, zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych problemów i zaspokajanie zgłaszanych potrzeb przy wykorzystaniu istniejących zasobów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów. Drugie podejście związane jest z zapewnieniem zgodności celów LSR z innymi dokumentami planistycznymi / strategiami, w szczególności strategiami rozwoju województwa/województw, regionalnymi strategiami / programami regionalnymi lub tematycznymi czy strategiami ponadlokalnymi i terytorialnymi (ZIT/IIT) dotyczącymi obszaru działania LGD. Lokalna Strategia Rozwoju w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy obszaru określiła cel, który uwzględni kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym, a także dokumentów wyższego szczebla. Planowane w ramach jego realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne oraz powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują. W ramach zaplanowanego w LSR celu, zawarto kompleksowe podejście do rozwiązania kluczowych problemów i potrzeb, jakimi są: niedostatecznie zagospodarowany potencjał kulturowy, przyrodniczy i turystyczny, brak lokalnych liderów, niedostateczna aktywność społeczna mieszkańców, braki w infrastrukturze rekreacyjno-wypoczynkowej oraz infrastrukturze służącej rozwojowi kultury oraz niewystarczająco dostosowana do osób z niepełnosprawnościami infrastruktura publiczna. Cel ten realizowany będzie przez przedsięwzięcia, w ramach których zostaną zaspokojone potrzeby mieszkańców zgłoszone podczas konsultacji społecznych oraz w ankietach, które koncentrowały się na: niskiej przedsiębiorczości mieszkańców, nieatrakcyjnej ofercie spędzania czasu wolnego, zanikaniu więzi społecznych oraz lokalnej tożsamości, a także niskiej aktywności społecznej osób młodych. Realizacja przedsięwzięć przyczyni się do większej integracji mieszkańców oraz zwiększy ich aktywność w zakresie podejmowania działań na rzecz poprawy jakości życia na obszarze, co przełoży się również na aktywizację gospodarczą w oparciu o lokalne zasoby. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia będą również mocno oddziaływać na osoby w niekorzystnej sytuacji (osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie) oraz na ludzi młodych i seniorów. W realizację przedsięwzięć będą zaangażowane różne podmioty, zarówno organizacje pozarządowe, podmioty z sektora gospodarczego, indywidualni mieszkańcy, a także jednostki samorządowe, co dodatkowo wzmocni integrację obszaru. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach LSR będą wpływać na osiągnięcie wskaźników rezultatu określonych w *Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027*, a zapewnienie ich realizacji będzie się odbywać poprzez kryteria dostępu oraz kryteria punktowe przyznawane wnioskodawcom w trakcie oceny operacji.

Zgodność celu LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawiono w tabeli 18.

Tabela 18 Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi

Lp.	Nazwa dokumentu strategicznego / planistycznego	Cel LSR: <i>Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnej oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i dostępu do usług lokalnych</i>
1.	<i>Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze</i> ²³	<p>W <i>Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze</i> wskazano 5 obszarów, dla których określono cele szczegółowe i główne kierunki polityki rozwoju.</p> <p>LSR wskazuje, że wyznaczony w niej cel i planowane w jego ramach przedsięwzięcia są zgodne z zapisami <i>Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze</i>. W szczególności wpisują się one w sposób bezpośredni lub pośredni m.in. w niżej wymienione obszary tematyczne i priorytety.</p> <p>OBSZAR 1. GOSPODARKA I NAUKA Nazwa celu: <i>Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze</i></p> <p>OBSZAR 2. DOSTĘPNOŚĆ Nazwa celu: <i>Dostępne i mobilne Mazowsze</i></p> <p>OBSZAR 3. ŚRODOWISKO I ENERGETYKA Nazwa celu: <i>Zielone, niskoemisyjne Mazowsze</i></p> <p>OBSZAR 4. SPOŁECZEŃSTWO</p>

²³ Załącznik do uchwały nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r.

		<p>Nazwa celu: <i>Mazowsze zintegrowane społecznie</i> OBSZAR 5. KULTURA I DZIEDZICTWO Nazwa celu: <i>Mazowsze bogate kulturowo</i> WYMIAR TERYTORIALNY – OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI <i>Priorytet 7.2. OSI problemowe</i> <i>Podregion 7.2.4 Radomski obszar strategicznej interwencji</i> Wszystkie zaplanowane do realizacji w ramach LSR przedsięwzięcia wpisują się bezpośrednio lub pośrednio w ww. cele. Najmocniej skorelowanym z założeniami LSR celem SRWŚ 2030+ jest Obszar 4 <i>Spoleczeństwo</i> cel <i>Mazowsze zintegrowane społecznie</i>, który w swoich celach operacyjnych odnosi się do poprawy jakości i dostateczności do usług społecznych oraz wzmocnienia kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki. Główny cel LSR odnosi się właśnie do kapitału społecznego, tak jak jeden z celów szczegółowych strategii regionalnej. W LSR przewidziano działania, które przyczynią się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, poprawy warunków dla zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców i rozwoju instytucji kultury – są to efekty wprost powiązane z kierunkami działań Strategii <i>Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze</i>. LGD przewidziała w ramach wdrażania LSR wsparcie na podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej, animowanie do realizacji projektów partnerskich, premiowanie innowacyjnych rozwiązań i wspieranie uczenia się przez całe życie, co powiązane jest z celem 1 <i>Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze</i>. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko. Jest to podejście wpisujące się w cel operacyjny 3 <i>Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze – Zielone, niskoemisyjne Mazowsze</i>. Sama idea podejścia LEADER oraz zaplanowane w LSR przedsięwzięcia, w tym operacja własna, która polegać będzie na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie, są czynnikami pozwalającymi stwierdzić, że cel LSR jest spójny z celem 4 <i>Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze – Mazowsze zintegrowane społecznie</i>. W <i>Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze – cel 4 Mazowsze zintegrowane społecznie</i> wskazano instrumenty instytucjonalne.</p>
2.	<p><i>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego²⁴ (PZPWM)</i></p>	<p>W <i>Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego (PZPWM)</i> wydzielono obszary funkcjonalne, które zawierają się w obszarach strategicznej interwencji wskazanych w <i>Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze</i>. LSR nastawiona jest na wdrażanie rozwiązań innowacyjnych (operacje dedykowane innowacyjnym rozwiązaniom i premiowanie innowacyjnych rozwiązań). Ponadto wszelkie zaplanowane działania będą wykorzystywać lokalne potencjały rozwoju. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko.</p>
3.	<p><i>Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Piaseczyńskiego na lata 2013–2023²⁵</i></p>	<p>Gminy objęte LSR są czterema z sześciu wchodzących w skład Powiatu Piaseczyńskiego. Cel główny Planu Rozwoju Lokalnego Powiatu Piaseczyńskiego to: <i>Równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego w celu poprawy warunków życia mieszkańców oraz trwałego zachowania walorów przyrodniczych i kulturowych</i>. W ramach Planu określono osiem celów strategicznych, w największym stopniu z celem LSR korelują: Cel strategiczny III: Ochrona środowiska naturalnego i walorów przyrodniczych Powiatu; Cel strategiczny VI: Zapewnienie mieszkańcom powiatu dostępu do instytucji kultury, ochrony zdrowia i pomocy społecznej oraz do infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej; Cel strategiczny VII: Rozwój gospodarczy oparty na wiedzy i innowacyjności;</p>

²⁴ Załącznik Nr 1 do uchwały nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2018 r.

²⁵ Załącznik do uchwały nr XXVII/6/13 Rady Powiatu Piaseczyńskiego z dnia 27 czerwca 2013 r.

		Cel strategiczny VIII: Wzmocnienie potencjału samorządu dla poprawy jakości wykonywanych zadań (przedsięwzięcia określone w LSR ukierunkowane są na rozwój rekreacji i oferty spędzania czasu wolnego oraz rozwój kompetencji społecznych mieszkańców, przewidziano również operacje, w których premiowane będzie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego).
--	--	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

Oprócz wskazanej powyżej zgodności celu LSR z innymi dokumentami planistycznymi / strategiami, należy również zwrócić uwagę na zgodność LSR z celami określonymi w programach, z których będzie ona finansowana lub w ramach których możliwe jest wsparcie LGD w realizacji przedsięwzięć wynikających z LSR. Analizę spójności przedstawiono w tabeli 19. Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR będą głównie finansowane ze środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW. Ponieważ LSR jest jednofunduszowa, będzie to jedyne źródło finansowania.

Tabela 19 Zgodność LSR z celami programu, z którego będzie ona finansowana

Lp.	Nazwa programu	Opis spójności z celem LSR
1.	<i>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027</i> (PS WPR 2023–2027)	<p><i>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 jest następcą Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. PS WPR zakłada wspieranie zrównoważonego rozwoju polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich.</i></p> <p><i>Jedną ze wskazanych w PS WPR interwencji jest właśnie LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Cel LSR wpisuje się w ukierunkowanie interwencji na budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych. Zgodnie z zapisami PS WPR: oczekuje się od LGD ukierunkowania na rozwój obszaru w oparciu o przedsiębiorczość z jednoczesnym poszanowaniem warunków przyrodniczych (biogospodarka, GOZ) i dziedzictwa i kulturowego oraz szczególnej wrażliwości na wymiar społeczny rozwoju lokalnego. Mając na uwadze rolę LGD we wspieraniu włączenia społecznego szczególnie nacisk zostanie położony na potrzeby zdiagnozowanych na obszarach objętych LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji – w ramach realizacji LSR wspierana będzie przedsiębiorczość, zarówno ta gospodarcza jak i społeczna, poszanowane będą warunki przyrodnicze, premiowane będą operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, przewidziano operacje, w których premiowane będzie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego, a ponadto cała LSR ukierunkowana jest właśnie na wymiar społeczny, w tym integracje, włączenie społeczne, w tym szczególnie osób w niekorzystnej sytuacji. Wskazana w LSR grupa osób w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, jest zgodna z katalogiem takich grup wskazanym w PS WPR.</i></p> <p><i>Z uwagi natomiast na specyfikę metody LEADER wymaga się, iż LSR zarówno na etapie jej przygotowania jak i wdrażania zakładały maksymalne zastosowanie podejścia partnerskiego – cały proces opracowania LSR oparty był na partnerstwie, zarówno w odniesieniu do partnerów skupionych w LGD, jak i z innymi partnerami z obszaru. Na etapie wdrażania zaplanowano działania zwiększające aktywność członków i ich zaangażowanie w realizację LSR, a także operacje polegające na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie. Zgodnie z zalecaniem (dużą wagę przywiązuje się do innowacyjności projektowanych rozwiązań), w LSR określono też mechanizmy mające zwiększyć poziom innowacyjności na obszarze, m.in. operację związaną z innowacyjnymi inicjatywami oddolnymi. Poza operacją dedykowaną, we wszystkich przedsięwzięciach będzie premiowana innowacyjność. Zaplanowane operacje będą realizować co najmniej 5 z 9 celów interwencji PS WPR, tj.</i></p> <p><i>1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki;</i></p> <p><i>4. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności;</i></p> <p><i>6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;</i></p> <p><i>7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy</i></p>

	<p><i>i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i></p> <p><i>8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.</i></p>
--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentu podanego w tabeli

LGD może również ubiegać się o fundusze na realizację przedsięwzięć w ramach innych programów oraz podejmować działania informacyjne na obszarze o możliwości finansowania przedsięwzięć z innych źródeł zewnętrznych, zarówno w ramach środków europejskich, jak i krajowych, czy w ramach Funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Funduszy Norweskich. Przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji w ramach wdrażania LSR będą finansowane bezpośrednio z źródeł opisanych w tabeli 19. Ponadto wybrane przedsięwzięcia w ramach Celu LSR *Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnej oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i dostępu do usług lokalnych* mogą być realizowane przez LGD oraz inne podmioty i partnerów szczególnie z takich źródeł finansowania, jak:

- *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.1, 1.2);
- *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027*, głównie w ramach priorytetu IV *Spójność społeczna i zdrowie*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji (1.11.) czy do kształtowania świadomości obywatelskiej, wzmocnienia programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego (1.5, 1.9, 1.10, 1.12);
- Program *Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021–2030* – w ramach priorytetu I *Mikro-inicjatywy* oraz w ramach priorytetu II *Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego*. W zakres finansowania tego programu wpisuje się przedsięwzięcie 1.9, które zakłada wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych;
- inne.

Wykorzystanie różnych źródeł finansowania pozwoli na osiągnięcie lepszych efektów w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć poprzez koordynację działań w ramach kilku programów. Niewątpliwie dywersyfikacja źródeł finansowania wywoła większy wpływ na obszar niż skorzystanie tylko z jednego programu. Wspieranie rozwoju kompetencji społecznych i gospodarczych będzie realizowane przez szereg zaplanowanych działań, które dotyczą różnych zdiagnozowanych problemów, wzajemnie się uzupełniają i w sposób synergiczny wpłyną na osiągnięcie celu założonego w LSR jakim jest *Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnej oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i dostępu do usług lokalnych*.

Cel LSR oraz planowane w ramach jej realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając spójny efekt. Już na etapie formułowania Strategii, założeniem było zaangażowanie różnych grup i zapoczątkowanie procesu budowania partnerstwa międzysektorowego i międzybranżowego. Konsultacje z mieszkańcami odbywały się w formie otwartych spotkań, dzięki czemu przedstawiciele różnych środowisk zyskali szansę na prezentację swoich uwag, opinii, ale również na zapoznanie się z postulatami i potrzebami innych grup społecznych. Wielokrotnie podczas spotkań rozwijała się dyskusja na temat problemów i potrzeb lokalnej społeczności. To one stanowiły podstawę do sformułowania założeń Strategii. Kluczową kwestią dla niniejszej jednofunduszowej LSR jest zachowanie komplementarności wsparcia z różnych funduszy przy realizacji jednofunduszowych projektów. Komplementarność starano się uzyskać już na etapie programowania tj. przy tworzeniu LSR i poszukiwaniu spójności z innymi programami operacyjnymi. LSR będzie osiągać korzyści w wyniku działań innych podmiotów, które będą komplementarne wobec LSR – przyczynią się do osiągnięcia efektu synergii, efekty realizacji LSR będą dzięki nim bardziej widoczne i wzmocnione. Nowo zakładane przez mieszkańców czy rozwijane działalności gospodarcze w zakresie usług sportu, rekreacji i spędzania czasu wolnego, tworzone przez samorządy przestrzenie rekreacyjne i infrastruktura, organizowane wydarzenia i zajęcia przez organizacje pozarządowe i oddolne inicjatywy

mieszkańców, bez względu na to z jakich środków będą realizowane, przyczynią się do osiągnięcia głównego celu LSR i wzmocnią oddziaływanie efektów uzyskanych przez wdrożenie LSR.

Cel LSR *Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnej oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i dostępu do usług lokalnych*, wpłynie na wzmocnienie integracji mieszkańców obszaru oraz zwiększy ich aktywność w zakresie podejmowania inicjatyw na rzecz wspólnego dobra. Przedsięwzięcia zaplanowane w ramach celu zaspokoją potrzebę mieszkańców związaną ze zwiększeniem oferty spędzania czasu wolnego i rekreacji, a także przyczyni się do dostępności infrastruktury, która będzie wykorzystywana przez mieszkańców. Ponadto cel jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców w zakresie zwiększenia możliwości rozwoju oraz podnoszenia kompetencji szczególnie w zakresie cyfryzacji, w tym skierowanych do osób w niekorzystnej sytuacji – osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów. Działania skierowane dla młodych, a także osób w inny sposób zagrożonych wykluczeniem pozwolą na wzmocnienie więzi społecznych oraz zwiększy możliwości współdziałania na różnym poziomie. Przedsięwzięcia będą wspierały zarówno inicjatywy nieformalnych grup jak i organizacji pozarządowych, uzupełnieniem tych działań będzie kreowanie lokalnych liderów oraz aktywizacja seniorów oraz promowanie zdrowego trybu życia.

W ramach LSR określono przedsięwzięcia, które będą realizowane przez różne podmioty, z wykorzystaniem różnych metod wdrażania. Są one kompatybilne, a ponadto bezpośrednio wpływają na osiągnięcie celu LSR, który odnosi się do wzmocnienia zasobu jakim jest kapitał ludzki na obszarze poprzez jego aktywizację, ale też do zapewnienia lokalnej społeczności możliwości rozwoju, dostępu do usług, atrakcyjnych przestrzeni publicznych i wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji. Działania zaplanowane do realizacji będą wspierały mieszkańców w celu stworzenia silnego społeczeństwa, a co za tym idzie również gospodarczo obszaru, gdzie mieszkańcy będą mieli zapewnione usługi na wysokim poziomie, co zachęci ich do większej aktywności oraz ciągłego ulepszania miejsca w którym żyją. Przedsięwzięcia wzajemnie się uzupełniają dając efekt synergii, umożliwiającą realizację celu. Realizacja każdego pojedynczego przedsięwzięcia wpływa na drugie, a działania zaplanowane na kolejne lata wzajemnie się uzupełniają przynosząc większe korzyści niż realizacja pojedynczego działania.

Poniżej wykazano wartość dodaną podejścia LEADER w realizacji LSR:

- **Korzyści planowane do osiągnięcia**

Dzięki realizacji założeń Strategii planowane jest zwiększenie zainteresowania oraz realizacji projektów w partnerstwie. Wdrażanie LSR opierać się będzie przede wszystkim na partnerstwie w ramach LGD z innymi podmiotami zarówno z obszaru objętego LSR (szczególnie władzami lokalnymi), jak i spoza obszaru, w tym spoza granic kraju co w rezultacie spowoduje, iż bliska współpraca międzysektorowa oraz z innymi obszarami nie będzie tylko punktowa tylko stanie się długofalowa i będzie w przyszłości standardem. Zakłada się, że LSR jest narzędziem prowadzącym do uruchomienia potencjałów i kreatywności różnych podmiotów lokalnych, które poprzez współpracę i komplementarne wykorzystywanie posiadanych zasobów będą tworzyć nowe wartości odpowiadające na oczekiwania społeczności lokalnych. Aktywizacja lokalnych społeczności, w tym szczególnie osób młodych oraz seniorów, przyczyni się do wzrostu poczucia tożsamości lokalnej oraz lepszej integracji społeczności. Objęcie szczególnym wsparciem osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów zmniejszy nierówności w możliwościach rozwoju i aktywności na rynku pracy. Ponadto wartością dodaną będzie zwiększenie innowacyjnych inicjatyw oddolnych mieszkańców poprzez wdrażanie rozwiązań cyfrowych sprzyjających włączeniu/integracji oraz skupiających się na pilotażach rozwiązań zmieniających sposób funkcjonowania społeczności lokalnej. Działania te odnoszą się przede wszystkim do sfery edukacji, wolontariatu, rekreacji/turystyki i kultury. Różnorodne metody wdrażania operacji przyczynią się do rozwoju społecznego, w tym wzrostu potencjału członków lokalnych społeczności. Oddolny charakter LSR, w tym szeroki udział społeczności zarówno na etapie jego tworzenia, jak i na etapie wdrażania, przyczyni się do maksymalnego dopasowania założeń dokumentu i wdrażanych operacji do lokalnych potrzeb. Partnerskie i oddolne podejście będzie prowadziło do integracji członków społeczności, aktywizacji do udziału w życiu społecznym, poczucia sprawczości, co w dalszej kolejności sprzyjać będzie dojrzałości obywatelskiej, podejmowaniu własnych inicjatyw, samostanowienia, a także kontroli społecznej nad działaniami władz. Nie bez znaczenia jest także właśnie brak dominacji sektora publicznego. Ważnym aspektem jest to, że LSR będzie wdrażana na spójnym obszarze, a przedsięwzięcia realizowane będą poza obszarem jednostek administracyjnych gmin. Istotne we wszystkich powyższych działaniach jest ich wpływ na budowanie zaufania

poprzez zapraszanie do współpracy wszystkich grup i mieszkańców, nawet dotąd nieobecnych, zarówno tych o dużym potencjale, jak i deficytach.

- **Uzasadnienie wyboru zakresów wsparcia**

W oddolnym procesie tworzenia LSR dokonano wyboru następujących zakresów wsparcia:

- rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki;
- poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności;
- poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;
- kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;
- włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości wynika z jednej strony z nadal niekorzystnych wskaźników sytuacji gospodarczej na obszarze, ale z drugiej też z dużego dotychczasowego zainteresowania takim wsparciem i pozytywnymi efektami jego wdrażania. Wspierane będą działalności z zakresu gospodarki czasu wolnego, dodatkowo większe szanse będą miały operacje kierowane do osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów (grupa osób w niekorzystnej sytuacji) oraz takie, których specyfika pozwoli na świadczenie usług tylko na obszarze LGD (wzrost dostępności usług dla lokalnej społeczności). Ponadto w zakresie włączenia społecznego i aktywizacji społecznej, szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby ludzi młodych (do 25. roku życia). Mieszkańcy obszaru zdają sobie sprawę, że są świadkami coraz szybszych zmian, nie tylko klimatycznych, ale także społecznych, technicznych i technologicznych. Rolą lokalnych społeczności będzie partnerskie i oddolne wdrażanie Strategii, w tym poprzez inicjatywy innowacyjne. Zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców zaplanowano realizację projektów w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej, która nie tylko poprawiłaby estetykę i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ale też wsparłaby rozwój miejsc rekreacji i spędzania czasu wolnego. Ze względu na niewykorzystany potencjał organizacji pozarządowych i niewielką aktywność mieszkańców w takich organizacjach, zaplanowano wsparcie organizacji i ich członków, szczególnie w zakresie wzmocnienia programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego. Ponadto zaplanowano działania służące wzmocnieniu potencjału organizacji pozarządowych i instytucji działających na rzecz osób w niekorzystnej sytuacji oraz integracji i aktywizacji osób w niekorzystnej sytuacji. Wszystkie zakresy będą się wzajemnie uzupełniać, a realizowane operacje wywołają efekt kuli śnieżnej. Wsparcie dla przedsiębiorców będzie skoncentrowane tylko na te branże, które są związane z tworzeniem możliwości rekreacji, budowaniem oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i będą komplementarne w stosunku do tworzonej małej infrastruktury publicznej. Organizacje pozarządowe i ich członkowie będą nie tylko beneficjentami, ale i odbiorcami wsparcia. Będą miały możliwość rozwoju i jednocześnie będą mogły realizować projekty dla lokalnej społeczności.

- **Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania**

LSR będzie wdrażana za pomocą środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW. Niniejsza Strategia jest tzw. strategią jednofunduszową. Natomiast różnorodność źródeł finansowania umożliwi działanie w sposób wszechstronny, kompleksowy, a tym samym efektywniejszy niż w przypadku korzystania z jednego funduszu, dlatego też przewiduje się finansowanie LSR z innych źródeł, takich jak: środki krajowe, Krajowy Plan Odbudowy, Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027, Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027 i inne.

- **Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR**

W celu opracowania LSR, która nie tylko będzie odpowiedzią na potrzeby lokalnej społeczności, ale też przyniesie wymierne efekty, podjęto trud wyspecjalizowania się w konkretnych obszarach. Stąd podjęto decyzję o określeniu tylko jednego, konkretnego celu. Odpowiednie ukierunkowanie się na wybrane obszary wzmocni efekt synergii i będzie wzmocniać wartość dodaną zastosowanego podejścia LEADER w rozwoju obszaru. Ukierunkowanie to pozwoli też na skonkretyzowanie oczekiwanych rezultatów i osiągnięcie założonych celów przy

planowanym budżecie w określonym czasie. Rozwój obszaru objętego LSR ukierunkowany będzie przede wszystkim na zagospodarowaniu czasu wolnego mieszkańców poprzez tworzenie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji (lepszy dostęp do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej, projekty w zakresie włączania społecznego) oraz rozwój kompetencji społecznych mieszkańców (wsparcie innowacyjnych inicjatyw oddolnych, wzmacnianie organizacji pozarządowych, kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji wspólnych projektów). Uzupełnieniem będzie wykorzystanie cyfryzacji do rozwoju, co przełoży się na poprawę sytuacji osób w niekorzystnej sytuacji, poprawę warunków bytowych i minimalizację ryzyka ubóstwa. LSR wdrażana będzie przez różne podmioty, w tym samą LGD w ramach projektów własnych. Stowarzyszenie ma duże doświadczenie w zakresie wdrażania LSR, realizowania projektów, w tym partnerskich i animowania lokalnej społeczności. Zaplanowano również harmonizację następujących po sobie naborów wniosków. Pierwszymi realizowanymi przedsięwzięciami będą te, związane z powstaniem ogólnodostępnej infrastruktury publicznej, w tym infrastruktury dostosowanej do osób z niepełnosprawnościami (1.1, 1.2), a także zbudowaniem oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji dla mieszkańców (1.6, 1.7). Uzupełnieniem tych przedsięwzięć będą działania z zakresu rozwoju oferty kulturalnej, kreowania liderów życia publicznego i społecznego, a także wzmacniające potencjał organizacji pozarządowych i animujące do realizacji wspólnych projektów (1.5, 1.9, 1.12). Dodatkowo będą realizowane przedsięwzięcia z zakresu włączania społecznego osób w niekorzystnej sytuacji (1.11 – projekt własny w zakresie integracji i rozwoju osób w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie). Na koniec wdrażane będą operacje, w których istotne będzie wykorzystanie infrastruktury i innych efektów zrealizowanych już operacji. Będą to: projekty własne w zakresie budowania tożsamości wśród osób młodych do 25. roku życia poprzez rozwoju pasji i talentów oraz rozwój oferty kulturalnej, w których premiowane będzie wykorzystanie powstałej ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.3, 1.8) oraz projekty grantowe w zakresie innowacyjnych inicjatyw oddolnych (1.4, 1.10). LSR wdrażana będzie przez różne podmioty, w tym samą LGD w ramach projektów własnych.

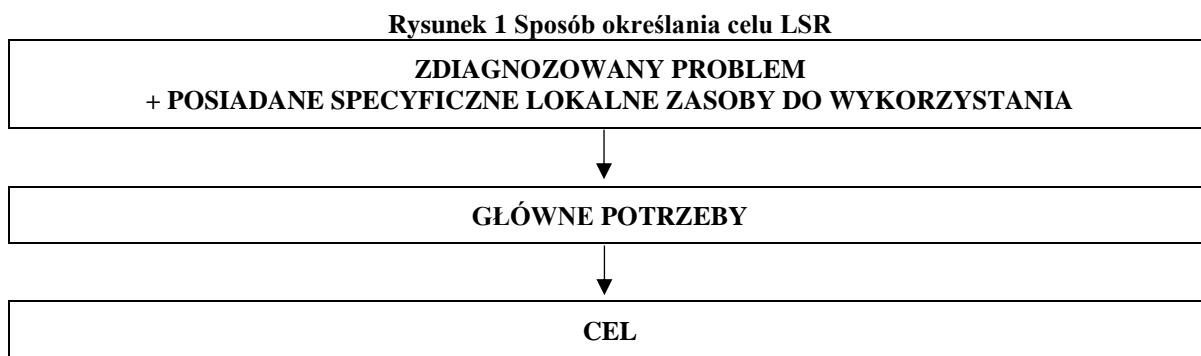
- **Uzasadnienie doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR**

Operacje zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą przez beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD. Różnorodność zaplanowanych metod wdrażania operacji, tj. wsparcie finansowe poprzez przyznawanie dotacji, projekty grantowe, operacje własne, organizacja szkoleń, warsztatów, prowadzenie doradztwa, promowanie dobrych praktyk, operacje realizowane przez wnioskodawców innych niż LGD, ma na celu upodmiotowienie i usamodzielnienie społeczności lokalnych. Przy wyborze operacji punktowana będzie realizacja w partnerstwie z partnerami z obszaru LSR, co przyczyni się do zwiększenia współpracy mieszkańców i innych podmiotów oraz do lepszych efektów realizowanych operacji. Wybrane metody wdrażania LSR wpłyną na wzmocnienie potencjałów obszaru i są odpowiedzią na zgłaszane potrzeby społeczności. LGD planuje w pierwszej kolejności zrealizować przedsięwzięcia poprawiające dostęp do infrastruktury publicznej oraz zwiększające ofertę rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji dla mieszkańców, następnie będą realizowane te wykorzystujące powstałą infrastrukturę, w tym celu najpierw będą realizowane projekty własne na rzecz rozwoju oferty kulturalnej, możliwości rozwoju, pasji i talentów, w tym wśród osób młodych oraz projekty w zakresie zwiększenia integracji i rozwoju osób w niekorzystnej sytuacji, a następnie grantowe, dotyczące organizacji wydarzeń na rzecz kształtowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców, wdrażania innowacyjnych inicjatyw oddolnych, tworzenia akademii liderów życia publicznego i społecznego, wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych, kojarzenia partnerów i animowania do realizacji wspólnych projektów, które pozwolą rozwijać obszar. Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają. Zastosowane są w nich różne metody i różny może być stopień ich oddziaływania, jednak przyczyniać się będą do kompleksowego niwelowania ważnych deficytów zgłaszanych przez mieszkańców obszaru LSR.

VI. CELE I WSKAŹNIKI

Wynikiem przeprowadzonej diagnozy opartej o analizę danych ilościowych, badania jakościowe oraz wniosków płynących z analizy SWOT, sporządzonych na pierwszym etapie prac nad LSR, jest wyznaczenie celów realizacji LSR. Osiągnięcie tych celów przyczyni się do ograniczenia słabych stron obszaru, poprzez wykorzystanie zdiagnozowanych potencjałów, czego efektem będzie zniwelowanie wskazanych problemów i zaspokojenie zgłoszonych przez społeczność potrzeb. W niniejszej LSR określono jeden cel oparty o określone obszary tematyczne wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb. Nie zawsze jedna potrzeba generuje jeden cel, czasami dopiero kilka potrzeb zgrupowanych w jeden cel daje możliwość kompleksowej realizacji tych potrzeb.

Na rysunku 1 przedstawiono sposób określania celu LSR.

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z powyższym schematem przyjęto następujący ciąg logiczny określenia celu LSR:

1) Najistotniejsze zdiagnozowane problemy i potencjały:

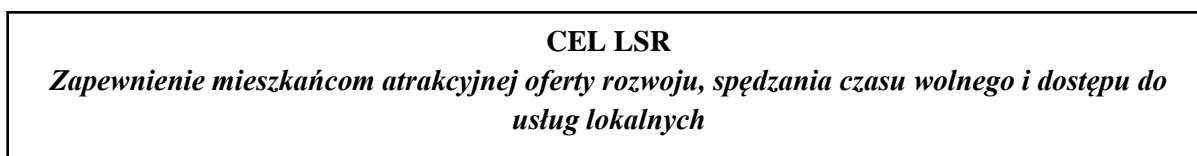
Obszar LGD jest obszarem charakteryzującym się niedostatecznie zagospodarowanym potencjałem kulturowym, przyrodniczym i turystycznym, brakiem lokalnych liderów i stosunkowo szybko starzejącym się społeczeństwem. Jednocześnie posiada kapitał społeczny młodych ludzi oraz bogatą historię i dziedzictwo kulturowe. Potencjał organizacji pozarządowych nie jest odpowiednio wykorzystany, a dotychczasowa aktywizacja w zakresie mieszkańców wymaga kontynuacji. Zauważany przez mieszkańców jest brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego i możliwości rekreacji. Występują braki w przedsiębiorczości i innowacyjności. Problem stanowi ilość osób wymagająca wsparcia w ramach środowiskowej pomocy społecznej, a więc osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, a w szczególności osób z niepełnosprawnościami.

Na tej podstawie sformułowano główny „**ZDIAGNOZOWANY PROBLEM**” – *Nienadążające za rosnącą migracją, modą na zdrowy tryb życia i potrzebami samorozwoju, usługi dla lokalnej społeczności, w tym oferta rekreacyjna, sportowa i kulturalna, oraz główne „POSIADANE SPECYFICZNE LOKALNE ZASOBY DO WYKORZYSTANIA”* – *Tereny zielone, rzeki, sąsiedztwo Warszawy, stosunkowo wysoki odsetek ludzi młodych.*

2) GŁÓWNE POTRZEBY:

1. Zwiększenie możliwości rekreacji i dostępu do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.
2. Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych.
3. Zwiększenie dostępu do kultury i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego.
4. Włączenie osób starszych i osób w niekorzystnej sytuacji.
5. Aktywizacja osób młodych.

3)

Do celu LSR przypisano konkretne przedsięwzięcia, dla których wskazano sposób ich realizacji wraz z uzasadnieniem, źródła finansowania, a także określono adekwatne rezultaty i wskaźniki. W tabeli 20 przedstawiono powiązanie celu i przedsięwzięć ze zidentyfikowanymi podczas analizy obszaru problemami. Tabela zawiera również informację o charakterze danego przedsięwzięcia (inwestycyjny, nieinwestycyjny) budżecie, poziomie dofinansowania, maksymalnej i minimalnej kwocie, grupie docelowej i sposobie realizacji – stanowi ona poszerzoną wersję załącznika nr 1 do LSR.

W ramach przedsięwzięcia Celu LSR *Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnej oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i dostępu do usług lokalnych* samorządy (sektor publiczny) będą mogły stworzyć / zmodernizować ogólnodostępną, małą infrastrukturę publiczną służącą rekreacji, sportowi i zwiększaniu możliwości spędzania czasu wolnego, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z niepełnosprawnościami (np. place zabaw, siłownie plenerowe, skateparki, parki do parkoura, street workout parki, parki linowe, piaskownice, miejskie i wiejskie tereny rekreacyjne o połączonych formach rekreacji, ścieżki edukacyjne). Mieszkańcy, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, organizacje pozarządowe, mikro i małe przedsiębiorstwa, jednostki sektora finansów publicznych (sektor społeczny, publiczny i gospodarczy) będą, w ramach udzielonych grantów, realizować projekty (w tym partnerskie i/lub innowacyjne), polegające na włączeniu seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji, których celem będzie integracja, wzmocnienie i umożliwienie aktywności społecznej tych grup mieszkańców, budowanie tożsamości lokalnej i sentymentu do miejsca zamieszkania, wzrostu możliwości spędzania czasu wolnego, samorozwoju i rekreacji. W ramach tego przedsięwzięcia mikro i małe przedsiębiorstwa (sektor gospodarczy) będą mogły ubiegać się o wsparcie na podejmowanie działalności – tylko konkretne rodzaje działalności gospodarczej, w zakresie zgodnym z celem LSR. Dokonano skoncentrowania w celu jak najlepszego wykorzystania posiadanych zasobów finansowych. W związku z tym, w oparciu o lokalne zasoby oraz zgłaszane potrzeby i zdiagnozowane problemy, wsparcie przeznaczone będzie na gospodarkę czasu wolnego, a więc wszelkie działalności, które mają na celu wzrost dostępności i jakości usług dla lokalnej społeczności w zakresie rekreacji, sportu, spędzania czasu wolnego, w tym samorozwoju, rozwoju pasji i talentów mieszkańców. Przykładowo mogą to być siłownie, niepubliczne szkoły muzyczne, usługi w zakresie zajęć plastycznych, tanecznych, sportowych, robotyka, oferta kulturalna, restauracje itp. W ramach wsparcia w zakresie rozwoju przedsiębiorczości przewiduje się finansowanie kosztów szkoleniowych związanych ściśle z celem danej operacji, takich jak nabycie lub podwyższenie kwalifikacji, reorientacja zawodowa, koszty kursów specjalistycznych lub obejmujących wiedzę niezbędną do prowadzenia działalności gospodarczej np. podstawy księgowości.

W ramach celu planuje się również projekt grantowy na realizację innowacyjnych inicjatyw oddolnych, w szczególności takich, które będą wykorzystywać powstałą, małą infrastrukturę publiczną. Kolejny projekt grantowy w ramach przedsięwzięcia będzie dotyczyć wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych. W ramach projektu możliwe będzie finansowanie warsztatów, szkoleń, kursów dla członków organizacji pozarządowych, wyjazdy studyjne, wszelkie działania zwieszające potencjał i usprawniające funkcjonowanie organizacji oraz z zakresu kojarzenia partnerów i animowania do realizacji wspólnych projektów na rzecz wzmocnienia tożsamości lokalnej, kształtowania liderów życia publicznego i społecznego oraz projekt, którego grupą docelową będą osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie, w zakresie ich włączenia społecznego, aktywizacji i integracji społecznej.

Wszystkie projekty realizowane w ramach celu będą musiały być zgodne z zasadami horyzontalnymi

Tabela 20 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR)

<i>PROBLEM</i>		<i>Nienadążające za rosnącą migracją, modą na zdrowy tryb życia i potrzebami samorozwoju, usługi dla lokalnej społeczności, w tym oferta rekreacyjna, sportowa i kulturalna</i>							
<i>ZASÓB</i>		<i>Tereny zielone, rzeki, sąsiedztwo Warszawy, stosunkowo wysoki odsetek ludzi młodych</i>							
CEL		Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnej oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i dostępu do usług lokalnych							
<i>Zidentyfikowana przyczyna problemu</i>		Przedsięwzięcie	Możliwy zakres wsparcia	Zakres wsparcia z WPR / charakter	Poziom dofinansowania	Możliwy Wnioskodawca	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Budżet w ramach WPR [euro]
<i>Braki w infrastrukturze publicznej</i>	1.1	Powstanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej	Doposażenie instytucji kultury, budowa i rozbudowa infrastruktury publicznej	6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; inwestycyjny	do 75%	JSFP	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców w innych niż LGD	€ 780 000
<i>Braki w infrastrukturze publicznej</i>	1.2	Powstanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnościami	Doposażenie instytucji kultury, budowa i rozbudowa infrastruktury publicznej	6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; inwestycyjny	do 75%	JSFP	Osoby z niepełnosprawnościami ich opiekunowie	Projekty wnioskodawców w innych niż LGD	€ 120 000
<i>Niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.3	Rozwój pasji i talentów	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	4. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Mieszkańcy do 25 roku życia	Projekt własny LGD	€ 200 000
<i>Niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.4	Zorganizowanie wydarzeń na rzecz kształtowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	4. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€ 200 000

<i>Mala liczba wydarzeń organizowanych w partnerstwach</i>	1.5	Rozwój oferty kulturalnej poprzez operacje realizowane w partnerstwie przez podmioty z obszaru objętego LSR	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€ 100 000
<i>Niewystarczająca komercyjna oferta zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.6	Zbudowanie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji dla mieszkańców LGD – podejmowanie działalności gospodarczej	Budowa, rozbudowa i wyposażenie	1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki – a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne; inwestycyjny	do 65%	Osoby fizyczne	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców w innych niż LGD	€ 180 000
<i>Niewystarczająca komercyjna oferta zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.7	Zbudowanie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji dla mieszkańców LGD – rozwój działalności gospodarczej	Budowa, rozbudowa i wyposażenie	1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki – b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej; inwestycyjny	do 65%	Mikro albo małe przedsiębiorstwo	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców w innych niż LGD	€ 210 000
<i>Niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.8	Rozwój oferty kulturalnej	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7. Poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Mieszkańcy	Projekt własny LGD, partnerski, zagraniczny	€ 60 000
<i>Niska aktywność organizacji pozarządowych</i>	1.9	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych, kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji wspólnych projektów	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt grantowy	€ 100 000

<i>Mała liczba innowacyjnych wydarzeń</i>	1.10	Innowacyjne inicjatywy oddolne mieszkańców	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€ 100 000
<i>Niewystarczające wsparcie dla osób z niepełnosprawnościami, ich opiekunów i organizacji działających w tym obszarze</i>	1.11	Integracja i rozwój osób w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Mieszkańcy w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Projekt własny LGD	€ 100 000
<i>Niska aktywność organizacji pozarządowych</i>	1.12	Akademia liderów życia publicznego i społecznego	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt własny LGD	€ 100 000
SUMA									€ 2 250 000

Źródło: opracowanie własne

VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Kryteria wyboru i oceny operacji zostaną ustalone przede wszystkim w takim zakresie, aby premiować przedsięwzięcia, które będą niwelować problemy wynikające z diagnozy obszaru i konsultacji społecznych oraz by wpływać na osiąganie zamierzonych celów i wskaźników produktu oraz rezultatu. Tworzenie kryteriów odbędzie się przy udziale lokalnej społeczności miało na celu ustalenie aspektów, które będą szczególnie premiowane w ramach oceny wniosków oraz będą zaspokajać potrzeby mieszkańców, poznane podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych na obszarze. Opracowane kryteria są ściśle powiązane z celami i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjenta – z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT. Kryteria opracowano w sposób przejrzysty, mierzalny, pozwalający uniknąć sytuacji niepożądanych, polegających na subiektywnej ocenie, a przyznawanie punktów odbywać się będzie w formie zero-jedynkowej.

Dla niektórych przedsięwzięć w LSR LGD ustanowiło kryteria wyboru o charakterze dostępowym (zawężające możliwość uzyskania wsparcia), które pozwolą ukierunkować wsparcie na operacje najlepiej odpowiadające potrzebom obszaru LSR i najlepiej pasujące do zaplanowanych realizacji przedsięwzięć. W celu właściwego ukierunkowania pomocy, LGD zastosuje również kryteria wyboru premiujące. Niektóre z kryteriów premiujących będą zastosowane do wszystkich przedsięwzięć, inne do wybranych. Jednym z kryteriów wyboru będzie punktowanie operacji innowacyjnych poprzez wykorzystanie cyfryzacji do rozwoju gospodarczego i społecznego regionu.

Na potrzeby oceny innowacyjności określono, iż działania ukierunkowane na innowacje, to wprowadzenie na rynek (w tym przypadku obszar LGD) nowego lub udoskonalonego produktu, usługi lub procesu organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Dla przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości, z racji charakteru operacji, definicję tę uściślono i przyjęto, iż innowacja to wprowadzenie na rynek przez dane przedsiębiorstwo nowego towaru lub usługi, lub znaczące ulepszenie oferowanych uprzednio towarów lub usług w odniesieniu do ich charakterystyk lub przeznaczenia. Ulepszenie może dotyczyć charakterystyk technicznych, komponentów, materiałów, wbudowanego oprogramowania, bardziej przyjaznej obsługi przez użytkownika oraz innych cech funkcjonalnych. Preferowane będzie wdrażanie innowacji poprzez implementowanie zupełnie nowych na obszarze objętym LSR produktów, usług, procesów, technologii, metod organizacji lub nowych sposobów wykorzystania dostępnych zasobów.

W celu sprawnego wdrożenia Strategii, LGD opracowała zestaw procedur oceny i wyboru operacji, odnoszących się do wszelkich operacji realizowanych w ramach LSR. Przez cały okres wdrażania Strategii będą one udostępniane do wiadomości publicznej w Biurze, na stronie internetowej LGD oraz omawiane w trakcie spotkań informacyjnych i szkoleń dla potencjalnych wnioskodawców. Kryteria wyboru grantobiorców i procedura ich ustalania / zmiany stanowi wspólny dokument z procedurą wyboru i oceny grantobiorców.

LGD posiada procedury z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawnych i wytycznych dotyczących instrumentu RLKS oraz dokłada wszelkich starań, aby procedury oceny i wyboru operacji były niedyskryminujące, przejrzyste i niebudzące wątpliwości ze strony wnioskodawców, grantobiorców oraz wszelkich instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Strategii. Jednocześnie należy podkreślić, że LGD zależy na wybraniu projektów, które w jak największej mierze pozwolą na osiągnięcie przyjętych w Strategii założeń i wskaźników, a ograniczone środki finansowe, będące podstawą ustalenia budżetu Strategii, nie pozwalają na sfinansowanie wszystkich pomysłów i inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców obszaru.

Dokumenty regulujące szczegółowe rozwiązania to: procedura/y wyboru i oceny operacji, regulamin organu decyzyjnego, procedura ustalania kryteriów wyboru, procedura wyboru i oceny grantobiorców wraz z kryteriami wyboru grantobiorców i procedurą ustalania i zmiany kryteriów wyboru grantobiorców.

Dla komponentu Wdrażanie LSR przewiduje się, w szczególności, następujące warunki kwalifikowalności:

- powiązanie wnioskodawcy z obszarem objętym LSR,
- przyczynianie się do realizacji LSR:
 - weryfikowane poprzez osiągnięcie zakładanych wskaźników,
 - rozumiane jako bezpośredni wpływ na realizację konkretnego przedsięwzięcia,
- legalność – zgodność projektu operacji z przepisami prawa,
- w przypadku działalności gospodarczej – uzasadnienie ekonomiczne (uproszczony biznesplan),
- w przypadku operacji dotyczących obiektów zabytkowych – zapewnienie, iż obiekt jest zabytkiem (np. wpisany do Rejestru zabytków lub ewidencji zabytków),
- w przypadku operacji w partnerstwie oraz projektów partnerskich:
 - udział co najmniej 2 podmiotów,
 - realizacja wspólnego przedsięwzięcia,
 - dokument potwierdzający wolę współpracy co najmniej 2 podmiotów,
- w przypadku operacji realizowanych w ramach poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej kwalifikowalne są operacje niekomercyjne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro.

Wybór projektów do dofinansowania będzie odbywał się każdorazowo z zastosowaniem zasad horyzontalnych.

Wsparcie na podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przysługuje tylko raz w okresie realizacji Planu Strategicznego. W przypadku uzyskania wsparcia na podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej, wnioskodawca może ubiegać się o wsparcie na rozwijanie tych działalności nie wcześniej niż po upływie 2 lat od wypłaty płatności ostatecznej w ramach operacji realizowanej w ramach podejmowania/tworzenia tych działalności. Beneficjent realizujący operacje w zakresie inwestycji w infrastrukturę lub inwestycji produkcyjnych zobowiązuje się do zapewnienia trwałości inwestycji.

Operacja własna może być realizowana gdy realizuje cele publiczne oraz niekomercyjne oraz jest niezbędna do osiągnięcia danego celu/przedsięwzięcia LSR. Koszty operacji własnych nie mogą stanowić więcej niż 20% budżetu komponentu Wdrażanie LSR. Wnioski o przyznanie pomocy na operacje własne zawierają opis znaczenia realizacji operacji dla LSR oraz uzasadnienie realizacji operacji przez LGD (m.in. wyjaśnienie dlaczego operacja ta nie może być zrealizowana przez inne podmioty).

Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci ryczału w zakresie:

1. podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne – do wysokości 150 tys. zł,
2. projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł, przy czym wysokość pojedynczego grantu:
 - na sfinansowanie przygotowania jednej koncepcji inteligentnej wsi, indykatorywna kwota jednostkowa wynosi 4 tys. zł,
 - na przygotowanie projektu partnerskiego wynosi:
 - do 50 tys. w przypadku projektu partnerskiego z podmiotem z obszaru innej LSR z Polski,
 - do 150 tys. zł w przypadku międzynarodowego projektu partnerskiego (z podmiotem z obszaru innej LSR z innego kraju),
 - w pozostałych zakresach zadań objętych grantami – ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota zostanie określona w oparciu o dane historyczne.

W pozostałych przypadkach wdrażania LSR (w tym na operacje własne) wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł. W przypadku Wdrażania LSR intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 65% kosztów kwalifikowalnych, z wyłączeniem operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,

- do 85% kosztów kwalifikowalnych w przypadku operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,
- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Operacje sektora finansów publicznych będą mogły być finansowane ze środków Planu Strategicznego w ramach niniejszej LSR do limitu 40% tych środków.

VIII. PLAN DZIAŁANIA

W ramach realizacji LSR zaplanowano ogłoszenie wniosków na realizację przedsięwzięć zawartych w matrycy – rozdział VI. Pierwsze nabory zostaną przeprowadzone w I kwartale 2024 roku, kolejne w latach 2025–2026. Tworząc Plan działania zadbano, aby realizowane przedsięwzięcia umożliwiły osiągnięcie celów LSR.

Wszystkie działania zaplanowano tak, aby w pierwszej kolejności zrealizowane zostały te, które oddziaływać będą na pozostałe. W pierwszej kolejności zrealizowane zostaną działania zwiększające atrakcyjność obszaru oraz promocyjne i edukacyjne, dalej te związane z wykorzystaniem zasobów oraz rozwojem przemysłu czasu wolnego. Przedsięwzięcia związane z zakładaniem i rozwojem działalności gospodarczych podzielono tak, aby możliwie jak najlepiej wykorzystać środki oraz stworzyć możliwość skorzystania z dofinansowania jak największej liczbie beneficjentów.

Istotne w trakcie wdrażania LSR będzie zrealizowanie pierwszych operacji w ramach PS WPR do 30 czerwca 2026 roku, które pozwolą na wykorzystanie 40% budżetu, oraz realizację pozostałych działań tak, aby do 31 grudnia 2027 roku wykorzystać 80% kontraktacji budżetu. Również realizacja działań w ramach FEP została zaplanowana tak, aby pierwsze operacje zrealizować do końca grudnia 2026 roku.

Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągania wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawiają Załącznik nr 2 do LSR pn. *Plan działania* oraz Załącznik nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*.

IX. PLAN FINANSOWY LSR

Działalność LGD finansowana będzie w ramach:

- 1) Funduszy EFSI stanowiących **bezpośrednie źródło finansowania** LSR jako budżetu LSR:
 - a) Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027*;
- 2) Innych potencjalnych / **pośrednich źródeł finansowania** przedsięwzięć wynikających z LSR, w tym także EFSI w zakresie nie objętym RLKS, które nie stanowią źródła finansowania, o którym mowa w pkt. 1):
 - a) *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura Cel szczegółowy 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarstwach, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*;
 - b) *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027* w ramach celu szczegółowego ESO4.7. *Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej (EFS+)*;
 - c) *Krajowy Plan Odbudowy (KPO) – w ramach Funduszu Odbudowy* w zakresie komponentu *A Odporność i konkurencyjność gospodarki, cel szczegółowy A4. Zwiększenie dopasowania strukturalnego, efektywności i odporności kryzysowej rynku pracy, Reforma A4.5. Przedłużanie kariery zawodowej i promowanie pracy po przekroczeniu ustawowego wieku emerytalnego*.
 - d) Środki krajowe;
 - e) Fundusze Norweskie i EOG (Europejski Obszar Gospodarczy).

Zadania finansowane z innych źródeł niż bezpośrednie, przyczynią się do realizacji celów określonych w ramach RLKS.

Przewidziane źródła finansowania oraz plan działania są w bezpośredni sposób powiązane z celami i przedsięwzięciami. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia można będzie lepiej wdrażać na obszarze LSR dzięki alternatywnym źródłom dofinansowania, które pozwolą zrealizować większy zakres projektów. Wzięto pod uwagę te źródła finansowania, z których środki przeznaczone będą na operacje zgodnie z celem niniejszej LSR, a więc wszelkie te, które mogą przyczynić się do rozwoju kapitału społecznego mieszkańców, w tym podniesienia dostępności i atrakcyjności ogólnodostępnych przestrzeni, infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturalnej i edukacyjnej oraz oferty przemysłu czasu wolnego i samorozwoju mieszkańców.

Zaplanowany do realizacji budżet został przedstawiony w Załączniku nr 3 do LSR pn. *Budżet LSR* oraz w Załączniku nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*.

X. MONITORING I EWALUACJA

W celu poprawnego i efektywnego wdrażania założeń Strategii niezbędne jest prowadzenie działań, które mają na celu weryfikację sposobu jej realizacji. W związku z tym niezbędne jest prowadzenie bieżącego monitoringu oraz przeprowadzanie badań ewaluacyjnych, które umożliwią w razie konieczności aktualizację dokumentu. Wszystkie podejmowane działania powinny być prowadzone w sposób zadowalający społeczność lokalną zamieszkującą obszar LGD. Ponadto metody monitoringu i badań ewaluacyjnych zostały tak przygotowane, aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców, również do osób do tej pory niezainteresowanych działalnością LGD.

1. Monitoring

Monitoring LSR prowadzony będzie na bieżąco przez pracowników Biura LGD.

Monitoring obejmuje:

- a) zebranie danych na temat: wskaźników realizacji LSR, harmonogramu ogłaszanych konkursów, budżetu LGD, liczby osób odwiedzających stronę internetową, pracowników Biura LGD oraz funkcjonowania Biura Zarządu;
- b) ocenę zebranych informacji w stosunku do założonych wartości;
- c) opracowanie Raportów z monitoringu Strategii w okresie półrocznym, zawierających podsumowanie danych wraz z wygenerowanymi wnioskami dotyczącymi wpływu podejmowanych działań na realizację założeń Strategii.

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobu pomiaru i oceny danych:

- Dane własne LGD – informacje gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości. Dane własne obejmują:
 - wskaźniki planu komunikacji,
 - dane ilościowe dotyczące doradztwa w Biurze,
 - dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów),
 - wskaźniki LSR, EFSI,
 - realizację budżetu LSR,
 - dane dotyczące pracy organów LGD,
 - informacje o szkoleniach dla pracowników Biura i członków organów LGD.
- Badania własne:
 - ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji,
 - ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców w roku, w którym rozliczyli oni operację,
 - badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa – badanie realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w Biurze LGD,
 - badanie ankietowe uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych lub szkoleń organizowanych przez LGD – realizowane w czasie każdego tego typu wydarzenia zorganizowanego przez LGD.

Istotną częścią monitoringu, która zasługuje na osobne omówienie, będzie monitoring realizacji projektów grantowych. LGD będzie ponosić bowiem szczególną odpowiedzialność za efekty przedsięwzięć realizowanych przez grantobiorców. Monitorowanie przedsięwzięć w ramach projektów grantowych powinno być przy tym traktowane nie jako kontrola, ale jako wsparcie dla osób je realizujących. W przypadku projektów grantowych zastosowany zostanie również monitoring operacyjny, polegający na osobistych kontaktach między pracownikami LGD a osobami realizującymi granty. Pracownicy LGD będą stosować wystandardyzowany formularz kontaktu, w którym będą zapisywać uzyskane od grantobiorców informacje oraz odnotowywać przekazane im rekomendacje.

Dopuszcza się możliwość kontaktu telefonicznego z grantobiorcami bądź osobiste spotkania w Biurze LGD lub w miejscu realizacji operacji. Pracownicy będą zobowiązani odwiedzić grantobiorców w miejscu realizacji przedsięwzięć w czasie realizowania przez nich operacji. Jeśli charakter realizowanego przedsięwzięcia będzie na to pozwalał, to zbierana będzie dokumentacja fotograficzna, która będzie dołączona do formularza kontaktu.

2. Ewaluacja

Ewaluacja LSR realizowana będzie w następujących etapach, które będą różniły się celami w zależności od etapu realizacji Strategii:

1. Ewaluacja on-going – corocznie w latach 2024–2029, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.
2. Ewaluacja mid-term (śródkresowa) – w 2026 roku.
3. Ewaluacja ex-post (końcowa ewaluacja zewnętrzna).

Ewaluacja dotyczyć będzie: oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania Biura, skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej, harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR, stopnia realizacji celów (wskaźników) oraz budżetu LSR.

Coroczna ewaluacja wewnętrzna prowadzona będzie w ramach warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Przeprowadzenie ewaluacji mid-term i ex-post zostanie powierzone wyspecjalizowanemu podmiotowi zewnętrznemu (niezależnym ekspertom). Decyzję w tym względzie podejmie Zarząd LGD na podstawie ofert przedstawionych przez potencjalnych wykonawców.

Raport z ewaluacji Strategii obejmuje przede wszystkim:

- a) Ocenę funkcjonowania LGD, w tym: działalność Zarządu, działalność Komisji Rewizyjnej, sprawność przeprowadzania naborów, wizerunek LGD wśród mieszkańców obszaru, działalność informacyjną, promocyjną oraz edukacyjną, procedury związane z wyborem przedsięwzięć oraz kompetencje pracowników, efektywność doradztwa w Biurze LGD, liczbę porad i charakter doradztwa w Biurze, częstotliwość, regularność i frekwencję spotkań organów LGD.
- b) Ocenę realizacji planu działania.
- c) Ocenę stopnia wdrażania celu LSR, w tym stopnia osiągnięcia wskaźników stopnia wykorzystania funduszy, realizacji budżetu, realizacji działań skierowanych do grupy defaworyzowanej.
- d) Podsumowanie działalności LGD w badanym okresie, wnioski i rekomendacje.

Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o kryteria ewaluacji, tj.: trafności, efektywności i wydajności, skuteczności, trwałości, użyteczności. Źródła danych są tożsame ze źródłami dla monitoringu (dane własne, badania własne).

Zatwierdzenia Raportu z ewaluacji Strategii dokonuje się uchwałą Walnego Zebrania Członków.

Zalecenia z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji mogą być podstawą do aktualizacji LSR, podobnie jak zmiana przepisów dotyczących LSR czy zmiana danych dotyczących LSR.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność może nastąpić w związku z:

- zmianą danych dotyczących obszaru LSR,
- zmianą przepisów dotyczących LSR,
- potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR/LGD,
- rocznymi wynikami ciągłego naboru propozycji projektów do realizacji.

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

- Rady LGD,
- Komisji Rewizyjnej LGD,
- Zarządu LGD,
- grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD.

Wniosek o aktualizację LSR będzie składany do Zarządu LGD, który zobowiązany jest przedstawić go na najbliższym Walnym Zebraniu Członków. Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej LGD na co najmniej 14 dni.

Spis rysunków

Rysunek 1 Sposób określania celu LSR50

Spis map

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD Perły Mazowsza8

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2011–202118

Wykres 2 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–202119

Wykres 3 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w porównaniu do średniej dla województwa i kraju w 2021 r.19

Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–202120

Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–202120

Wykres 6 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.23

Wykres 7 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w latach 2016–202125

Wykres 8 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD w latach 2016–202126

Wykres 9 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.26

Wykres 10 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.29

Wykres 11 Penetracja lokalowa 100 Mb/s aktualna i planowana po realizacji Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (2014–2020) w gminach z obszaru LGD na tle gmin sąsiednich35

Spis tabel

Tabela 1 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD7

Tabela 2 Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD Perły Mazowsza8

Tabela 3 Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR13

Tabela 4 Ludność gmin LGD Perły Mazowsza w 2020 r.18

Tabela 5 Wskaźniki gospodarcze dla średniej obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w latach 2016–202121

Tabela 6 Wskaźniki świadczące o kondycji przedsiębiorstw – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–202121

Tabela 7 Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–202122

Tabela 8 Udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2021 r.22

Tabela 9 Wskaźniki bezrobocia na obszarze LGD, średnio w województwie i kraju w latach 2016–202124

Tabela 10 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–202125

Tabela 11 Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–202126

Tabela 12 Wskaźnik G (zł) dla gmin LGD oraz średnia wartość obszaru LGD w latach 2020–202227

Tabela 13 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego – porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–202130

Tabela 14 Struktura gospodarstw rolnych w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2020 r.32

Tabela 15 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2020	34
Tabela 16 Schemat analizy SWOT.....	36
Tabela 17 Analiza SWOT.....	37
Tabela 18 Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi	43
Tabela 19 Zgodność LSR z celami programu, z którego będzie ona finansowana	45
Tabela 20 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR)	52

Wykaz wykorzystanej literatury:

1. *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027* zatwierdzony przez komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.;
2. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;*
3. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
4. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005;*
5. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);*
6. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);*
7. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);*
8. *Lokalna Strategia Rozwoju Kierowanego przez Społeczność Obszaru Lokalnej Grupy Działania „Perły Mazowsza”, Tarczyn 2022 – Załącznik nr 1 do uchwały nr Z/7/2022 z dnia 25 listopada 2022 r. Zebrania Członków Zarządu Stowarzyszenia Perły Mazowsza – Lokalnej Grupy Działania;*
9. *Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2267);*
10. *Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Piaseczyńskiego na lata 2013–2023 – Załącznik do uchwały nr XXVII/6/13 Rady Powiatu Piaseczyńskiego z dnia 27 czerwca 2013 r.*
11. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego – Załącznik nr 1 do uchwały Nr 22/18 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 18 grudnia 2018 r.;*
12. *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ Innowacyjne Mazowsze – Załącznik do uchwały nr 72/22 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 24 maja 2022 r.;*
13. *Urząd Komunikacji Elektronicznej, Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku;*
14. *Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Kierowanego Przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Perły Mazowsza”, OMIKRON Mariusz Wachowicz, Warszawa 2022;*
15. *Kondracki J., Geografia regionalna Polski, PWN, Warszawa 2000.*

Załączniki do LSR

1. Cele i przedsięwzięcia
2. Plan działania
3. Budżet LSR
4. Plan wykorzystania budżetu

Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach Celu LSR Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnej oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i dostępu do usług lokalnych		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
€ 780 000	1.1	Powstanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 120 000	1.2	Powstanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnościami	Osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 200 000	1.3	Rozwój pasji i talentów	Mieszkańcy do 25. roku życia	Projekt własny LGD
€ 200 000	1.4	Zorganizowanie wydarzeń na rzecz kształtowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców	Mieszkańcy	Projekt grantowy
€ 100 000	1.5	Rozwój oferty kulturalnej poprzez operacje realizowane w partnerstwie przez podmioty z obszaru objętego LSR	Mieszkańcy	Projekt grantowy
€ 180 000	1.6	Zbudowanie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji dla mieszkańców LGD – podejmowanie działalności gospodarczej	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 210 000	1.7	Zbudowanie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji dla mieszkańców LGD – rozwój działalności gospodarczej	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 60 000	1.8	Rozwój oferty kulturalnej	Mieszkańcy	Projekt własny LGD, partnerski, zagraniczny
€ 100 000	1.9	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych, kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji wspólnych projektów	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt grantowy
€ 100 000	1.10	Innowacyjne inicjatywy oddolne mieszkańców	Mieszkańcy	Projekt grantowy
€ 100 000	1.11	Integracja i rozwój osób w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Mieszkańcy w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Projekt własny LGD
€ 100 000	1.12	Akademia liderów życia publicznego i społecznego	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt własny LGD

Źródło: opracowanie własne

Załącznik nr 2 Plan działania

CEL LSR Zapewnienie mieszkańcom atrakcyjnej oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i dostępu do usług lokalnych		Lata	Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program
		Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
1.1	Powstanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej	Liczba doposażony instytucji kultury, zbudowanej lub rozbudowanej infrastruktury publicznej	0	0%	8	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	PS WPR
1.2	Powstanie ogólnodostępnej infrastruktury publicznej dla osób z niepełnosprawnościami	Liczba doposażony instytucji kultury, zbudowanej lub rozbudowanej infrastruktury publicznej	0	0%	4	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.3	Rozwój pasji i talentów	Liczba inicjatyw	0	0%	20	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.4	Zorganizowanie wydarzeń na rzecz kształtowania zdrowego i aktywnego trybu życia mieszkańców	Liczba inicjatyw	0	0%	0	0%	20	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.5	Rozwój oferty kulturalnej poprzez operacje realizowane w partnerstwie przez podmioty z obszaru objętego LSR	Liczba inicjatyw	0	0%	10	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.6	Zbudowanie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji dla mieszkańców LGD - podejmowanie działalności gospodarczej	Liczba nowych ofert zagospodarowania czasu wolnego	0	0%	0	0%	6	100%	0	100%	0	100%	0	100%	

1.7	Zbudowanie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji dla mieszkańców LGD – rozwój działalności gospodarczej	Liczba nowych ofert zagospodarowania czasu wolnego	0	0%	0	0%	4	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.8	Rozwój oferty kulturalnej	Liczba inicjatyw	0	0%	1	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.9	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych, kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji wspólnych projektów	Liczba inicjatyw	0	0%	10	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.10	Innowacyjne inicjatywy oddolne mieszkańców	Liczba inicjatyw	0	0%	0	0%	10	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.11	Integracja i rozwój osób w niekorzystnej sytuacji – osoby z niepełnosprawnościami i ich opiekunowie	Liczba inicjatyw	0	0%	1	100%	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
1.12	Akademia liderów życia publicznego i społecznego	Liczba inicjatyw	0	0%	0	0%	10	100%	0	100%	0	100%	0	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.1	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich		0		0		10		0		0		0	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 1.2	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie		0		10 800		5 000		0		0		0	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.3	R.42 Promowanie włączenia społecznego		0		100		0		0		0		0	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.4	-		0		0		0		0		0		0	100%	FEW

Źródło: opracowanie własne

Załącznik nr 3 Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR	EFS+	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 250 000	0	0	2 250 000
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	512 500	0	0	512 500
Razem	2 762 500	0	0	2 762 500

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 4 Plan wykorzystania budżetu

fundusz	Środki zakontraktowane w Euro do:													
	2024-12-31		2025-12-31		2026-06-30		2026-12-31		2027-12-31		2028-12-31		2029-12-31	
	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0	0%	1 460 000	65%	1 460 000	65%	790 000	100%	0	100%	0	100%	0	100%
EFS+	0	100%	0	100%	-	-	0	100%	0	100%	0	100%	0	100%
EFRR	0	100%	0	100%			0	100%	0	100%	0	100%	0	100%
RAZEM	0	0,00%	1 460 000	64,89%			790 000	100,00%	0	100,00%	0	100,00%	0	100,00%

Źródło: opracowanie własne